

Univerzita Jana Amose Komenského Praha

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2012

Alena Šuláková

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

magisterské kombinované studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Alena Šuláková

Etnické skupiny a jejich problémy, Romové a jejich
socializace

Praha 2012

**Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Edita Ondříšková**

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

MasterCombined (Part time) Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Alena Šuláková

Ethnical groups and their problems, Romany people and
their socialization

Prague 2012

**The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Edita Ondříšková**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15.03.2012 .....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Editě Ondříškové vedoucí práce, za cenné rady a připomínky, které mi po dobu psaní mé diplomové práce poskytovala.

Děkuji.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá problémy romského etnika a jejich socializací.

Cílem této práce je porovnání rozdílů mezi dvěma skupinami respondentů romského etnika, a to ve věku od 15 do 35 let a ve věku od 36 a více let v úrovni dosaženého vzdělání, zaměstnanosti a spokojenosti s bydlením.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části popisujeme všechno to, co se změnilo v socializaci Romů během jejich historického vývoje, zda se úspěšně jako kočovný kmen asimilují a integrují do naší společnosti. Stručně popisujeme historický vývoj Romů od odchodu z Indie v devátém století našeho letopočtu až do dnešních dnů, kdy žijí na území České republiky. Popisujeme jejich výchovu, vzdělávání, práci, způsob obživy, řemesla, zvyky, tradice, jazyk, rodinu a postavení jednotlivých členů v rodině, způsob bydlení. Zachycujeme ve zkratce hierarchický žebříček hodnot tak, jak ho dnes vnímají samotní Romové.

V praktické části popisujeme realizovaný průzkum a jeho výsledky zaměřené na zjištění, která skupina respondentů dle věku dosáhla vyššího vzdělání, má více pracovních zkušeností a je spokojenější se svou úrovní bydlení.

Klíčové pojmy

Socializace, asimilace, integrace, romské etnikum, národnostní menšina, jazyk, zvyky, výchova, vzdělávání, vzdělání, rodina, práce, bydlení.

ANNOTATION

This diploma thesis deals with problems of the Romany ethnic group and their socialization.

The aim of this thesis is to compare the difference between two groups of Romany respondents: at the age from 15 to 35, and 36 and over. It examines their educational background, employment and housing satisfaction.

The diploma thesis is divided into theoretical and practical part. In the theoretical part We describe all that has changed in the socialization of the Romany people during their historical development and if they as nomads assimilate and integrate successfully into our society. We briefly describe historical development of the Romany people from their departure from India in the nineteenth century A. D. until these days when they live on the territory of the Czech Republic. We describe their up-bringing, education, work, crafts, customs, traditions, language, family, status of the family members and housing. We also briefly depict the value system as the Romany people themselves perceive it.

In the practical part We describe the research and its results focused on the findings as to which group of the respondents reached higher education, had more working experience and is more satisfied with their quality of housing.

Key words

Socialization, assimilation, integration, Romany ethnic group, national minority, language, customs, upbringing, education, the educated, family, work, housing.

OBSAH

ÚVOD	11
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	15
1 SOCIALIZACE LIDSKÉHO JEDINCE	16
1.1 Definice socializace	16
1.2 Proces sociálního učení	18
2 KDO JSOU CIKÁNI A KDO ROMOVÉ	20
3 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE	22
3.1 Národnostní menšina Romů	22
3.1.1 Velikost národnostní menšiny.....	24
3.2 Jazyk.....	25
4 RODINA.....	27
4.1 Definice rodiny.....	27
4.1.1 Romská rodina.....	27
4.1.2 Postavení jednotlivých členů v rodině.....	29
4.2 Volný čas romských dětí.....	32
4.3 Ostatní okruhy spotřeby Romů.....	34
4.3.1 Oděv.....	35
5 VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ	36
5.1 Školní docházka.....	36
5.2 Cíle v oblasti výchovy a vzdělávání Romů	36
5.3 Vzdělání romských dětí.....	38
5.4 Předškolní výchova.....	39
5.5 Výchovně vzdělávací proces v předškolní výchově	40
5.6 Vztah romského dítěte ke škole.....	41
5.7 Úroveň vzdělávání	43

5.8	Úroveň vzdělanosti	44
6	ZPŮSOB OBŽIVY, ZAMĚSTNÁNÍ.....	46
7	BYDLENÍ.....	49
8	STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN ROMŮ.....	53
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....		59
9	CÍL A ÚLOHY PRŮZKUMU.....	60
9.1	Průzkumný problém a cíle průzkumu.....	60
9.1.1	Cíl průzkumu	60
9.1.2	Hypotézy průzkumu	60
9.2	Metodika průzkumu.....	61
9.3	Předmět a výběrový vzorek průzkumu	61
10	ORGANIZACE PRŮZKUMU.....	63
10.1	Třídící znaky	64
10.1.1	Třídící znaky dle pohlaví	64
10.1.2	Třídící znaky dle věku.....	65
10.2	Vzdělání.....	67
10.2.1	Priority Romů	67
10.2.2	Nejvyšší dokončené vzdělání	68
10.2.3	Národnost respondentů	71
10.2.4	Jazyk, kterým respondenti mluví doma.....	72
10.2.5	Typ školy, který by vybrali pro své děti	73
10.2.6	Průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlí	75
10.2.7	Formy trávení volného času	76
10.2.8	Četnost pomoci dětem s vypracováním domácích úkolů.....	78
10.3	Pracovní zkušenost.....	80
10.3.1	Současná situace respondenta.....	80
10.3.2	Omezení pracovní schopnosti.....	81
10.3.3	Pracovní zkušenosti	83
10.3.4	Délka pracovní zkušenosti.....	85
10.3.5	Počet zaměstnavatelů u kterého jste byli zaměstnání.....	86
10.3.6	Délka pracovního poměru u posledního zaměstnavatele	87
10.3.7	Typ postoje při hledání zaměstnání.....	89
10.3.8	Určení stupně obtížnosti při hledání nového zaměstnání.....	90
10.3.9	Výše měsíční mzdy, za kterou by jste byli ochotni pracovat.....	91
10.3.10	Představa o výši platu	93

10.4 Domácnosti a bydlení	95
10.4.1 Předchozí bydliště	95
10.4.2 Typy zástavby	96
10.4.3 Vztah k bytu	97
10.4.4 Kategorie bytu	98
10.4.5 Velikost bytu	99
10.4.6 Počet generací žijících společně v jednom bytě	100
10.4.7 Průměrný počet osob v bytě	101
10.4.8 Spokojenost s úrovní bydlení	102
10.4.9 Spokojenost s lokalitou bydlení	104
10.4.10 Spokojenost s bydlením se sousedy z jiných národnostních a etnických skupin	106
 ZÁVĚR	 108
 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	 109
 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	 112
Seznam tabulek	112
Seznam grafů	113
 SEZNAM PŘÍLOH	 115
Příloha A – Dotazník	115

ÚVOD

„A že jsme každý jiný? To je právě zajímavé a hezké. Nejideálnější by bylo, kdyby si lidé rozuměli přes srdce, ale každý to neumí a často to z různých důvodů ani nejde.“¹

Žijeme ve společnosti, která prochází obdobím složitých změn – změnil se režim, mění se hodnoty i generace. Život na nás klade stále větší nároky. Svět se před námi otevřel a také my se otevíráme světu. Žijí mezi námi a s námi lidé různých ras a národností. Na území České republiky žije několik národnostních menšin, jedná se o národnostní menšinu polskou, německou, řeckou, ruskou, vietnamskou, arménskou a romskou. Pro tuto diplomovou práci jsme si zvolili romskou národnostní menšinu a budeme se zabývat problémy, které je trápí a jejich socializací.

Krizí neprochází společnost, ale i mezilidské vztahy. Co o sobě vzájemně víme? Máme čas jeden na druhého? Máme vůli poznat se ve svých odlišnostech? Chceme se respektovat, obohacovat a nové zkušenosti uplatňovat tvořivě v našem životě? Jsme ochotni měnit své myšlení, zbavovat se vžitých stereotypů a předsudků.

Každý se jednou ocitne v situaci, kdy se sám sebe zeptá: „Jak mám žít? Co vlastně od života očekávám.“ Někdo odpoví, že třeba peníze, štěstí, lásku, sociální výhody, někdo pochopí, že by neměl promarnit svůj čas, ztratit sám sebe, že by měl umět žít s přesahem i pro ostatní lidi, přátelit se a důstojně spolupracovat – bez ohledu na barvu kůže. Vyžaduje to schopnost dívat se a vidět, poslouchat a slyšet, nemíjet se s lidmi, výzvami a otázkami, které nabízí život.²

Pro mnohé z nás není důležitá jenom láska zdraví, peníze, ale také to, mít odpovídající stupeň vzdělání, dobrou práci, střechu nad hlavou, kde si vytvoříme svůj domov a budeme vychovávat své děti.

---

¹ KONEČNÁ, M. in MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 14. ISBN 80-901964-5-4.

² MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 9. ISBN 80-901964-5-4.

Problémů, které trápí dnešní společnost, je celá řada. Některé z nich lze vyřešit v krátkodobém časovém horizontu, některé problémy přetrvávají dlouhá léta a je pravděpodobné, že se s nimi budou potýkat i budoucí generace. Mezi dlouhodobé problémy patří začleňování Romů do společnosti jejich integrace, asimilace a socializace.

“V průběhu uplynulých 40 let se stát snažil Romy asimilovat a integrovat. Chybný byl předpoklad, že s materiálním dostatkem se změní i jejich duševní svět. Vztahy mezi příslušníky majoritní populace a Romy se nezlepšily.“³ Nečas (1993, s. 89) řekl „přeceňování materiálních faktorů způsobilo, že dosažené výsledky neodpovídaly vynaloženému úsilí ani finančním nákladům.“⁴ Klademe si otázku, zda se proces socializace Romů nějakým způsobem během těch posledních let změnil?

Po r. 1989 vznikly četné snahy o vzdělávání nejen dětí, ale také dospělých, v oblasti romské problematiky. Setkaly se tyto snahy s požadovaným účinkem? Vzhledem ke stavu „vztahu“ většinové společnosti by zněla odpověď spíše ne. Víme o způsobu života, mentalitě, historii, kultuře Romů za ta léta více nebo méně? Budeme hledat odpovědi na otázku, zda se proces socializace u Romů zlepšil, zvýšila se jejich vzdělanost, zaměstnanost, lepší úroveň bydlení.

Postupně si klademe otázky:

Ke které národnosti se Romové hlásí a jakým jazykem mluví? Co je pro Roma v životě nejdůležitější a jaké priority preferují ve svém životě? Odlišuje se funkce romské rodiny od rodiny české? Tráví dostatek času romští rodiče se svými dětmi tak, aby je připravovali na školní docházku a pro život? Jsou spokojeni Romové s úrovní svého vzdělání? Jakou školu by nejraději navštěvovali? Zvyšuje se úroveň dosaženého vzdělání Romů v závislosti na poptávce pracovního trhu? Mají Romové přiměřenou práci a dostatečné finanční příjmy pro výživu své rodiny?

---

³ ŠOTOLOVÁ, E. *Příchod Romů do Evropy* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 76. ISBN 80-902439-0-8.

⁴ ŠOTOLOVÁ, E. *Snahy o asimilaci a integraci Romů 1945 – 1989* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 77. ISBN 80-902439-0-8.

Změnila se životní úroveň v bydlení Romů? Jaké byty nejčastěji obývají Romové? Kolik generací a kolik lidí žije pohromadě společně v jednom bytě? Zda jsou spokojeni se svou úrovní bydlení? Jakou mají představu o typu bydlení, kdyby si mohli vybrat a koho by opravdu nechtěli mít za svého souseda? Na všechny tyto otázky se budeme snažit postupně najít odpověď.

V první kapitole vymezujeme pojmy socializace a sociální učení.

Ve druhé kapitole nazvané, kdo jsou Cikáni a kdo Romové, popisujeme historický vývoj tohoto označení.

Ve třetí kapitole se zabýváme definicí národnostní menšiny, velikostí národnostní menšiny a jejich jazykem a právy. Popisem tělesných znaků Romů.

Ve čtvrté kapitole definujeme co je to rodina, jak vypadá tradiční romská rodina a postavení jednotlivých členů v rodině. Jak tráví volný čas romské děti. Přibližujeme způsob hospodaření romské rodiny s finančními prostředky a jejich stravovací návyky.

V páté kapitole si odpovídáme na otázku, co se změnilo v posledních letech v předškolní výchově romských dětí. Zda se postupem doby změnil vztah romských dětí ke škole, zlepšila se úroveň školní docházky a s tím související i vyšší úroveň výchovy a vzdělanosti Romů.

V šesté kapitole přibližujeme způsob obživy a zaměstnání Romů z historického vývoje až do dnešních dnů.

V sedmé kapitole popisujeme, jak se způsob bydlení Romů postupně přizpůsoboval vrstvám domácího obyvatelstva.

V osmé kapitole je zachycen stručný přehled dějin Romů od odchodu Romů z pravlasti Indie, příchod do Evropy a usazení se na území České republiky.

V druhé empirické části vyhodnotíme získaná data z dotazníků od 44 respondentů (100 %) z řad romského etnika, které jsme sesbírali pomocí průzkumu v terénu. Respondenti odpovídali na třicet otázek v dotazníku, které byly zaměřené na témata: nejvyšší dosažené ukončeného vzdělání, pracovní zkušenosti, uplatnění se na trhu práce, spokojenost s životní úrovní a s

bydlením. Sesbírané výsledky z dotazníků statisticky vyhodnotíme v procentech.

Cílem průzkumu je porovnání rozdílu mezi skupinou o velikosti 22 respondentů (50 %) romského etnika, a to ve věku od 15 do 35 let a skupinou o velikosti 22 respondentů (50 %) romského etnika ve věku od 36 a více let, v získání nejvyšší úrovní dosaženého vzdělání, zaměstnanosti a uplatnění se na trhu práce, spokojenosti s životní úrovní a bydlením. Hledáme odpovědi na otázky, jestli se u respondentů ve věku od 15 do 35 let úroveň v dosaženém vzdělání zvýšila, zda se zlepšily jejich životní podmínky v bydlení, zda mají více pracovních zkušeností oproti respondentům ve věku od 36 a více let.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIALIZACE LIDSKÉHO JEDINCE

1.1 Definice socializace

Socializace „je proces, v němž dochází k postupné přeměně člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou: je to proces kultivace, jeho postupného utváření...“ „ Základním faktorem utváření osobnosti jsou různé formy učení, ale základním učením je podle Lückerta učení sociální, tj. proces socializace, který trvá v podstatě po celý lidský život“⁵

Socializace lidského jedince je proces, v němž dochází k postupné přeměně člověka, jako biologické bytosti v bytost společenskou. Je to proces kultivace člověka, jeho postupného utváření. Jde o proces začleňování jedince do společnosti, v němž dochází k proměnám, jimiž se jedinec postupně vzdaluje od výchozího stavu novorozeněte a stává se z něho člověk jako kulturní bytost schopná fungovat ve složitém systému lidské společnosti.

Bez lidí by se člověk nemohl stát člověkem v pravém slova smyslu, neboť by nemohl existovat proces předávání vědomostí a zkušeností a příprava člověka na život a práci. Člověk si během života osvojuje poznatky společnosti, normy, zvyky, získává sociální dovednosti, návyky a postoje, vlastnosti umožňující mu život mezi lidmi.⁶

“Proces socializace je procesem orientace ve společenských hodnotách, procesem vytváření základních kulturních, hygienických a pracovních návyků, procesem vpravování se do určitých rolí, diferenciací citových vztahů, společenských potřeb a zájmů, vytváření etických a estetických koncepcí. Je to příprava člověka na manželství a rodičovství i na výkon určitého povolání: dále je to proces logického myšlení, chápání světa a utváření světového názoru. Je to také proces osvojování si řeči, pravidel společenského chování a

---

⁵ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. s. 223 Č. 14-073-74.

⁶ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. s. 223-226. Č. 14-073-74.

vystupování, jednání s lidmi a získávání rozmanitých dovedností, návyků a zvyků.”⁷

“Socializace neznamena jen kultivaci toho, co je člověku vrozeno, nýbrž také vznik zcela nových forem reagování, které jsou však složitě vyvozovány z primárních struktur.”⁸

Proces socializace je procesem sociálního učení, aktivního rozvoje schopností, které jsou podmínkou společenského života a úspěšného přizpůsobení se nově vznikající situaci. Tento proces je procesem celoživotním, nekončícím s dosažením dospělosti a s přijetím odpovídajících společenských rolí (např. přechod v zaměstnání z místa podřízeného na místo nadřízeného, ukončení profesní dráhy a odchod do důchodu). Můžeme uvažovat i o resocializaci v případě chybného či nepřiměřeného začlenění do společnosti.

Hlavním činitelem procesu socializace člověka a lidské interakce je prostředí, ve kterém žije. Toto prostředí působí na člověka a člověk sám toto prostředí také ovlivňuje a vytváří. Socializace se uskutečňuje ve společenských a mezilidských vztazích, vzájemným působením osob, skupin, institucí. Probíhá nejprve v rodině (ta dává dítěti první zkušenosti do dalšího života. Rodina předává základní model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině), potom v jiných sociálních skupinách, jako jsou např. škola, vrstevnické skupiny (ovlivňuje vývoj dítěte už od předškolního věku, ale zvláštního významu nabývá v období dospívání. Dospívající se osamostatňují, odpoutávají se od rodiny a navazují nové, diferencovanější vztahy s jedinci obojího pohlaví), pracovní kolektivy, působením umění, masmédií apod.

Na otázky socializace lze nahlížet z různých pohledů. Jde buďto o vztah “socializace – osobnost”, kterým se zabývá psychologie, nebo o vztah “socializace – společnost” na nějž se zaměřuje především sociologie.⁹

---

⁷ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. s. 224 Č. 14-073-74.

⁸ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. s. 225 Č. 14-073-74.

⁹ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. s. 223-226. Č. 14-073-74.

1.2 Proces sociálního učení

Všem sociálním vztahům se člověk musí učit. “Dítě na základě odměňování nebo trestání určité reakce fixuje nebo eliminuje a v dalších situacích produkuje jen určité reakce. Projevené rysy chování dítěte se u rodičů opět setkají se souhlasem nebo nesouhlasem, a tak proces socializace pokračuje.”¹⁰

Socializace lidského jedince má někdy specifickou podobu záměrného působení – výchovy, cílevědomého postupu k osvojení např. určité dovednosti nebo návyku (dítě učíme pozdravit, potká-li známého člověka, protože je to běžná společenská norma), ale přitom neustále působí různé socializační stimuly nezáměrně, živelně – působení filmů, reklam, knih, ekonomických opatření, ale také vzorů dospělých.

Socializační působení se uskutečňuje prostřednictvím procesů sociálního učení v několika formách. Za obecné mechanismy sociálního učení považujeme:

- asociaci (podmiňování),
- posilování (zpevňování)
- observaci (odezírání). Vedle nich rozlišujeme
- anticipaci (očekávání),
- nápodobu a
- identifikaci (ztotožnění).

Asociace je vytváření spojů mezi podněty, působícími na jedince v časové a prostorové návaznosti, a odpověďmi jedince na ně.

Posilování je založeno na odměnách a trestech. Sociální odměnou jsou různé formy pochvaly, projevy sympatie, uznání, lásky. Sociálním trestem je projev nesouhlasu, zamítnutí, zavržení, odepření projevu sympatie, pohružky.

---

¹⁰ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. s. 225. Č. 14-073-74.

Observačním učením si jedinec osvojuje takové způsoby chování a jednání, za které je sociálně odměňován jeho model.

Učení **napodobováním** je běžné i u zvířat. Bez napodobování se lidský jedinec neobejde. Napodobováním se učí řeči, mimice, gestikulaci, zdrženlivému či živému projevu citů, přejímání různých druhů zábavy, trávení volného času. Napodobením lze převzít i způsob života, způsob chování k ostatním lidem. Zpravidla napodobujeme lidi či skupiny z našeho blízkého okolí.

Jednotlivci i sociální skupiny ovlivňují průběh sociálního učení také tím, že projevují očekávání, anticipaci toho, jak se bude jedinec chovat. Očekávání druhých jako “vmanévrování” do určitého způsobu reagování, chování nebo jednání.

Identifikace vyjadřuje ztotožnění s osobou, k níž má jedinec vztah a chce se jí přiblížit, přizpůsobit. Je to zaměřené úsilí o převzetí způsobů chování a jednání modelu. Identifikace je prostředkem autoregulace, sebeřízení, sebevýchovy.¹¹

---

¹¹ *Socializace lidského jedince*. [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/psychologie/socializace-lidskeho-jedince/>>

2 KDO JSOU CIKÁNI A KDO ROMOVÉ

„Cikán“ nadále neznamena víc než „osobu“, která vede kočovný život, nemá stálé zaměstnání a bydliště“.¹²

Pojem „Cikán“ je těsně spjat s kočovnictvím, s vlastním jazykem, romštinou, odklonem od norem usedlého obyvatelstva. „Oddat se cikánskému životu, praví se v protokolech z 18. století, to znamená vzdát se usedlého života a připojit se ke kočovníkům.“¹³

Základní definice, kterou můžeme i dnes nalézt v Oxford English Dictionary (2. vydání, 1989), zní: „Cikán... příslušník kočující rasy hindského původu (samí si říkají Romové), která se v Anglii poprvé objevila přibližně na počátku 16. století, kdy se věřilo, že tato rasa přišla z Egypta. Mají tmavou osmahlou pleť a černé vlasy. Živí se košíkářstvím, koňským handlířstvím hádáním budoucnosti atd. Jejich nomádský způsob života, většinou vzbuzoval podezření. Jejich jazyk (zvaný romština) je značně zkomolený hindský dialekt s velkým množstvím výrazů přejatých z různých evropských jazyků.“¹⁴

Na svém světovém sjezdu v Londýně v roce 1971 se Romové usnesli, že označením příslušníků romského národa je a bude etnonym Rom (ové), kde *rom* je označení pro muže, manžela. Romňi pro, manželku: roma – lidé). Od toho data je požadováno, aby toto etnonym¹⁵ bylo majoritou respektováno.

Z hlediska českého právního řádu je Rom ten, kdo se přihlásí k romské národnosti dle zákona č. 273/2001 Sb. O právech příslušníků národnostních menšin.¹⁶

---

¹² FRASER, A.: *Cikáni*. Praha 1998. Nakladatelství lidové noviny. ISBN 80-7106-212-X, s. 14. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

¹³ HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 24. ISBN 80-7106-508-0.

¹⁴ FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 6. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

¹⁵ Jméno, kterým určité společenství označuje samo sebe.

¹⁶ PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis, 2010. s. 16-17. ISBN 978-80-7329-249-2.

„Romové jsou podle našich zákonů, příslušníky romského národa, romské národnostní menšiny, což znamená, že za Romy (de jure) je možno považovat pouze ty osoby, které se k romské národnosti hlásí.“¹⁷

„Romství je vlastnost, kterou jedinec získává tak, že se narodí a vyrůstá v romské rodině a že se ztotožní s její hodnotovou orientací.“ Romství je možno ztratit, například dlouhodobým pobytem v dětském domově: odmítnout, např. dobrovolnou asimilací s majoritní společností. Nelze ji však snadno získat, např. přiřazením, přivdáním či pouhým přihlášením se k romství.¹⁸

---

¹⁷ JAKOUBEK, M., HIRT, T. *Romové: kulturologické etudy, ekopolitika a sociální organizace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 189. ISBN 80-86473-83-X.

¹⁸ PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis, 2010. s. 36. ISBN 978-80-7329-249-2.

3 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE

Pojem národnostní menšiny se vztahuje na společenství osob, které splňují současně všechny tyto znaky (podle dokumentu Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v české republice z r. 1994):

- Trvale žijí v ČR a jsou jejími občany.
- Sdílejí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu.
- Projevují společné přání být považovány za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka.
- Mají dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství, žijícímu na území ČR.

3.1 Národnostní menšina Romů

Na území České republiky žije několik národnostních menšin, jedná se o národnostní menšinu polskou, německou, řeckou, ruskou, vietnamskou, arménskou a romskou. My jsme si zvolili pro naši práci romskou národnostní menšinu, o které budeme dále psát.

„Na území České republiky žije již několik staletí svébytná etnická skupina Romů, která je nepochybně zvláštním sociokulturním fenoménem ve skladbě obyvatelstva naší země. Žádná jiná skupina se neodlišuje tak výrazně na základě své etnické či národnostní příslušnosti, a to především zvláštnostmi svých kulturních tradic, hodnotových postojů, svoji jazykovou situací, životními ambicemi a konečně také barvou pleti. Žádná jiná etnická, ale ani sociální skupina nevykazuje tak nízkou úroveň vzdělanosti a kvalifikovanosti, není tak ohrožena sociálním propadem, nezaměstnaností a kriminalitou.“¹⁹

---

¹⁹ FIŠTANSKÁ, H. *Romové a státní politika in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice.* Praha: Sofis, 1997. s. 34. ISBN 80-902439-0-8.

Jako většina lidských populací netvoří Romové podle svých tělesných znaků jednotný celek. Patří k europoidnímu plemeni, které se označuje také jako euroasijské nebo indoevropské, a z hlediska typového složení lze mezi nimi rozeznávat různé antropologické typy: z těch je většina charakterizovaná význačnými znaky, které jsou stabilnější (pigmentace očí, vlasů, pleti) nebo různě proměnlivé vlivem výživy a hygieny (výška, váha, fyzické dispozice) anebo spolupůsobením biologicky podmíněného dědičného základu a zevního přírodního a zejména společenského prostředí (zdravotní stav).²⁰

... „Děti se rodí s nižší porodní váhou. Nermalou měrou k jejich nemocnosti přispívá zanedbávání pokynů dětských lékařů, když dítě onemocní. Například: dítě s dýchacími potížemi v rodině, kde většina členů rodiny kouří. Dávkování léků a pravidelné užívání. O romské děti se nejvíce pečuje do věku batolete, tedy nejvýše do 2 – 3 let. Ale jaká je to péče? Dítě je rozmazlené, je mu dovoleno cokoliv. Nezřídka je vidět dítě s dudlíkem až do předškolního věku.“ ...“co přispívá k nemocnosti dětí – snad to, že mezi romskými partnery se uzavírá sňatek s pokrevním příbuzenstvím – bratřenci, neteře atd. vzniká patologický základ, z kterého vychází generace dětí s těžkými zdravotními potížemi. Podotýkám, že mám na mysli děti z romských rodin, které žijí na nejnižším sociálním stupni.“²¹

Romové netvoří jednotlivé etnikum, štěpí se na mnoho skupin – kmenů (Olaští Romové, Sintové v Německu, Manušové ve Francii, Gitanos ve Španělsku apod.).

---

²⁰ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 47. ISBN 80-7067-559-4.

²¹ TAMCOŠOVÁ, A. *Zamyšlení nad negativními projevy životního stylu Romů*. Et Jaroslav Balvín a kolektiv. *Romové a majorita*. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 16. ISBN 80-902149-7-5.

3.1.1 Velikost národnostní menšiny

Po druhé světové válce přežilo odhadem 600 až 1 000 Romů byli téměř vyhlazeni při holokaustu v pracovních táborech v Hodoníně u Kunštátu, v Letech u Písku a v Osvětimi). První poválečný soupis romské populace r. 1947 evidoval v českých zemích 16 752 osob.²² Na zvyšování tohoto počtu se výrazně podílí zpočátku migrace, později vysoká přírůstkovost. Romské rodiny měly totiž v průměru 4-6 dětí, zatím co v ostatních rodinách nepřipadaly na ženu ani 2 živě narozené děti.²³

V roce 1991 při sčítání lidu si mohli Romové konečně zvolit romskou národnost. Přihlásilo se k ní pouhých 33 489 Romů, což bylo nejenom méně, než kolik bylo zjištěno Romů při předcházejících cenzech r. 1970 a 1980, ale byl to tím daleko nižší počet, než jaký uváděla evidence bývalých národních výborů r. 1989. Romské obyvatelstvo ve své zdrcující většině vlastní národnost popřelo a uvedlo národnost jinou buď následkem nerozvinutého etnického vědomí, nebo ze strachu podmíněného nejen trpkými historickými zkušenostmi, ale oživovaného atmosférou propukajícího agresivního rasismu.²⁴

V roce 2001 se k romské národnosti přihlásilo pouze 11 476 lidí. Podle odhadů však celkový počet Romů v České republice dosahuje asi 160 000 - 250 000, na Slovensku 400 000 - 600 000. Podle odhadu odborníků žije v Evropě asi tři až šest milionů Romů, ve světě deset až dvanáct milionů.²⁵

Současní Romové do ČR přišli až v 2. pol. 20 století, a to převážně z východního Slovenska.

Většina Romů žije podle územního rozložení především v pohraničních regionech na severu Čech a v některých moravskoslezských okresech. „Dostupná statistická data ukazují, že se nejvíce zvýšil relativní počet Romů v

---

²² NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 45. ISBN 80-7067-559-4.

²³ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 47. ISBN 80-7067-559-4.

²⁴ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 50-52. ISBN 80-7067-559-4.

²⁵ PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis, 2010. s. 18 ISBN 978-80-7329-249-2.

okresech Česká Lípa (o 214,3 %), Cheb (vzrůst o 108,7 %) a Karviná (vzrůst o 104,3 %).“²⁶

Romská populace, jejich počet absolutně i relativně stále roste a skutečnými hodnotami nesporně překračuje údaje uváděné. Romská populace je menšinou, která se výrazně liší od ostatních našich národů a národností a stojí při tom na samém okraji společnosti. Zdrojem této diferenciaci a separace je rasová odlišnost, etnické atributy, krajní chudoba a diametrálně odlišný způsob života.

3.2 Jazyk

V minulosti hovořila převážná většina Romů mezi sebou romsky, kdežto s okolním obyvatelstvem se dorozumívala jeho jazykem. Podle toho hlediska se u nás vytvořilo několik jazykových skupin: slovenská, česká, maďarská. V tomto bilingvistu dominovala tedy romština v míře užívání i zběhlosti před nespisovnou slovenštinou, češtinou, maďarštinou nebo němčinou. „... kromě romštiny, tj. jednoho z několika možných romských dialektů, hovoří Romové zvláštním slengem, smíšených z různých českých a slovenských nářečí: tato „českoslovenština“ je jakýmsi etnolektem poznamenaným kalky, tj. doslovnými překlady charakteristických romských vazeb a jiných zvláštností do češtiny...“²⁷

Dnes, po více než tisíciletém vývoji i bez psaných sjednocených pravidel, neexistuje jedna standardní podoba romštiny. Místo toho má tento jazyk množství dialektů (jen v Evropě jich je přes šedesát), které jsou očividně úzce příbuzné, ale často navzájem nesrozumitelné.²⁸

---

²⁶ KADERÁBKOVÁ, J. *Možnosti pracovních příležitostí a socioprofesionální struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romského obyvatelstva in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice.* Praha: Sofis, 1997. s. 46. ISBN 80-902439-0-8.

²⁷ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes.* Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 48. ISBN 80-7067-559-4.

²⁸ FRASER, A. *Cikáni.* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 6. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

V bilingvismu Romů v českých zemích se tak vyhranilo několik typů, které se týkají různých variant: u nejstarších z nich dominuje romština, střední je vyvážená a užívá přibližně stejně často romštiny i etnolektu, u nejmladších převládá etnolekt. Každý typ představuje jiný soubor didaktických problémů. Bilingvismus s převažující romštinou se u dětí vlastně jeví jako romský monolingvismus: děti vstupují do předškolní výchovy pouze se znalostí romštiny nebo s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka, jehož prostřednictvím je pak adekvátní zprostředkování výchovných pravidel a nových poznatků prakticky nemožné. Většina i těch dětí, které už romsky umějí málo, nebo vůbec ne, propadá z vyučovacího jazyka a nepřiměřeně chápe výklady i ve vlastivědě a v jiných předmětech, závislých na tomto jazyce. Je to tím, že jejich mateřštinou není sice romština ve své formální struktuře, její hloubková struktura však u nich stále působí a je vyjadřována nepřiměřenými prostředky. Problém pojmového a slovního rozsahu ve vlastním jazyce romských dětí souvisí do značné míry se vzdělaností úrovní rodičů, od nichž se děti jazyku učí.²⁹

---

²⁹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 48. ISBN 80-7067-559-4.

4 RODINA

4.1 Definice rodiny

Rodina (podle *sociologické* definice) je to skupina osob (případně více skupin osob) navzájem spjatých pokrevními svazky, *manželstvím* (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo *adopcí*, jejíž dospělí členové jsou odpovědni za výchovu dětí. Existuje několik variant uspořádání rodiny. Základní ("jádrovou") rodinu tvoří muž a žena a jejich děti, zatímco rozšířená rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. Další modely jsou *polygamní* (obvykle patriarchální) rodina a *neúplná rodina* s jedním rodičem (obvykle ženou).

Ačkoliv právní řád České republiky rodinu výslovně nedefinuje, pokládá za ni především rodinu založenou *manželstvím*. Rodinu lze však zároveň i chápat jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejích funkcí: funkce reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální.³⁰

4.1.1 Romská rodina

„V tradiční romské komunitě byla famel'ija základní multifunkční pospolitostí, základní identitní a identifikační jednotkou, jednotkou o primární patřičnosti každého jednotlivce. Byla společenstvím, v němž měl každý její příslušník své „občanství“: Toto společenství mu ukládalo „občanské“ (tedy příbuzenské) povinnosti a za jejich plnění mu udílelo i „občanská“ práva. Příbuzenské povinnosti byly (a dosud mnohdy jsou) nade vše. Jsou výsostné,

---

³⁰ *Rodina* [online]. [cit. 2011.05.14]. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>>Rodina

jsou závazné, protože i práva, která *famel'ija* poskytuje jsou základem a ochranou existence. Jsou reálná viditelná, srozumitelná, citelná, zatímco jiná práva (často se jim říká celospolečenská) jsou často ve vztahu k Romům více či méně abstraktní: Někdy jsou stejně nesrozumitelná jako společenské povinnosti, někdy se střetávají s příbuzenskými povinnostmi, zakořeněnými v mnohatisícileté kultuře.³¹

„Rodinou se člověk legitimuje, rodina je vizitkou jeho totožnosti. Rodina mu skýtala primární socializaci, výchovu, profesní přípravu na život, ekonomické i sociální zabezpečení, životní jistoty. Rodina byla azylem, což bylo při postavení ve společnosti, kde proti Romům periodicky produkovaly záchvaty genocidní agrese, nesmírně důležité.

V rodině se tradovaly kulturní a etické normy. Rodina žila pohromadě v blízkém, doslova v těsném fyzickém kontaktu, při němž se posiloval zvláštní druh mimoverbálního porozumění, tzv. *coenestická* (intivní) komunikace. Rodina ve smyslu *famil'ija* byla základní platformou, kde se přísně uplatňovaly mechanismy společenské kontroly, které zabraňovaly tomu, aby jednotlivec rodinu zostudil. Každým okamžikem se mu nejrůznějšími formalizovanými kulturními způsoby připomínalo, že se má chovat v souladu s *romipen* (romskou tradicí a etnikou).³²

„Veškerou existenci tradičního romského společenství reprodukoval a udržoval právě příbuzenský systém – *famil'ija/famel'ija*.³³ Ta plnila a (plní) funkci biologické reprodukce, byla základní ekonomicko-profesní jednotkou, v minulosti zajišťovala obecní vzdělání i profesní kvalifikaci, skýtala sociální zabezpečení svým členům a byla základním strážcem a nositelem etnických norem a hodnot. Famil'ija/famel'ija jsou příbuzní z otcovy i matčiny strany (*pal o dad – pal e daj*) v rozsahu čtyř až pěti generací, tj. generací „žijících“. Každý

---

³¹ HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Co napovídá o romské rodině tradiční seznamovací ceremoniál*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 1996. č. 1 – 2. s. 22-23.

³² HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Co napovídá o romské rodině tradiční seznamovací ceremoniál*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 1996. č. 1 – 2. s. 23.

³³ *Famel'ija* – rozšířená rodina, příbuzenstvo ze strany muže i ženy.

člen této rodiny má v příbuzenské pospolitosti své vymezené místo a úlohu, z nichž vyplývají jeho specifická práva a povinnosti.“³⁴

Základem společnosti je rodina, kde panuje velká soudržnost. Rodinou jsou pro Romy lidé, v daleko menší míře obydlí. Tradičně se představitel určitého seskupení Romů, který požívá velkou autoritu, nazývá vajda (maďarsky „vevoda“, „kníže“). Vajda má vůdčí postavení ve skupině, obvykle bohatý muž, tato funkce je dědičná nebo doživotní.³⁵

4.1.2 Postavení jednotlivých členů v rodině

„Dodnes má však romská rodina v porovnání s rodinou ostatního obyvatelstva většinou stále odlišnou strukturu a funkci – v širších vnitřních i vnějších souvislostech. S tím souvisí i postavení jednotlivých členů těchto rodin – otce, matky, starých rodičů, dětí a ostatních jejich příslušníků. Muž v romské rodině a skupině je tradičně nositelem prestiže rodiny a uvnitř rodiny hlavou rodiny s rozhodujícím slovem.“³⁶

Jeho výdělky se v některých rodinách používají na výjimečné výdaje a reprezentaci rodiny (svátky, hostiny, auto atd.). Muž nebývá často doma. Většinu času tráví v práci, diskusemi s přáteli, udržováním společenských kontaktů a vyřizováním společenských záležitostí.³⁷

„Žena je stále nositelkou a udržovatelkou rodinných a romských tradic, zabezpečovala pro rodinu její každodenní potřeby a většinou i obživu, starala se o výchovu dětí a dcer až do jejich odchodu do rodiny jiné. Žena má tedy v rodině a skupině základní úkol – zachování a reprodukce rodu a tradic, což se

---

³⁴ HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Postavení a role některých členů tradiční romské rodiny*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 1996. č. 1 – 2. s. 25-26.

³⁵ PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis, 2010. s. 36-40. ISBN 978-80-7329-249-2.

³⁶ DAVIDOVÁ, E. *K současným změnám romského společenství a způsobu života*. Et Romové a majorita. Jaroslav Balvím a kolektiv. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 24-25. ISBN 80-902149-7-5.

³⁷ LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cikáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o 1997. s. 76-77. ISBN 80-967674-2-9.

dodnes udržuje ještě u mnoha rodin, zejména olšských a sintsých.“³⁸
„Administrativní záležitosti, především na sociálních úřadech vyřizuje žena.“³⁹

Romská rodina se zakládá po narození prvního dítěte. Dítě je vždy přínosem do rodiny. Po prvním dítěti přicházejí další. Rodiny bývají početné. Výchova dítěte je vždy kolektivní, zabezpečuje ji celá rodina. Dítě žije v rodině s třemi až čtyřmi generacemi dospělých. Jeho sociální cítění se vyvíjí dle pravidel soudržnosti, kontinuity a bezpečnosti. V cigánské rodině neexistují generační rozpory. Svět dětí splývá se světem dospělých. Rodina je celek, kde jsou děti i dospělí stále ve fyzickém i sociálním kontaktu, navzájem se chrání před okolím a nikdy nejsou sami.

Okolí povzbuzuje dítě vykonávat nějakou činnost (například hledat železo, třídít ho a prodávat). Iniciativu, zodpovědnost a zkušenost hodnotí dospělý kladně, málokdy používá tresty a nikdy dítě nezneužívá. Dítě se tak naučí chovat vůči sobě rovným a vůči osobám opačného pohlaví podle představ skupiny.⁴⁰

Romské dítě bývá vychováváno v rodině s větším počtem rodinných příslušníků a také s více sourozenci, než je běžné v majoritní rodině. Děti jsou vedeny k samostatnosti, starší sourozenci se starají o mladší, dívky brzy přejímají domácí práce matky. Děti jsou často přítomny při řešení různých problémů. Jsou tak vneseni do světa dospělých a předčasně přicházejí o dětství.

Zvláštní význam v romské rodině má nejstarší syn a nejstarší dcera. Pokud otec rodiny odejde, nebo zemře přejímá jeho úlohu (vydělat peníze) nejstarší syn. Přestane chodit do školy a přijme práci, která se mu nabízí, často bez pracovní smlouvy a za velice nevýhodných podmínek.

---

³⁸ DAVIDOVÁ, E. *K současným změnám romského společenství a způsobu života*. Et Romové a majorita. Jaroslav Balvím a kolektiv. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 24-25. ISBN 80-902149-7-5.

³⁹ LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cikáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o 1997. s. 76. ISBN 80-967674-2-9.

⁴⁰ LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cikáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o 1997. s. 77. ISBN 80-967674-2-9.

Nejstarší dcera postupně přejímá starost o sourozence a domácí práce. Školní docházka je pro ni druhořadou a nevnímá ji jako potřebnou. Tyto děti často nenastupují ani do učebních oborů.

Jiné je to u chlapce, který hraje na hudební nástroj. Takový syn je motivován ke vzdělání a má výsadní postavení v rodině.⁴¹

Sociální solidarita spojuje všechny členy rodiny: Staří mládenci a staré dívky (to je velmi zřídka) zůstávají žít se svými rodiči. Sirotky a starší lidé jsou opatrováni s velkou láskou a úctou, není myslitelné, aby je odložili do domova důchodců, dětských domovů nebo internátů. Nemocný člověk nikdy nezůstává sám. Když je hospitalizovaný, zůstávají členové rodiny spolu s ním, pokud se jim to dovolí. Přinášejí mu stravu, zajímají se o jeho zdravotní stav. Zesnulému vzdává úctu před pohřbem celá rodina. Všichni příbuzní musí přijít, i když bývají ve vzdálenějších regionech. Celý den i noc stojí okolo jeho rakve. Jedinec nezůstává nikdy sám ani doma, ani venku, ani v nemocnici, ani na smrtelné posteli. Je součástí spleti vášnivých, intenzivních vztahů, ze kterých není úniku. Pokud společnost jedince vyobcuje, je to vážná věc: je to psychologická smrt. Jedinec získává postavení ve své rodině a prostřednictvím svoji rodiny. Tato sociální solidarita je sociální i psychologická jistota.⁴²

Rodiny si poskytují vzájemnou pomoc v případě potřeby: pomoc v rodině, kde zemřel otec, sbírka na nemocenské náklady apod. Pro zachování jednoty je v nepřátelském a konfliktním prostředí vzájemná pomoc nejdůležitější. Poskytuje se lidem sociálně blízkým, ale za jistých podmínek i sousedům.⁴³

---

⁴¹ DAVIDOVÁ, E. *K současným změnám romského společenství a způsobu života*. Et Romové a majorita. Jaroslav Balvím a kolektiv. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 20-26. ISBN 80-902149-7-5.

⁴² LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cikáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o 1997. s. 75. ISBN 80-967674-2-9.

⁴³ LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cikáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o 1997. s. 87. ISBN 80-967674-2-9.

4.2 Volný čas romských dětí

„Volný čas je důležitou součástí života každého člověka. To jakým způsobem trávíme svůj volný čas, odhaluje i náš náhled na život.“⁴⁴

V posledních letech dynamicky stoupá míra sociálně-patologických jevů u dětí a mládeže. Je to způsobeno tím, že rodiče nemají ponětí o tom, co jejich děti ve svém volném čase provádí a s kým se stýkají. Běžně se můžeme setkat u dětí s užíváním návykových látek, s kouřením, s pitím alkoholu, se špatnými vlivy party na jedince. S těmito jevy souvisí zanedbávání školní docházky, neplnění si školních povinností a špatný školní prospěch. Děti tak nemají žádnou kontrolu a vedení, chybí jim zájmy a koníčky, proto hledají zábavu v ulicích. Nemalý vliv na tyto faktory mají i další okolnosti. Jedná se o nepodnětné prostředí, nezáměr rodičů, špatný rodičovský přístup, vyloučená lokalita, vliv vrstevníků.

Pro zlepšení této situace má významný vliv prevence. Nejvíce sociálně patologických jevů se vyskytuje v době volného času dětí a mládeže v době, kdy dětem skončí vyučování, začíná jejich volný čas. Většina dětí majoritní společnosti mají různé povinnosti spojené s přípravou na další školní den a také navštěvují různé zájmové (sportovní, kreativní, hudební) kroužky. Ostatní děti majoritní společnosti a většina romských dětí tyto povinnosti nemají a vlastně mnohdy ani nevědí, jak se připravovat na další školní den, protože jim to nikdo neukázal, nemají žádné koníčky, protože je k tomu nikdo nemotivoval. Proto jsou romské děti více ohroženy sociálně patologickými jevy, než děti z majority.

Není jednoduché směřovat mladou generaci romského etnika ke vzdělání, vyhranění svých zájmů, smysluplného trávení volného času a změně životního stylu. V tomto mohou pomoci nestátní neziskové organizace, které se přímo zabývají prací s romskou mládeží v nízkoprahových zařízeních a otevřených klubech.

---

⁴⁴ KUBIŠOVÁ, E. *Práce s romskou mládeží ve městě Bruntál*: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. 58 l., 15 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpařová.

Někdy si klademe otázku, co by dnešní děti dělali bez televize, videa, DVD, playstationa, MP3 přehrávačů, mobilních telefonů s fotoaparátem, kamerou a dalších tolik nepostradatelných věcí pro nynější mladou generaci. Možná by byly šťastnější a měly by více zážitků s kamarády, znaly by lépe svoje okolí a měly by blíž k přírodě. Toto je však otázka, na kterou si můžeme odpovědět jen hypoteticky. Dnešní doba sebou přináší všechny tyto moderní věci, většinou jde o informační technologii, prostřednictvím které můžeme komunikovat s celým světem. Paradoxně přestáváme komunikovat se svým nejbližším okolím. Děti tomuto jevu podléhají mnohem snáz, než dospělý jedinec. Je mnoho dětí, které běžně a aktivně používají komunikační programy, uzavírají se do virtuálního a anonymního světa. Přestávají vyhledávat společnost svých kamarádů, rodičů, sourozenců a spolu s tím přestávají fungovat přirozené vztahy mezi dítětem a jeho okolím.

Rodiče v trávení volného času svých dětí sehrávají velice důležitou roli. Dítě přirozeně přejímá vzor chování svých rodičů a napodobuje je i v trávení volného času. Pokud se rodič v tomto smyslu chová pasivně (po skončení pracovní doby usedá k televizi, odchází do restauračních zařízení, o víkendech nedělá nic, nemá zájem o aktivity) můžeme očekávat, že dítě se bude poflakovat po ulicích, spadne do party, která ho může ovlivnit sociálně patologickými jevy (krádeže, kouření, experimenty s drogami, rvačky, šikana...), nebo se uchýlí k televizi a k počítačovým hrám.⁴⁵

„V návaznosti na volný čas romských dětí a volný čas trávený společně s rodiči vyplynulo, že hlavním faktorem volby různých ne příliš šťastných alternativ trávení volného času je nedostatek finančních prostředků. Jedna matka to dokonce potvrdila těmito slovy „zbytečných peněz nemáme nikdy nazbyt“, jiné matky reagovaly takto: „moje děti nenavštěvují žádné kroužky, nemáme na to peníze“, „na výlety nemáme peníze“. „Děti by chtěly občas do kina, ale nedovolují nám to finanční prostředky“, „jsem ráda, že zaplatím

---

⁴⁵ KUBIŠOVÁ, E. *Práce s romskou mládeží ve městě Bruntál*: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. 58 l., 15 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpařová.

bydlení a máme na jídlo.“ Dokonce se objevuje ten faktor, že rodiče tráví společný volný čas se svými dětmi nakupováním v různých obchodech.⁴⁶

Kulturní spotřeba Romů souvisí s jejich volným časem, jehož mají víc než ostatní obyvatelstvo a kterého zatím využívají především ke komunikaci se členy užší či širší rodiny, respektive s okruhem svých známých. Z ostatních položek figuruje na úseku jejich volného času poslech rozhlasu, gramofonu či magnetofonu, příjem televize, návštěva kina, tanečních zábav a diskoték.

Je přinejmenším zvláštní, když Romové, kteří mají tolik volného času a jak se výše uvádí nemají dostatek finančních prostředků, nechtou knížky, které jsou určeny jak pro děti tak i pro dospělé. Tato četba by jim velmi pomohla v rozvíjení jazyka majoritní skupiny a také v tom, že by se lépe vyjadřovali a měli menší problémy s porozuměním výkladu učiva ve školách.

4.3 Ostatní okruhy spotřeby Romů

Ostatní okruhy spotřeby Romů, což platí jak pro stravování, tak pro odívání. Mnohé rodiny stále žijí ze dne na den: kolem termínů výplat a záloh jsou soustředěny tučné dny, zatímco zbývající čas vyplňují dny hubené. To ovšem souvisí s neschopností vystačit s příjmem na celé potřebné období a absencí jakýchkoli finančních rezerv a to i u romských rodin, které by v převážné části vzhledem ke svým příjmům mohly spořit.

Ve sféře stravování dochází k zásadním změnám jen velmi pomalu. Strava svým složením ani způsobem úpravy neodpovídá podmínkám správné výživy ani materiálním možnostem některých rodin. Chybí v ní dostatek mléka, zeleniny, rostlinných tuků. Potraviny jsou upravovány téměř výhradně vařením, zatím co pečení nebo smažení se objevuje pozvolna vlivem okolního prostředí.⁴⁷

---

⁴⁶ KUBIŠOVÁ, E. *Práce s romskou mládeží ve městě Bruntál*: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. 58 l., 15 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpařová.

⁴⁷ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 53. ISBN 80-7067-559-4.

4.3.1 Oděv

Podle E. Horváthové byly v období feudalismu oděvní součástky většiny obyvatelstva produktem domácí výroby. Tento způsob obstarávání oděvu nepřicházel u cikánů v úvahu. V tomto směru byli zcela odkázáni na domácí obyvatelstvo, od něho získávali starší, obnošené kusy jako protihodnotu za některé služby. Oděv získávali dary, krádeží, zřídka koupí. Jejich oděvní součásti tedy pocházely od obyvatelstva, jehož územím prošli nebo mezi nímž žili.⁴⁸

V oblasti odívání přežívá láska k ozdobám a nápadné barevnosti. Mladé ženy, stejně jako celá mužská generace, přejali v podstatě způsob odívání ostatního obyvatelstva a mládež vynakládá poměrně velké peněžní částky za šaty a boty poslední módy. Jen u starších Romů se objevují prvky, jako jsou šátek, široce nabíraná skládaná sukně a blůzka s dlouhými rukávy.⁴⁹

---

⁴⁸ HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 132. ISBN 80-7106-508-0.

⁴⁹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 53. ISBN 80-7067-559-4.

5 VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ

5.1 Školní docházka

Povinná školní docházka platila pro rómské děti už za první republiky, ale pro absenci dětí ve škole nebyli rodiče jakkoli stíháni. Pokud děti do školy docházely, jejich práce byla stejně brána za bezvýslednou, nikam nevedoucí. Po roce 1948, doba asimilace Romů do společnosti, se absence ve škole přestala tolerovat. Sankcí za nedodržení této povinnosti byla finanční pokuta, policejní zákroky nebo v nejhorším případě odebrání dětí do výchovných ústavů. Ovšem ani taková opatření Romy ke vzdělání nepřinutila.

Vzdělání upevňuje kulturní identitu a přenáší je z generace na generaci. Proto je právo na vzdělání, zejména pro menšiny, velmi důležité, včetně práva užívat vlastní jazyk.

Úspěšná integrace Romů s majoritním obyvatelstvem je dlouhodobý proces, který je vázán především na výchovu a vzdělávání romských dětí. Školní vzdělanost však stojí v hodnotovém žebříčku Romů hluboko pod touhou získat peníze nebo hmotné statky.

V dnešní době víme, že je nutné, aby sami Romové pochopili jak potřebné je vzdělání a sami se snažili svou situaci zlepšit.⁵⁰

5.2 Cíle v oblasti výchovy a vzdělávání Romů

Hlavním cílem v oblasti výchova a vzdělávání je v současnosti taková úroveň vzdělání, která by zasáhla co nejširší populaci i rozvoj vzdělanosti i všech lidí v ní. Hovoříme o tzv. vzdělanostní společnosti. Tento trend se týká i národnostních menšin, etnických skupin.

Specifikou výchovy a vzdělání romské komunity je, že dosažení vyšší úrovně vzdělání není možno dosáhnout bez angažovanosti samotných Romů.

---

⁵⁰ *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

Stejně tak je potřebné pro realizaci jejich pozitivního života v této společnosti, pro překonání handicapů sociální, ekonomické a kulturní povahy. Je důležité také pro získání vlastního sebevědomí, vyrovnání se s úrovní soudobých požadavků na člověka. Otázka vzdělávání (systémového procesu) a vzdělanosti (dosažené úrovně vzdělání) je v celé Evropě obdobná.

Jak píše Jean Pierre Liégeois (1997) na základě údajů řady romistů z různých států, některé statistické údaje, které nebyly publikovány ve východních státech za socialistického režimu a jsou nyní dostupné, poukazují na to, že situace v celé Evropě je velmi podobná. „Výchovu cikánských dětí ve školních zařízeních mnozí až dosud považují za neúspěch. V této situaci školu není třeba „přebudovat“, ale vybudovat.“⁵¹

Pro dosažení výše jmenovaných cílů je třeba přihlédnout k podmínkám, v nichž romská komunita a romský žák žije a úměrně, kterým se vytváří úroveň jeho vzdělanosti, jeho osobnost a vztah ke společnosti. Při vytváření koncepcí výchovy a vzdělávání romského žáka i při jejich realizaci je nezbytné realizovat systémový přístup, to znamená zvažovat a analyzovat podmínky:

1. biologické, etnické (kultura, historie, hodnoty, jazyk),
2. psychické (psychologické tlaky, vytvářené dlouhodobými vztahy antagonismu a nedůvěřivosti mezi romskou komunitou, rodinou a majoritní společností, strach, podezřívavost, odmítání, agresivita),
3. sociální (postavení ve společnosti, nedávná minulost, v níž zasáhl romskou komunitu vážný sociální propad v důsledku nedostatku vzdělání a malé schopnosti uplatnit se na trhu práce, pokusy pozitivně řešit romskou otázku, ale na druhé straně i rozsah xenofobie, rasismu a neochoty řešit cokoliv, co se týká Romů, různá hnutí a organizace Romů, hledající, ale v současnosti již i nalézající řešení atd.). Současný systém školské soustavy její stav, úroveň vzdělání Romů.⁵²

---

⁵¹ LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cigáni, Kočovníci*. Dějiny a současnost v evropskom kontexte. Rada Európy, 1995. Bratislava, Academia Istropolitana, 1995. s. 176. ISBN 80-967380-4-6.

⁵² FIŠTANSKÁ, H. *Romové a státní politika in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice*. Praha: Sofis, 1997. s. 36. ISBN 80-902439-0-8.

„Zvláště významný se nám jeví fakt, že se romské děti poprvé plošně podrobily povinné školní docházce, a to kontinuálně v dlouhém časovém úseku padesáti let. Tímto došlo k prudké, jenže (bohužel) povrchní, nepřírozeně rychlé a vynucené změny postojů romské komunity k otázce základního vzdělání svých dětí. Je nepochybně významné, že Romové masově během uplynulých let přestali být úplnými analfabety a nesporně se změnil jejich názor na potřebnost alespoň základů vzdělání.“⁵³

5.3 Vzdělání romských dětí

„Socializace romských dětí často vážne jak ve škole, tak mimo ni. Nedostatečný školní prospěch a nezájem o učení, nedostatky v péči o sebe sama, konflikty s ostatními dětmi a s učiteli, nedostatečný respekt k hodnotám, na jejichž uznávání stojí naše společnost, to je jen několik příkladů ilustrujících, o jak závažný problém jde.“⁵⁴

Nečas (2008) píše o tom, že „učitel se snažil vést své svěřence k zachování školního řádu a všeobecného pořádku ve třídě, k plnění povinností plynoucích z vyučovacího procesu a zejména k udržování soustavné pozornosti a disciplíny: „*ve třídě samé,*“ jak uváděl zápis ve školní kronice, „*bylo mu však překonávat velkou neukázněnost žáků, která měla své příčiny v náhlém přechodu z volného života do nového školního prostředí a v nedostatečné výchově domácí, v primitivním způsobu života a v demoralizujícím prostředí cikánské kolonie.*“⁵⁵

„Vzdělání romských dětí v systému českého školství je otázkou neustále probíranou a diskutovanou nejen odborníky, ale také zainteresovanou částí veřejnosti. Je to pochopitelné, protože zdaleka ne všechny romské děti jsou

---

⁵³ FIŠTANSKÁ, H. *Romové a státní politika in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice.* Praha: Sofis, 1997. s. 38. ISBN 80-902439-0-8.

⁵⁴ ŘÍČAN, P. *Socializace romských dětí ve škole.* Et Romové a majorita. Jaroslav Balvím a kolektiv. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 27. ISBN 80-902149-7-5.

⁵⁵ NEČAS, C. *Špalíček romských miniatur.* První vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2008. s. 89-90. ISBN 978-80-7325-151-2.

vzdělávané tak, aby bylo v maximální míře využito jejich schopnosti a nadání. Do jisté míry to platí o všech dětech v českých školách, ale u romských dětí je rozdíl, mezi tím čeho by mohly dosáhnout a jakých výsledků ve skutečnosti dosahují, nejmarkantnější. K této situaci dochází i přes maximální úsilí a snahu mnohých učitelů. Zdá se ale, že nejlepších výsledků dosahují jednotlivé školy, které si situaci uvědomily a pokoušejí se změnit a zlepšit, co je v jejich silách.⁵⁶

5.4 Předškolní výchova

Romským dětem ve většině případů chybí předškolní výchova. Romské matky své děti neodvádějí do mateřských škol z mnoha důvodů. Jeden z nejuváděnějších je, že vychovávají více dětí (školáky, batolata, novorozeňata). Kdyby odváděly dítě do mateřské školy, musely by všechny mladší děti obléknout a spolu s nimi odvést předškoláka do školky. Další důvody, které romské matky už neuvádějí, jsou, že nepodají včas přihlášku do mateřské školy v místě bydliště nebo neplacení školného a stravného svého dítěte v mateřské škole. V neposlední řadě je to nezáměr o předškolní vzdělávání svého dítěte.⁵⁷

„Velké procento dětí v současnosti vůbec nenavštěvuje předškolní zařízení a současná situace romských rodin tento nedostatek ještě umocňuje, protože všechny tyto činnosti jsou spojeny s nezanedbatelnými finančními náklady. Odklad školní docházky zde situaci prakticky neřeší, ale spíše zhoršuje. Dítě zůstává i nadále doma, v prostředí, které je na přípravu na školní docházku velmi málo podnětné.“⁵⁸

Proto romské děti nemají před vstupem do základní školy žádnou zkušenost s jinými dětmi než romskými a ani s kolektivem. Proto je pro ně

---

⁵⁶ CLARK – JIŘINCOVÁ, H. *Pohled na charterovou školu Vivian Banksové v Kalifornském vzdělávacím systému*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 2001. č. 3-4. s. 103.

⁵⁷ KUBIŠOVÁ, E. *Práce s romskou mládeží ve městě Bruntál*: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. 58 l., 15 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpařová.

⁵⁸ ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001. s. 44. ISBN 80-247-0277-0.

první třída na základní škole velkou životní zkouškou. Musí si zvyknout na nové lidi, na kolektiv, na to, že musí sedět a nemluvit. Spousta romských dětí nerozumí paní učitelce, protože s nimi spisovnou češtinou ještě nikdo nemluvil. Toto vše a ještě další níže uvedené faktory ovlivňují vývoj a vzdělání romského dítěte.

„Výhledově by bylo žádoucí, aby předškolní přípravou v délce alespoň jednoho školního roku procházely všechny romské děti před zařazením do školy. Pokud by byly vytvořeny vhodné podmínky předškolní výchově romských dětí, usnadnil by se jejich vstup do školy a nebylo by nutné pro ně vytvářet přípravné ročníky v rámci povinné školní docházky.“⁵⁹

5.5 Výchovně vzdělávací proces v předškolní výchově

Pokud se romské děti pravidelně a úspěšně nezúčastňují výchovně vzdělávacího procesu v předškolní výchově, dostávají se obvykle do situace, kdy se ve srovnání s ostatními dětmi opožďují ve zvládnutí češtiny jako vyučovacího jazyka a tím i v celém intelektuálním rozvoji. Následkem toho pak proti ostatním dětem čtrnáctkrát častěji propadají a pětkrát častěji dostávají druhý stupeň nebo třetí stupeň z chování. Žalostný rezultat této výchovně vzdělávací činnosti vede pak k tomu, že romské děti jsou dvacetosmkrát častěji převáděny do zvláštních škol.

Z objektivních příčin proč se tak děje je spatřován v tom, jak Romové přistupují k souboru školních vědomostí. Škola nezaujímá v jejich hodnotovém žebříčku významnější postavení, neboť usilují se vyrovnat ostatnímu obyvatelstvu co nejrychleji, spíše po hmotné než po duševní stránce. Dalším problémem je to že, negramotní nebo pologramotní rodiče nedovedou pomoci svým dětem s domácí přípravou na vyučování, což je další příčinou neprospěchu romských žáků.

---

⁵⁹ BALVÍN, J. A KOLEKTIV. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem, 2000. s. 126. ISBN 80-902461-7-6.

Nejzávažnější problém souvisí však se zmíněnou jazykovou bariérou. Mnohé děti přicházejí do 1. třídy s omezenou, někdy vůbec žádnou znalostí češtiny, která pak nepostačuje k porozumění probíraného učiva. Školský systém s odlišnou jazykovou vybaveností romských dětí nejenže nepočítá, ale někdy ji pokládá za sociálně patologický rys romského etnika.⁶⁰

Romští rodiče na jedné straně počítají s tím, že škola se o jejich děti postará a přebere za ně plnou zodpovědnost, a na druhou stranu se rodiče často domnívají, že škola stejně děti nic nenaučí. Tento demotivující přístup rodičů ke škole se pak negativně odrazí i na přístupu romských dětí ke vzdělání. Demotivaci Romů ke vzdělání často způsobuje následná diskriminace při přijímání do práce nebo pocit, že škola jim dítě „odcizí“.⁶¹

Stěžejní je, aby sami rodiče pochopili význam vzdělání svých dětí a vedli je k tomu. Pokud rodiče budou přesvědčeni o nezastupitelném postavení školy v životě jejich dětí a pokud dojde k nalezení vzájemného pochopení a úcty všech zúčastněných stran (rodičů, dětí a učitelů), změní se pak také vztah Romů ke škole.

5.6 Vztah romského dítěte ke škole

Vztah romského dítěte ke škole je do značné míry stejný jako vztah jeho rodičů. Ve škole často dochází ke vzájemné nedůvěře mezi žákem a učitelem na základě vzájemných předsudků z nevědomostí.

Příčin, proč romské děti ve škole zaostávají, je bohužel více:

- Jazyk – odlišnost vyučovacího jazyka od jejich mateřštiny. Romské děti neovládají obecnou češtinu, ovládají pouze tzv. romský etnoлект češtiny (čeština romských rodičů, kterou se naučili oni sami většinou jen odposlechem).

---

⁶⁰ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 55. ISBN 80-7067-559-4.

⁶¹ *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

- Absence předškolní přípravy – jen málo romských dětí navštěvuje mateřské školy. Do školy tak přicházejí pouze se zkušenostmi ze života v rodině.
- Nevyhovující bydlení a životospráva – nedostatek času a prostoru na domácí přípravu, nezvyk na pevný denní režim.
- Malá motivace ze strany rodičů – většina „cikánských“ dětí není schopna ve škole prospívat, protože rodina neposkytuje stimulační výchovné prostředí.
- Odmítavý postoj spolužáků k jeho národu (posmívání, diskriminace, rasismus).
- Odlišné životní cíle a morální hodnoty.
- Kolektivismus Romů – romské dítě není v rodině vedeno k samostatnosti, ve výchově se klade důraz na to, že sám nejsi nic.
- Nedostatečná ambicióznost.
- Nerozvinutá jemná motorika, neznalost psaní a kreslení.
- Neochota rodičů pořídit dětem základní školní potřeby.
- Nedostatečná připravenost učitelů pro práci s minoritami.

Romští rodiče, kteří často absolvovali zvláštní školy, svým dětem se školou zásadně nepomáhají. Výchova dětí v romské rodině není sama o sobě dobrou přípravou pro školní práci. Romské děti postrádají knížky, omalovánky, skládačky apod.

Řada romských dětí zbytečně nastupuje do zvláštních škol, jelikož mnohdy ani rozdíl mezi „normální“ a zvláštní školou nevidí nebo, a není to řídký jev, rodiče samotní se domáhají toho, aby dítě nastoupilo do zvláštní školy s představou, že tam to bude mít jednodušší a oni budou mít méně starostí.

Ještě v roce 2004 romské děti tvořily 70 % žáků zvláštních škol. Toto procento klesá, díky pedagogicko psychologickým poradnám, kterými problémové děti prochází před vstupem do základní školy. Za úspěch lze považovat, když romské dítě nastoupí do „normální“ základní školy.⁶²

---

⁶² *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

„V prvních ročnících základní školy bývají romské děti vůči učitelům milé až přítulné, poddajné a ochotné, rády se učí. Přibližně v pátém ročníku však často dochází ke zlomu, který někdy učitelé nazývají „volání krve“. Zhorší se prospěch dítěte, začne být vzpurné, ztrácí zájem o školu. Poslední léta ve škole jsou pak někdy pro romské děti i pro jejich učitele skutečnou trýzní: svými neúspěchy frustrovaní a ponižovaní Romové opakují ročníky, nudí se, chovají se výbojně k učitelům a často agresivně ke spolužákům.“⁶³

Problém vzdělávání romských dětí je nutné brát jako problém celospolečenský, který je třeba řešit.

5.7 Úroveň vzdělávání

„Pokud se týká vzdělání, statistická šetření naznačují, že se např. od roku 1970 školní vzdělání romského obyvatelstva zvýšilo. Přes tento fakt zůstává nadále vysoký podíl dospělého obyvatelstva pouze se základním vzděláním.“⁶⁴

Je zajímavé, že „vyššího vzdělání více dosahují ženy než muži. To je velmi pozitivní jev, neboť jsou to především matky, které mají značný vliv na modely chování, hodnotové orientace i způsob života mladé generace.“⁶⁵

Podmínkou vzdělanostní úrovně romského etnika je akceptování etnických, sociálních a kulturních odlišností ve výchovně vzdělávacím procesu. Zdá se být obtížné umisťovat děti, aniž by byly postupně integrovány do společnosti, ve které se cítí naprostými cizinci. Vzhledem k tomu, že romské děti jsou přizpůsobeny určitému typu společenství, v němž četná rodina zůstává často silným sociálním základem, necítí se současně dobře v našich tradičních školských zařízeních. Jejich školní docházka závisí na rozhodnutí rodiny. Tyto děti, které jsou předčasnými účastníky činnosti rodiny a jejího

---

⁶³ *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

⁶⁴ KADERÁBKOVÁ, J. *Možnosti pracovních příležitostí a socioprofesionální struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romského obyvatelstva in Romové – reflexe problému*. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 49. ISBN 80-902439-0-8.

⁶⁵ KADERÁBKOVÁ, J. *Možnosti pracovních příležitostí a socioprofesionální struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romského obyvatelstva in Romové – reflexe problému*. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 49. ISBN 80-902439-0-8.

hospodaření, nejsou spokojeny v pedagogických strukturách, kde se nedozvídají nic o svém etniku.

Některé z hlavních příčin školní neúspěšnosti romských dětí:

- Odlišný jazykový vývoj.
- Odlišná kvalita plnění funkce rodinné výchovy.
- U některých Romů nedocení významu výchovy a vzdělávání.
- Nedostatečná příprava na školu.
- Nižší informovanost části dětí vyplývající ze sociální izolovanosti mnohých rodin.
- Nedostatečná připravenost pro práci s minoritami.⁶⁶

5.8 Úroveň vzdělanosti

„Úroveň vzdělanosti romské populace je neobyčejně nízká. Projevuje se negramotností ve starších věkových skupinách a rozsáhlou pologramotností u mladších věkových skupin. S rostoucím věkem přibývá zastoupení negramotných osob. Nízkou vzdělanostní úroveň mají i Romové mladší věkové kategorie, většinou prošli jen základním vzděláním bez další kvalifikace.“⁶⁷

Výzkumy bylo zjištěno, že romské děti s porovnáním s ostatními dětmi častěji propadají a jsou kvalifikovány druhým nebo třetím stupněm z chování. Mnohem častěji ukončují školní docházku v nižším než závěrečném ročníku nebo jsou přerazovány do zvláštních škol, případně jsou na ZvŠ zařazeny hned na počátku školní docházky. Minimální procento Romů studuje na středních a vysokých školách.

Po ukončení školní povinné docházky je většina romských žáků umístěna do některých z učebních oborů. Někteří do vybraných oborů ani nenastoupí, nebo do nich přestanou docházet po krátké době. Značné procento romských

---

⁶⁶ ŠOTOLOVÁ, E. *Příchod Romů do Evropy* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 80. ISBN 80-902439-0-8.

⁶⁷ ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Druhé rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r., 2001. s. 42. ISBN 80-247-02-77-0.

žáků učební obory nedokončí. Dosažené vzdělání většiny romského obyvatelstva je v nejlepším případě na úrovni základního vzdělání.“⁶⁸

„Pro romské matky je nejdůležitější, jak se dítě ve škole cítí. Zajímá je jak učitelé reagují na jejich děti a dále jak se chovají k rodičům samým, tedy ne na vztahy ve škole. Rodiče hodnotí školu a učitele na základě reakcí dětí. Výkon dítěte není považován za klíčovou oblast.“⁶⁹

---

⁶⁸ ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Druhé rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r., 2001. s. 42. ISBN 80-247-02-77-0.

⁶⁹ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 126. ISBN 80-7178-741-8.

6 ZPŮSOB OBŽIVY, ZAMĚSTNÁNÍ

„V pravlasti Cikánů – Indii – se podle E. Horváthové v průběhu historického vývoje zformulovala neobyčejně komplikovaná hospodářsko-spoločenská struktura, v jejímž rámci každá skupina nabyvala svého pevného dědického zařazení. Tak syn řemeslníka zde nejenže musel být opět řemeslníkem, nýbrž musel patřit k téže profesi. Dómové, z nichž pocházejí evropští Cikáni, nebyli přímo zahrnuti do této uzavřené hierarchie, v mnohém se jí však přizpůsobili. Především se každá skupina orientovala pouze na určitý druh činnosti.“⁷⁰

V minulosti představovali Romové homogenní sociálněprofesní vrstvu, která se živila původně kovářstvím, muzikantstvím nebo překupnictvím, později nejrůznějšími příležitostmi a sezónními pracemi nebo službami. Postupně zájem o produkci romských řemeslníků a výpomocí na sezónních pracích ze strany vrstvy majoritní společnosti vzaly za své. Romové se postupně stěhují do velkých měst v naději, že najdou práci. Tento trvalý a dlouhodobý příliv romských přistěhovalců nepřináší průmyslovým aglomeracím pouze nové pracovní síly, ale narušuje sociální stabilitu městského života v českých zemích.⁷¹

Po druhé světové válce většina romské populace byla zaměstnána ve stavebnictví, při výkopech a pomocných pracích.

V současnosti můžeme Romy, z hlediska práce, rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří Romové, kteří díky svému vzdělání a kvalifikaci jsou schopni se uchytit na trhu práce a úspěšně se začleňují do společnosti. Druhou skupinu tvoří Romové, bohužel je jich většina, kteří jsou zvyklí žít ze sociálních dávek, podpor či důchodů. Většina Romů trpí nezájmem pracovat,

---

⁷⁰ HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 121. ISBN 80-7106-508-0.

⁷¹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s.47. ISBN 80-7067-559-4.

často nechtějí nést zodpovědnost za svoji práci, jsou nespolehliví nebo vyhledávají konflikty se spolupracovníky.⁷²

Stupeň vzdělání souvisí úzce s možnostmi uplatnění na trhu práce. Vysoká nezaměstnanost má dále vliv na zvyšující se kriminalitu romské populace. Malá zaměstnanost je ovlivněna mimo jiné nízkou kvalifikací a celkově nižším vzděláním. Pokud jde o ekonomické zapojení mužů a žen romské populace, je velmi nesnadné stanovit odvětví, kde se tato populace uplatní. Zhodnotit strukturu romského obyvatelstva je nesnadné, z větší části můžeme pouze odhadovat profese nebo hospodářská odvětví, kde se může s dosaženým vzděláním nebo kvalifikací tato komunita zapojit. Podle těchto odhadů odborníci nepředpokládají větší uplatnění Romů v primárním sektoru. Ukazuje se vyšší podíl zaměstnanosti Romů ve stavebnictví, bytovém hospodářství, komunálních službách (především úklidové práce) atd. Jedná se většinou o pracovní činnosti, kde není třeba kvalifikace nebo vyšší vzdělání. Tato skutečnost však nedá příliš šancí na vyrovnání se s většinovou společností. Naopak jde o jev, který by měl být v popředí zájmu státní i veřejné správy na všech úrovních života společnosti.⁷³ „Samotný fakt, že je velmi nesnadné tuto situaci na trhu práce zjišťovat, dává námět, jak sekundárními analýzami a vypracováváním odpovídajících programů nalézat podněty ke změně současného stavu.“⁷⁴

„Protože pracovní trh je v moderní společnosti zdrojem materiálního zabezpečení domácností a současně i určujícím faktorem sociálního postavení jednotlivců, je postavení etnických menšin ve světě práce klíčovým předpokladem sociálního začlenění.“⁷⁵

---

⁷² *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

⁷³ KADERÁBKOVÁ, J. *Možnosti pracovních příležitostí a socioprofesionální struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romského obyvatelstva in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice.* Praha: Sofis, 1997. s. 50. ISBN 80-902439-0-8.

⁷⁴ KADERÁBKOVÁ, J. *Možnosti pracovních příležitostí a socioprofesionální struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romského obyvatelstva in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice.* Praha: Sofis, 1997. s. 51. ISBN 80-902439-0-8.

⁷⁵ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti.* Praha: Portál 2003. s. 155. ISBN 80-7178-741-8.

Nová doba po roku 1989 přinesla uvnitř romské komunity i některé negativní jevy. „Nízká kvalifikovanost a špatné pracovní návyky spolu s nástupem diskriminace Romů na trhu práce připravila valnou většinu romského obyvatelstva o zaměstnání. Odhaduje se, že až 70 % Romů je v současné době nezaměstnaných a hrozivých rozměrů nabývá nezaměstnanost mládeže.“⁷⁶

Nekvalifikovaná populace má omezené možnosti při výběru zaměstnání. Většina Romů neobstojí na trhu pracovních sil a zůstává dlouhodobě bez zaměstnání. S touto skutečností souvisí hmotné zajištění rodiny, které určuje její životní úroveň.“⁷⁷

S přechodem k tržní ekonomice se nekvalifikovaní Romové často dostávají na okraj společnosti. Nezaměstnanost Romů dosahuje díky jejich nedostatečnému vzdělání, ale i díky skrytému a rafinovanému rasismu⁷⁸ až 75%, v některých lokalitách ČR 95%. Prioritou mnoha romských i neromských, vládních i nevládních organizací se proto stává otázka vzdělání.⁷⁹

---

⁷⁶ FIŠTANSKÁ, H. *Romové a státní politika* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 38. ISBN 80-902439-0-8.

⁷⁷ Šotolová, E. *Vzdělávání Romů*. Druhé rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r., 2001. s. 42. ISBN 80-247-02-77-0.

⁷⁸ KAMÍN, T., MACHALOVÁ, T. *Kritika rasy a rasismus*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 124. ISBN 80-210-32-75-8. Pod heslem rasismus uvádí, že je to „reakční pavědecká teorie, která neopodstatněně zdůrazňuje antropologické rozdíly mezi lidskými plemy (např. barva kůže, tvar lebky, nosu, očí apod.) a na tomto základě přisuzuje lidem různou hodnotu a vlastnosti (inteligenci, talent, charakterové rysy). Rasismus dělí rasy na nižší, které pokládá za méněcenné, případně společensky nebezpečné, a na vyšší, předurčené k vládě. Ospravedlňuje kolonialismus, útisk i fyzickou likvidaci příslušníků některých ras...“

⁷⁹ FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 286. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

7 BYDLENÍ

„Způsob bydlení je jedním z důležitých ukazatelů hospodářské a kulturní vyspělosti etnika. Stejně jako u stravy a odívání i v bydlení se Cikáni postupně začali přizpůsobovat nejchudším vrstvám domácího obyvatelstva. Nomádský způsob života, který po dlouhá staletí vedli, vyžadoval přenosné přístřešky, které sloužily spíše k ochraně před nepříznivým počasím.“⁸⁰

Romové si v minulých letech, při kočovném způsobu života, stavěli stany nebo obývali zařízené vozy, které byly hlavním prostředkem dopravy. Postupem doby jednoduché vozy nahradily maringotky. Pokud bylo nutné někde setrvat delší dobu, stavěli si tzv. zemnice, prostor vykopaný do svahu. Lepší variantou než zemnice byla chatrč. Tyto přístřešky si stavěli na okrajích vesnic či měst. V současné době Romové obývají především panelové domy, ale přednost dávají domům pavlačovým, které jim nabízejí kolektivní způsob života.⁸¹

„Pomalou se rozvíjející trh s byty vytlačí (již se tak pomalu děje) romské nájemníky do horších bytů v méně vyhledávaných městských částech, a to až k nebezpečí vzniku „barevných“ ghet. Závislost na podporách v nezaměstnanosti a dalších dávkách sociální pomoci u Romů nejen nemizí, ale jejich objektivně špatná sociální situace se naopak prohlubuje. Již nyní jde o reálné nebezpečí, že nepracovat a žít ze sociální podpory se stane životním stylem celých generací Romů (vzpomeňme na americké zkušenosti se systémem velkorysé sociální pomoci welfare, kdy barevní občané USA jsou takto závislí na sociálních dávkách již druhou či třetí generaci).“⁸²

---

⁸⁰ HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 134. ISBN 80-7106-508-0.

⁸¹ *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

⁸² FIŠTANSKÁ, H. *Romové a státní politika* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 38. ISBN 80-902439-0-8.

Koncentrace romské populace do měst byla spojena s jejich bydlením zpravidla v nejstarší zástavbě i v demoličních pásmech, v některých ulicích nebo dokonce ve vymezených romských domech. Byty poskytované k bydlení Romů byly s horší vybaveností a o nižší bytové kategorii. Nejzaostalejší část romské populace však nebyla připravena ani na tuto úroveň bydlení. Romy, kteří přicházeli z chatrčí na východním Slovensku, nikdo způsobem jim srozumitelným nepoučil, jak užívat bytu a zacházet s jeho zařízením, a oni pak v krátké době domy s přidělenými byty devastovali.⁸³

Romům k bydlení vyhovují nejvíce „přízemní byty nebo rodinné domky, v nichž ale obvykle používají kromě velké kuchyně pouze jednu společnou místnost, tam se všichni shromáždí a přijímají návštěvy rozvětveného příbuzenstva a také spí, zatímco ostatní místnosti používají zřídka a někdy je dokonce nechají prázdné. Nejraději zůstávají pohromadě a tím se rozcházejí se vzrůstajícími tendencemi většiny neromských rodin, aby totiž každý člen měl svou samostatnou místnost.“⁸⁴

Zásadním předpokladem „úspěšného přesídlení“ pak bylo rozptýlení rodin, které vedlo k rychlé devastaci tradiční rodinné hierarchie a následnému rozpadu velkorodin. Úředníci se domnívali, že zlepšením materiálních podmínek se změní i mentalita Romů a jejich způsob života se přizpůsobí většinovému životnímu stylu. K Romům se nadále přistupovalo jako k sociálně zaostalé skupině obyvatel, kterou je třeba co nejvíce přiblížit našemu vlastnímu obrazu. Skutečné problémy Romů se však zastíraly paternalistickou „péčí“, resp. plošně vyplácenými podporami, které Romy paralyzovaly a v mnohém je naučily spoléhat se až příliš na stát.

V rámci stále stejné snahy o „likvidaci cikánského problému“ se v sedmdesátých a osmdesátých letech romská populace nadále de facto segreduje: na základě bezhlavých úsudků jsou Romové hromadně stěhováni do

---

⁸³ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 52-53. ISBN 80-7067-559-4.

⁸⁴ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 53. ISBN 80-7067-559-4.

určitých oblastí bez ohledu na interetnické rozdíly mezi rodinami, bez ohledu na jejich zvyky a v neposlední řadě pak proti jejich vlastnímu přání (např. často uváděné sídliště Chámov, kam byli sestěhováni Romové z poddolovaného Mostu). Většina dětí je přesunuta na základě pochybných testů do zvláštních škol, jejich absolventi nemohou dále studovat. V šedesátých letech i později jsou děti ve velkém odnímány z rodin a umísťovány do zařízení náhradní rodinné péče, protože příslušné úřady jsou přesvědčeny o tom, že rodiny nejsou s to zabezpečit řádnou výchovu dětí, tj. výchovu dle našich představ. I v osmdesátých letech přetrvává stejný přístup, který se liší snad pouze opatrnějšími formulacemi.⁸⁵

Romové se od ostatních migrujících osob různých evropských států liší tím, že nemají krajinu původu, kam by se mohli vrátit, kdy by symbolicky našli útočiště. Existuje pouze krajina, která je přijala a kde žijí. Rom si území určuje sám, jeho hranice jsou psychologické, tedy pružné, ale křehké, přizpůsobivé ale propustné.⁸⁶

V západní Evropě se stal nejrozšířenějším typem obydlí obytný přívěs – karavan, od nejmenšího až po nejluxusnější, dostatečně prostorově vybavený, nebo nízký soukromý domek, malý nebo velký, nově postavený nebo stará chatrč v asanačním pásnu. Při domě bývá malá přístavba, která slouží jako obývací pokoj, kde se členové rodiny scházejí. Okolo je pozemek na kterém stojí karavan, poskytující ubytování v případě návštěvy příbuzných. Na mnohých místech však najdeme tábory baráků, tvořené koloniemi chudobných. V mnohých státech poskytovali romským občanům nádherné byty, čímž si způsobili velké těžkosti, když se ukázalo, že tento typ ubytování je pro ně nepřiměřený. V některých státech existují speciální obydlí lokálního charakteru, například opuštěné domy v Řecku, andalúzké jeskynní příbytky nebo domovnické byty Romu v Rakousku. Karavany se přemísťují izolovaně

---

⁸⁵ FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 281-282. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambrige (Mass.) 1995.

⁸⁶ LIÉGEOIS, J.,-P. *Rómovia, Cigáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o., 1997. s. 193. ISBN 80-967674-2-9.

nebo v malých skupinkách. Místa zastavení si jejich obyvatelé vyhledávají často spontánně. Jsou to různá místa: jednoduché parkoviště, upravené pozemky, povolené či nepovolené prostory. Někdy zůstávají z donucení, jindy stále krouží v kruhu 10 km nebo se přesídlují ze státu do státu. Či žije v domě, nebo v karavaně, zachovává si ducha nomáda.⁸⁷

---

⁸⁷ LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cigáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o., 1997. s. 38-39. ISBN 80-967674-2-9.

8 STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN ROMŮ

Kdo chce pochopit Romy jako národ, jejich hodnoty, morálku a chování měl by, alespoň zevrubně, znát historii Romů, jejíž kořeny sahají velmi hluboko.

„Romové se objevili v Evropě v průběhu 14. století. Evropa je přivítala s údivem, neporozuměním a útlakem. Byli různě pojmenováni, zcela odlišně od jejich skutečného původu. Proto je těžké mnohdy najít zprávy o jejich přítomnosti v různých oblastech. Některé malé skupiny prošly naprosto bez povšimnutí a navíc byly často zaměňovány s jinými skupinami obyvatelstva.

Romové přišli z východu. Teprve na konci 18. století byl odhalen původ romského jazyka a jeho přímá souvislost se sanskrtem, z jedním z indických jazyků. Migrace z Indie probíhala v několika vlnách od 9. do 14. století.⁸⁸

„Historie Romů je úchvatným, dojemným i děsivým příběhem, který Evropan stěží může číst bez hlubokých pocitů lítosti a viny za své předky – dávné i nedávné.“⁸⁹

3.-5./9.-10. století

Migrace Romů z oblasti indického Radžasthánu, popř. Paňdžábu (střední Indie) ve dvou hlavních vlnách. Početnější proud postupuje od 10. století přes Krétu, Korfu a Řecko směrem na Balkánský poloostrov. Vedlejší vlna se pohybuje přes severoafrické pobřeží na Pyrenejský poloostrov. A odtud do západní Evropy.

9.-15. století

Delší zastávky (až na několik století) na území Persie (dnešní Írán), byzantské říše (malá Asie) a Řecka (tzv. Malý Egypt byla významná cikánská kolonie u tehdejšího města Modon na západním pobřeží Peloponésu).

---

⁸⁸ ŠOTOLOVÁ, E. *Příchod Romů do Evropy* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 52. ISBN 80-902439-0-8.

⁸⁹ *Historie, vzdělávání a výchova Romů* [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

Od 12. století postupovaly odštěpené cikánské patriarchální rody hlouběji na území Balkánského poloostrova podél Dunaje do Panonské nížiny.⁹⁰

13. století

Příchod Romů do střední Evropy. Na našem území se objevují Romové koncem 14. nebo počátkem 15. století. Záleží na tom, kterou z prvních historických zpráv považujeme za skutečně správnou jako věrohodný doklad: zda „*Popravčí knihu pánů z Rožmberka*, která přítomnost Romů na našem území datuje do roku 1399“⁹¹ (státní archiv Třeboň), nebo zda uznáme až dokument druhý, kterým jsou *Staří letopiscové čeští* z roku 1416.“ Zde se píše, že „... také toho léta vláčili se Cikáni po české zemi a lidi mámili...“⁹² Mohutná družina pod vedením krále Sindela směřuje od Budína (Budapešť) na Košice a odtud do Prešpurku (Bratislavy), kde se dále dělí a postupuje různými směry.

Ve 14. – 15. století

Přijímali evropští obyvatelé kočovníky, kteří se za křesťanské poutníky vydávali. Představovali se např. jako poutníci z Malého Egypta a podle domnělého egyptského původu je pojmenovali (Egyptyanos, Gitanos, Gypsies), na Balkáně Athinganoi – Atsinganos (původní označení pro manichejskou sektu), z toho vznikla další skupina pojmenování jako např. Zingari, Zigeuner, Ciganos. Příslušníci tohoto etnika většinou nepřijali toto označení. Používají vlastní etnonym Romové. Pro používání tohoto termínu se rozhodla i Mezinárodní romská unie (Internacional Romani Union) založená v roce 1971 v Londýně.⁹³

Postoj majoritní společnosti vůči Cikánům se zhoršuje poté, co pařížský arcibiskup v roce 1427 „exkomunikoval nejen Cikány, kteří věštili, ale i místní

---

⁹⁰ MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 15. ISBN 80-901964-5-4.

⁹¹ FRASER, A. *Cikáni*. Praha 1998. Nakladatelství lidové noviny. ISBN 80-7106-212-X, s. 268. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

⁹² DAVIDOVÁ, E. *Cesty domů / Romano drom. 1945 – 1990*. PF UP, Olomouc, s. 14.

⁹³ MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 15. ISBN 80-901964-5-4.

obyvatelstvo, které si od nich nechalo věštit. Současně zakázal Cikánům vstup do města.“⁹⁴

16. století

Říšský sněm císaře Maxmiliána I. vydal v Augsburgu edikt, podle kterého „měli Cikáni co nejrychleji opustit země německého národa“ pod hrozbou fyzických trestů a mrti. Je to jedno z prvních zároveň nejpřísnějších nařízení podobného druhu v tehdejší Evropě. V průběhu 16. století bylo takových ediktů vydáno v Evropě nespočet, přičemž se podmínky neustále radikalizovaly.

17. století

V Čechách a na Moravě je situace pro cikány příznivější, přesto i zde platí četná nařízení a sankce. Tvrdý postup uplatňoval proti Cikánům v českých zemích zejména Ferdinand I. (1503 – 1564), který vydal mandát uzákoňující jejich útlak. Zvažuje se frekvence Cikánů v českých zemích, ať už se tu usazují nebo putují dále v důsledku pronásledování.⁹⁵

V roce 1688 vypověděl Leopold I. (1657 – 1705) Cikány ze země, v roce 1697 jsou prohlášeni za psance.⁹⁶

18. století

Značné zostření postupu proti cikánům přinesl patent Karla VI. ze dne 10. června 1721, který předně potvrdil statut „vogelfrei“ což znamenalo „při dopadení v zemi mohli být cikáni včetně žen ihned pobiti a pověšeni jen kvůli jejich původu.“⁹⁷

Pokus o asimilaci a násilné usazování Cikánů za vlády Marie Terezie a Josefa II. (1740 – 1790). Dekrety z let 1756, 1761, 1767 a 1783 měly za úkol dezintegrovat cikánské obyvatelstvo a následně je začlenit do majoritní populace (nařízení Josefa II. byla zaměřena hlavně na vzdělání Romů).

---

⁹⁴ HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 22. ISBN 80-7106-508-0.

⁹⁵ MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 16. ISBN 80-901964-5-4.

⁹⁶ FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 269. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

⁹⁷ HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 48. ISBN 80-7106-508-0.

Nesměli být nazýváni „cikáni“, ale novosedláci (Neubauern) nebo Új Magyár (Noví Maďaři), měli zakázáno mluvit cikánsky, nosit svůj tradiční oděv, kováři nesměli pracovat svým tradičním způsobem vsedě, ale vestoje, děti byly odnímány matkám a posílány na převýchovu.

1888.09.14

byl vydán výnos rakouského ministerstva vnitra, který shrnoval všechny dosavadní proticikánské zákony a zároveň se zaměřoval na potírání cikánského zlořádu.

1927

Perzekuční zákon č. 117 (období první československé republiky 1918 – 1938). Příímý důsledek byl soupis veškerého cikánského obyvatelstva, ale také „tuláků a lidí žijících po cikánsku“, a vydání tzv. cikánských legitimací. Spolu se zákonem č. 74 z roku 1958, zaměřených na násilné usazování kočovných cikánů.⁹⁸

1939 – 1945

Druhá světová válka a s ní spojená genocida Romů. Zprvu pracovní, později koncentrační tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu byly pouze odrazovým můstkem ke koncentraci v Osvětimi II – Březnice. Od března 1942 do srpna 1943 v tomto táboře zahynulo 19 833 mužů, žen, a dětí, mezi nimiž bylo téměř 5 000 obětí z českých zemí. Podle odhadů přežilo v českých zemích nacistickou genocidu 1 000 Romů.⁹⁹

Po roce 1945

Migrace slovenských Romů do Čech a na Moravu, do měst i do pohraničních oblastí. Přijíždějí nejenom „kočovníci“ olaští Romové, ale i tradičně usedlé rodiny.

1958

Zákon č. 74 Sb. zákona o trvalém usídlení kočujících osob. V únoru 1959

---

⁹⁸ MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 16. ISBN 80-901964-5-4.

⁹⁹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. s. 44-45. ISBN 80-7067-559-4.

následuje soupis a z něj vyplývající opatření. Trestným se stalo nejen kočování, ale např. i nehlášená změna bydliště (to platilo pro všechny, nejen pro Romy). Komunistická politika se soustředila na skrytou nebo otevřenou asimilaci Romů (zákaz mluvit romsky, rozbití tradičních romských komunit, rozptýlení rodin mezi „bílé“, násilná vysídlení, převýchova cikánských dětí ve výchovných ústavech).¹⁰⁰

„My civilizovaní a řádní občané, musíme pomoci zcivilizovat *je*. Nabídka zde vzniká bez jakékoli poptávky. Jinými slovy – budeme pomáhat Romům, protože to potřebujeme my.“¹⁰¹

1971

V dubna se konal v Londýně I. Světový kongres Romů, byla zde ustavena mezinárodní romská unie (IRU).

1990

V březnu byla registrována Romská občanská iniciativa, první romská politická strana v české historii.

1993

„Z legislativních opatření nově vzniklé ČR se pak Romů nejvíce dotkl zákon č. 40/1993 Sb. o nabytí a pozbytí státního občanství, který vstoupil v platnost ke dni rozpadu federace. Z většiny Romů na území ČR se tak ze dne na den stávají cizinci, a to v zemi, kde se narodili, vyrostli, vychovali své děti či vnuky. Na rozdíl od ostatních však většina Romů, nebyla schopna splnit podmínky zákona, projít byrokratickým řízením a včas státní občanství ČR zvolit.“¹⁰²

1997

Exodus českých a slovenských Romů do Kanady, Anglie, Francie...

---

¹⁰⁰ MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 17. ISBN 80-901964-5-4.

¹⁰¹ FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 277. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

¹⁰² FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. s. 284. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

V evropském prostředí se ocitli Romové ve zcela zvláštní situaci, protože jejich skupinové neformální normy nebyly vždy v souladu s normativním a hodnotovým systémem okolního většinového obyvatelstva. Proto je pro Romy dodnes těžké nalézt kompromis, podle kterých norem se chovat. Romové žili vždy v uzavřených skupinách a odstup majoritních společností k nim toto uzavření do svého skupinového světa ještě posílil. Většinová společnost byla a bohužel zůstává pro Romy cizí skupinou, která je v minulosti odmítala, a proto se k ní bez rozpaků chovají jako k "nevlastním", které není ostudné všelijak podvádět a různě "zkoušet."¹⁰³

Vláda ČR si klade za cíl dosáhnout do roku 2025 zlepšení sociálního postavení Romů, zejména v klíčových oblastech jako jsou vzdělávání a pracovní trh. Vláda si je vědoma toho, že úspěšné dosažení těchto cílů je závislé i na aktivním přístupu příslušníků romských komunit..¹⁰⁴

---

¹⁰³ Historie a původ Romů [online]. [cit. 2012.02.26]. Dostupné na WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>>.

¹⁰⁴ Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025.[online]. [cit. 2012.02.26]. Dostupné na WWW: <<http://www.multikultura.cz/soubory/tematicke-okruhy/romove/romska-legislativa/5-zasady-dlouhodobé-koncepce-romské-integrace-do-roku-2025.doc>>.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 CÍL A ÚLOHY PRŮZKUMU

9.1 Průzkumný problém a cíle průzkumu

V této práci se zabýváme skupinou 44 respondentů (100 %) z řad romského etnika, jejich problémy a socializací. Cílem diplomové práce je pomocí uzavřeného dotazníku, zjistit, zda se řešení problémů v oblasti socializace Romů zlepšilo.

9.1.1 Cíl průzkumu

Stanovili jsme si tři cíle průzkumu při porovnávání skupiny respondentů romského etnika ve věku od 15 do 35 let se skupinou respondentů ve věku od 36 a více let a to:

Prvním cílem je zjistit, která skupina respondentů dle věku dosáhla vyššího vzdělání.

Druhým cílem je zjistit, která skupina respondentů dle věku má více pracovních zkušeností.

Třetím cílem je zjistit, která skupina respondentů dle věku je spokojenější se svou úrovní bydlení.

9.1.2 Hypotézy průzkumu

První hypotéza:

Zkoumaná skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let dosáhne většího počtu respondentů v (%) s vyšším vzděláním, než ve zkoumané skupině respondentů ve věku od 36 a více let.

Druhá hypotéza:

Ve skupině respondentů ve věku od 36 a více let je větší počet respondentů v (%) s pracovní zkušeností, než ve zkoumané skupině respondentů ve věku od 15 do 35 let.

Třetí hypotéza:

Skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let i skupina respondentů ve věku od 36 a více let bude více jako ze (35 %) nespokojena se svou úrovní bydlení.

9.2 Metodika průzkumu

Z řad průzkumných metod jsme si vybrali dotazník. Dotazník je nejrozšířenější metodou sbírání dat. Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i o jeho názorech a postojích. Používáme písemnou formu na položené otázky. Dotazník umožňuje získat informace od více respondentů a za poměrně krátkou dobu. Předností dotazníku je snadnost jeho administrace. Pro průzkum jsme použili uzavřený dotazník, jenž zahrnoval tři okruhy otázek týkajících se vzdělání, zaměstnanosti a spokojenosti s bydlením. Každý okruh byl tvořen deseti otázkami.

Celkem bylo osloveno 44 respondentů (100 %), kteří vyplnili dotazník.

Dotazníky jsme rozdělili dle třídících znaků podle pohlaví a věku na skupinu respondentů ve věku od 15 do 35 let (50 %), složenou z 11 žen a z 11 mužů a skupinu respondentů ve věku od 36 a více let (50 %), která byla rovněž složena z 11 žen a z 11 mužů.

9.3 Předmět a výběrový vzorek průzkumu

Vytvořili jsme dotazník, který by měl poskytnout konkrétnější obraz o průzkumném vzorku, který se náhodně vybíral z oslovených Romů na ulici. Zkoumaný vzorek představoval 44 respondentů z toho bylo 22 žen (50 %) a 22 mužů (50 %).

Sběr dat proběhl v období červen až září 2011. Použit byl klasický postup „tužka – papír“. Všem respondentům byla přečtena instrukce k vyplňování dotazníku o 30-ti otázkách. Respondenti si v klidu přečetli otázky a nabízené odpovědi, ze kterých si mohli vybrat vždy jen jednu odpověď a to tu, která byla nejblíže k jejich vlastní odpovědi. U těch respondentů, kteří měli problémy se čtením dotazníku, jim byla nabídnuta pomoc. Romové jsou opatrní na jakékoli předávání informací o sobě, nebo jejich rodině. Zaznamenání jejich odpovědí bylo velikou zkušeností a poučením nejen pro respondenty, ale také pro nás. Po vyplnění dotazníku měl každý respondent ještě možnost sdělit nám, co jej nejvíce tíží a která problematika nebyla vzpomenuta v předloženém dotazníku. Samotný průběh testování proběhl bez komplikací. Velmi příjemně nás překvapil zájem o vyplňování tohoto dotazníku především ze strany romských žen, muži byli poněkud ostýchavější.

10 ORGANIZACE PRŮZKUMU

Na začátku praktické části této práce jsme si kladli různé otázky. Odpovědi na tyto otázky jsme získávali pomocí vyplněných dotazníků. Vytvořili jsme dotazník o třiceti otázkách, které se týkaly třech tématických okruhů, které nejvíce trápí romské etnikum a to je vzdělání, pracovní zkušenost, domácnosti a bydlení. Každý tématický okruh zahrnoval 10 otázek. Dotazník byl anonymní, sestavený z uzavřených otázek, kdy ke každé otázce respondenti uváděli pouze jednu odpověď, případně označili tu odpověď, která byla k jejich odpovědi nejbližší.

Výsledky z dotazníku jsou zpracovány pomocí tabulek a je připojen slovní komentář. Každá otázka je zvlášť hodnocena. Při interpretaci výsledků je proto nutno brát v úvahu, že uvedená výsledná čísla jsou v tabulce již znormována a jsou uvedena v procentech. Na jednotlivé otázky Romové odpověděli upřímně, čestně a zodpovědně.

10.1 Třídící znaky

Celkem 44 respondentů (100 %) z romského etnika bylo rozděleno do dvou skupin dle třídících znaků podle pohlaví a věku.

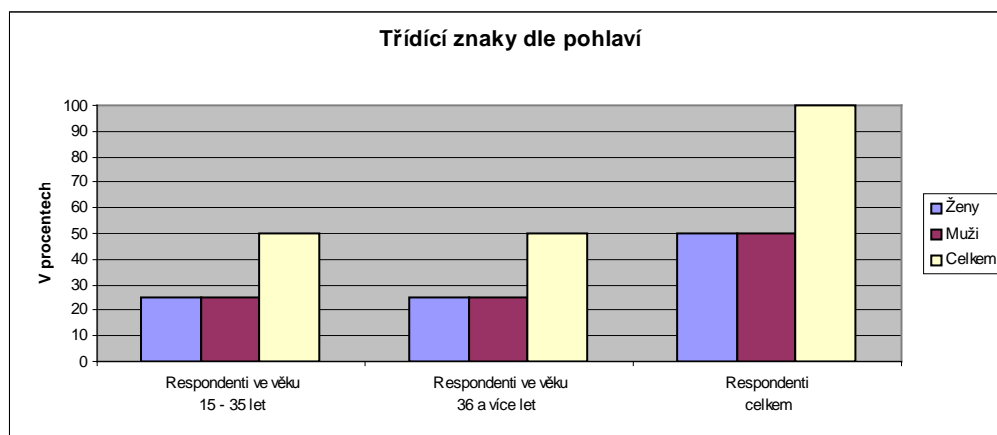
10.1.1 Třídící znaky dle pohlaví

Skupinu tvořilo (tab. 1) 44 respondentů (100 %) z toho 22 respondentů (50 %) byly ženy a 22 respondentů (50 %) byli muži.

Tabulka 1: Třídící znaky dle pohlaví respondentů v (%)

	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Ženy	11	25,00	11	25,00	22	50,00
Muži	11	25,00	11	25,00	22	50,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 1: Třídící znaky dle pohlaví respondentů v (%)

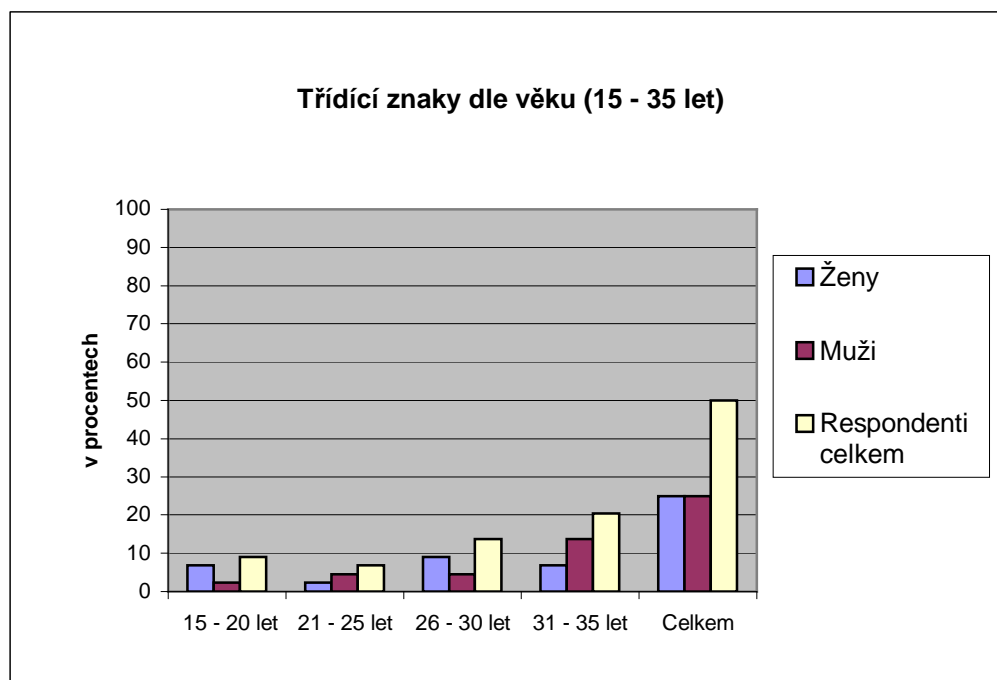
10.1.2 Třídící znaky dle věku

První skupinu tvořilo (tab. 2) 22 respondentů (50 %) ve věku od 15 do 35 let. Tato skupina byla zastoupena 11 ženami (25 %) a 11 muži (25 %).

Tabulka 2: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 15 do 35 let v (%)

Věk	Ženy		Muži		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
15 - 20 let	3	6,82	1	2,27	4	9,09
21 - 25 let	1	2,27	2	4,55	3	6,82
26 - 30 let	4	9,09	2	4,55	6	13,64
31 - 35 let	3	6,82	6	13,64	9	20,45
Celkem	11	25	11	25	22	50

Graf 2: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 15 do 35 let v (%)

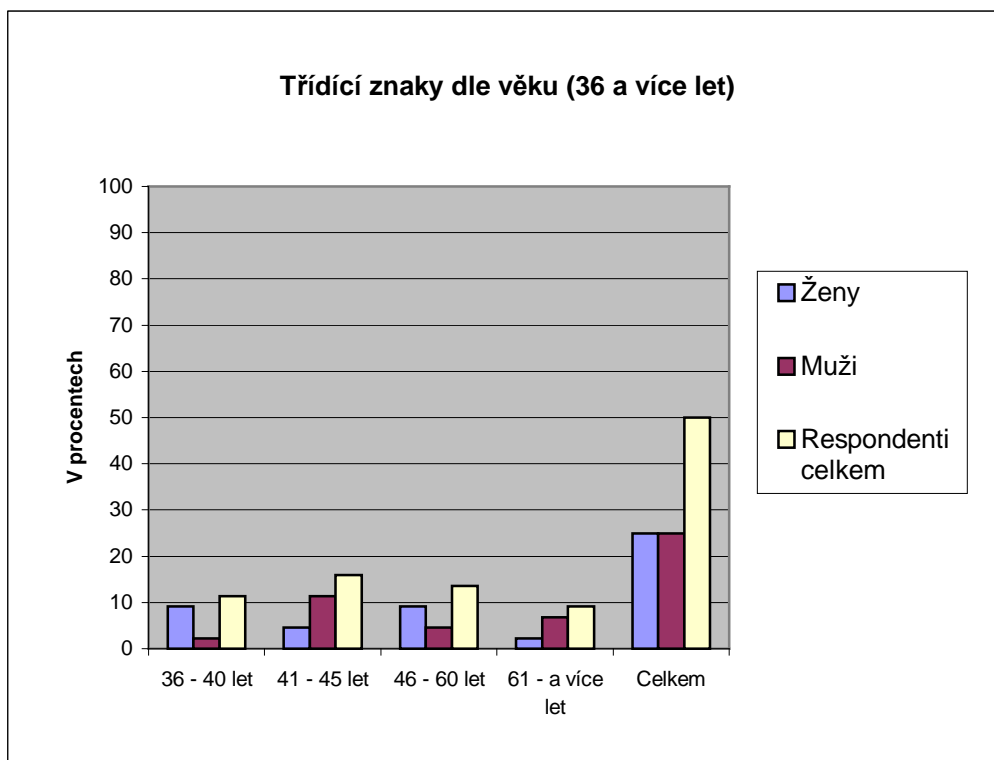
Skupina respondentů (tab. 2) ve věku od 15 do 35 let byla nejvíce zastoupena ženami ve věku od 26 do 30 let (9,09 %), a muži ve věku od 31 do 35 let (13,64 %).

Druhou skupinu tvořilo (tab. 3) 22 respondentů (50 %) ve věku od 36 a více let. Tato skupina byla zastoupena 11 ženami (25 %) a 11 muži (25 %).

Tabulka 3: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 36 a více let v (%)

Věk	Ženy		Muži		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
36 - 40 let	4	9,09	1	2,27	5	11,36
41 - 45 let	2	4,55	5	11,36	7	15,91
46 - 60 let	4	9,09	2	4,55	6	13,64
61 - a více let	1	2,27	3	6,82	4	9,09
Celkem	11	25	11	25	22	50

Graf 3: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 36 a více let v (%)

Skupina respondentů (tab. 3) ve věku od 36 a více let byla nejvíce zastoupena ženami ve věku od 36 do 40 let (9,09 %) a od 46 do 60 let (9,09 %). Muži byli nejvíce zastoupeni ve věku od 41 do 45 let (11,36 %) a od 36 a více let (6,82 %).

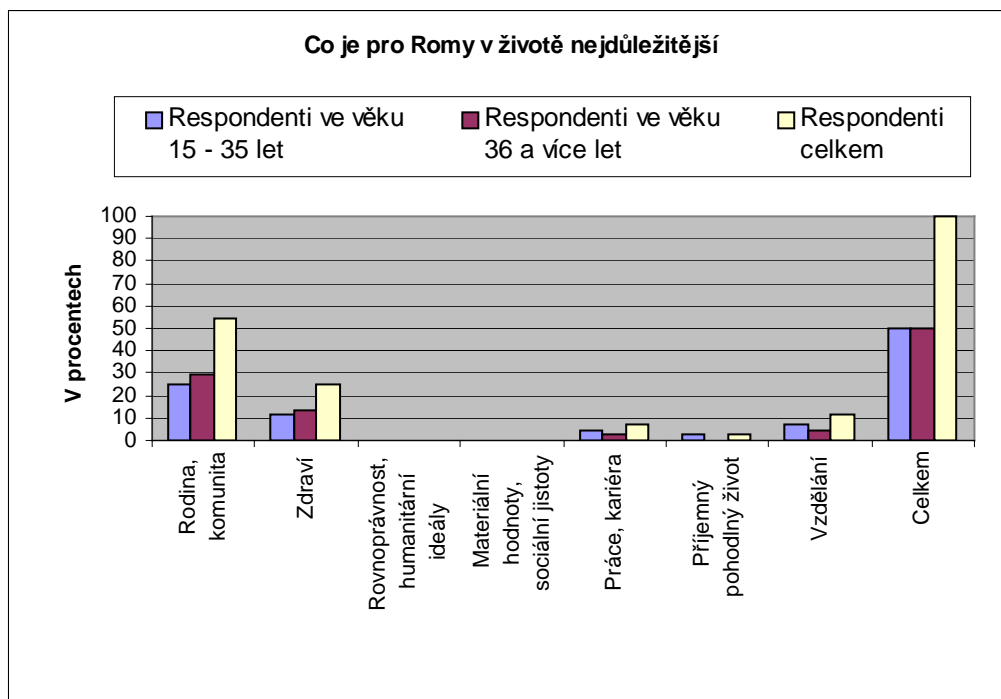
10.2 Vzdělání

10.2.1 Priority Romů

Tabulka 4: Co je pro Romy v životě nejdůležitější v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Rodina, komunita	11	25,00	13	29,55	24	54,55
Zdraví	5	11,36	6	13,64	11	25,00
Rovnoprávnost, humanitární ideály	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Materiální hodnoty, sociální jistoty	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Práce, kariéra	2	4,55	1	2,27	3	6,82
Příjemný pohodlný život	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Vzdělání	3	6,82	2	4,55	5	11,36
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 4: Co je pro Romy v životě nejdůležitější v (%)

Na prvním místě je to vztah k rodině a komunitě, pro to se rozhodlo (25 %) respondentů od 15 do 35 let a (29,55 %) respondentů od 36 a více let.

Na druhé místo zvolilo zdraví (11,36 %) respondentů ve věku do 35 let a (13,64 %) respondentů ve věku starších 36 let.

Na třetím místě se umístilo vzdělání u (6,82 %) respondentů ve věku do 35 let a u (4,55 %) respondentů ve věku starších 36 let, pak následuje práce a kariéra, a na posledním místě je to pohodlný život.

I když na první dvě místa obě skupiny respondentů shodně staví vztah k rodině, komunitě, ke zdraví, jsou tyto priority dle výsledků (tab. 4) důležitější pro respondenty starší 36 a více let.

Co je pozitivní zjištění, že respondenti ve věku od 15 do 35 let si v (6,82 %), začínají více uvědomovat potřebu vzdělání oproti (4,55 %) respondentům ve věku od 36 a více let.

10.2.2 Nejvyšší dokončené vzdělání

Jednou z mnohých národnostních menšin, žijících na území České republiky je i národnostní menšina romská, která se již mnoho let snaží řešit své problémy, týkající se úrovně dosaženého vzdělání. Zajímalo nás, jest-li se mladší generace romských respondentů ve věku od 15 do 35 let odlišuje od starší generace respondentů ve věku od 36 a více let v řešení tohoto problému.

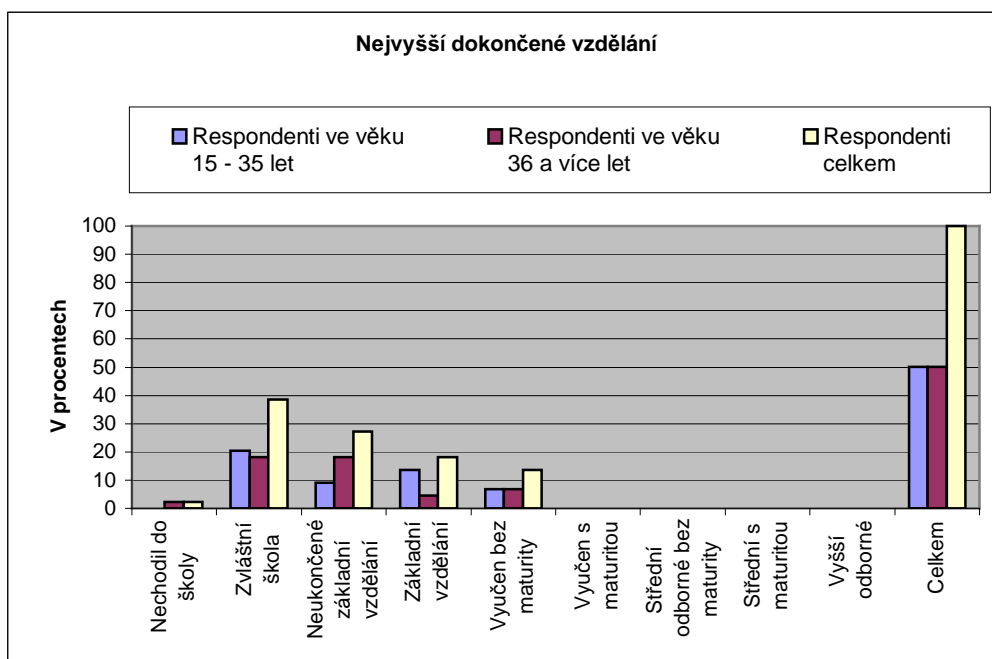
Naším prvním cílem bylo zjistit, která skupina respondentů dosáhne vyššího vzdělání. Požadavky společnosti na vzdělání se zvýšily a změnily se k lepšímu i podmínky k získání vyššího vzdělávání.

V první hypotéze jsme předpokládali, že ve skupině respondentů ve věku od 15 do 35 let bude větší počet respondentů v (%) s vyšším vzděláním, než ve skupině respondentů ve věku od 36 a více let.

Tabulka 5: Jakého jste dosáhl/a nejvyššího vzdělání v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Nechodil do školy	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Zvláštní škola	9	20,45	8	18,18	17	38,64
Neukončené základní vzdělání	4	9,09	8	18,18	12	27,27
Základní vzdělání	6	13,64	2	4,55	8	18,18
Vyučen bez maturity	3	6,82	3	6,82	6	13,64
Vyučen s maturitou	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Střední odborné bez maturity	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Střední s maturitou	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Vyšší odborné	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 5: Jakého jste dosáhl/a nejvyššího vzdělání v (%)

Z výsledků průzkumu vyplývá, že skupina respondentů (tab. 5) ve věku od 15 do 35 let a skupina respondentů ve věku od 36 a více let dosáhla shodného počtu (6,82 %) respondentů s nejvyšším dosaženým vzděláním a to ve „vyučen bez maturity“. První hypotéza se nepotvrdila.

V době, kdy jsme prováděli průzkum mezi respondenty romského etnika jsme zjistili, že obě skupiny respondentů mají malý zájem o dosažení vyššího vzdělání.

Negramotnost je zastoupena pouze u skupiny respondentů ve věku od 36 a více let (2,27 %).

Základní vzdělání dokončilo (13,64 %) respondentů ve věku od 15 do 35 let a (4,55 %) respondentů ve věku od 36 a více let. Zvláštní školu dokončilo (20,45 %) respondentů ve věku do 35 let a (18,18 %) respondentů starších 36 let. Nedokončené základní vzdělání je (9,09 %) u respondentů ve věku do 35 let a (18,18 %) u respondentů starších 36 let.

Výzkum, který byl realizován v České republice v roce 2001 zjistil, že „... téměř dvě třetiny romských mužů (63 %) a tři čtvrtiny romských žen (75,5 %) ukončilo svou vzdělávací kariéru nejvýše základní školou (celkem 70 %). Vyučení bez maturity získalo (21 %) Romů, k maturitě se dopracovalo necelých (5 %), k vysokoškolskému diplomu pak necelá (2 %) tázaných. Romští muži jsou významně častěji vyučeni než romské ženy, ty jsou zase významně častěji bez školního vzdělání než jejich mužské protějšky. Velmi nízká úroveň školního vzdělání Romů především naprosto zásadně ovlivňuje jejich uplatnění na trhu práce. Vyúsťuje často do nezaměstnanosti anebo v lepším případě k situaci, kdy je jedinec schopen soutěžit pouze o ta nejhůře placená místa na pracovním trhu.“¹⁰⁵

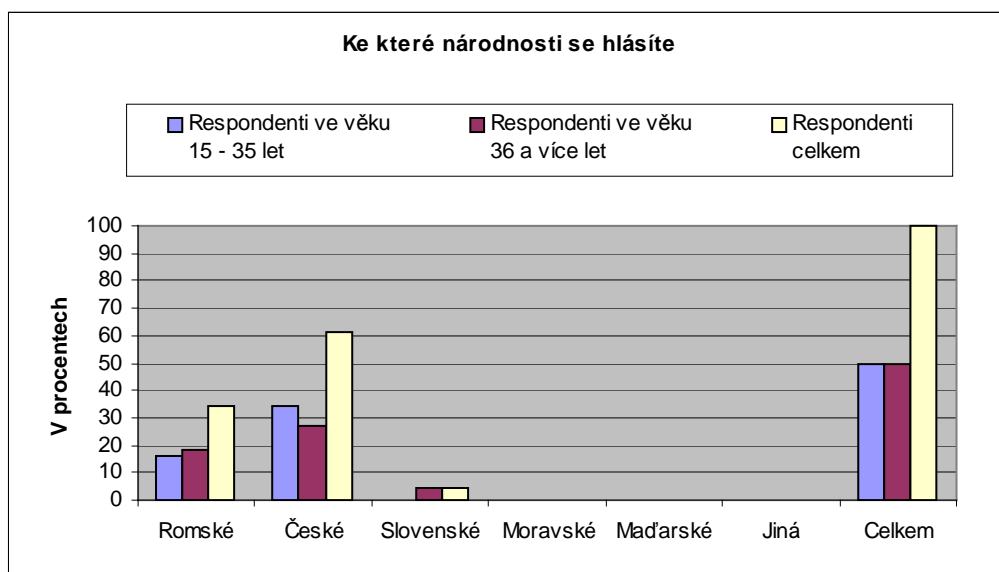
¹⁰⁵ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 134. ISBN 80-7178-741-8.

10.2.3 Národnost respondentů

Tabulka 6: Ke které národnosti se hlásíte v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Romské	7	15,91	8	18,18	15	34,09
České	15	34,09	12	27,27	27	61,36
Slovenské	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Moravské	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Maďarské	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Jiná	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 6: Ke které národnosti se hlásíte v (%)

Výsledky sčítání lidu (str. 25) ukazují, že se stále větší počet Romů hlásí k české národnosti, než k romské národnosti.

Ke stejnému jištění jsme dospěli i my v našem průzkumu (tab. 6), kde se z celkového počtu 44 respondentů (100 %) přihlásilo k české národnosti (61,36 %), k romské národnosti (34,09 %), a ke slovenské národnosti (4,55 %) respondentů.

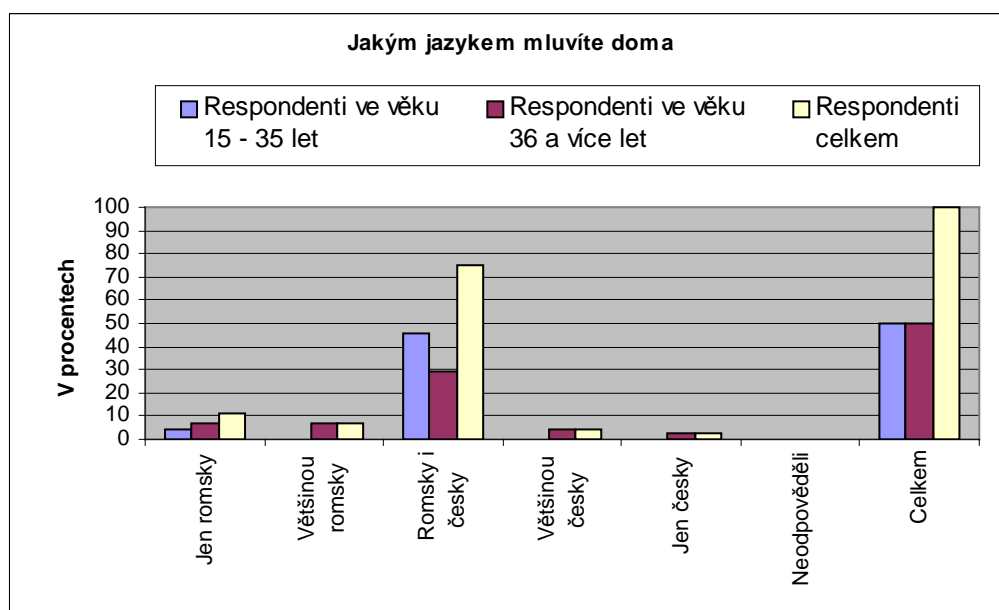
Respondenti ve věku od 15 do 35 let se ve srovnání cítí být více Čechy v (34,09 %), než respondenti ve věku od 36 a více let, kde je to (27,27 %). K národnosti romské se přihlásilo (18,18 %) respondentů starších 36 let, což je větší počet, než je tomu u (15,91 %) respondentů ve věku do 35 let. K slovenské národnosti se hlásí (4,55 %) respondentů od 36 a více let.

10.2.4 Jazyk, kterým respondenti mluví doma

Tabulka 7: Jakým jazykem mluvíte doma v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Jen romsky	2	4,55	3	6,82	5	11,36
Většinou romsky	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Romsky i česky	20	45,45	13	29,55	33	75,00
Většinou česky	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Jen česky	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 7: Jakým jazykem mluvíte doma v (%)

Respondenti nejčastěji komunikují doma mezi sebou v českém i romském jazyku v (75 %), jen v romském jazyku v (11,36 %) a jen v českém jazyku v (2,27 %).

Komunikace je vedena v českém i romském jazyku (tab. 7) častěji u respondentů ve věku od 15 do 35 let (45,45 %), oproti respondentům ve věku od 36 a více let, kdy je to (29,55 %).

Jen romským jazykem mluví doma (4,55 %) respondentů ve věku do 35 let a (6,82 %) respondentů starších 36 let. Respondenti starší 36 let komunikují doma většinou romsky v (6,82 %) a většinou česky v (2,27 %).

Z průzkumu vyplývá, že se respondenti z romského etnika postupně snaží přizpůsobit majoritní společnosti. V jazyku českém jsou vedena úřední jednání, ve školách se jím vyučují všechny odborné předměty. Žáci se učí ve škole v českém jazyku číst, psát, a zdokonalují si své dovednosti i v konverzaci.

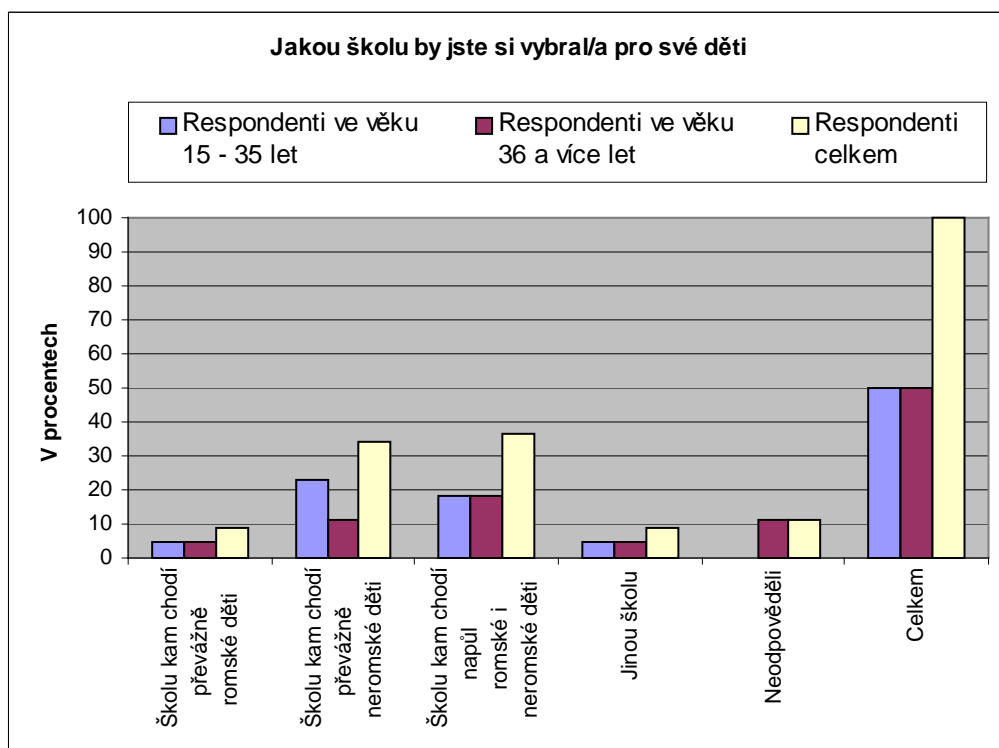
Skupina respondentů ve věku od 36 a více let se snaží přizpůsobit potřebám svých dětí, vnuků a pravnuků tak, aby jim rozuměli, a proto je nejčastější jazyk, kterého používají obě skupiny respondentů doma ke komunikaci, jazyk český i jazyk romský.

10.2.5 Typ školy, který by vybrali pro své děti

Tabulka 8: Jakou školu by jste vybral/a pro své děti v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Školu kam chodí převážně romské děti	2	4,55	2	4,55	4	9,09
Školu kam chodí převážně neromské děti	10	22,73	5	11,36	15	34,09
Školu kam chodí napůl romské i neromské děti	8	18,18	8	18,18	16	36,36
Jinou školu	2	4,55	2	4,55	4	9,09
Neodpověděli	0	0,00	5	11,36	5	11,36
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 8: Jakou školu by jste vybral/a pro své děti v (%)

Z výsledků vyplynulo (tab. 8), že více než (70 %) dotazovaných respondentů by dalo přednost škole, kam chodí převážně neromské děti (34,09 %), nebo školu kam chodí napůl romské a napůl neromské děti (36,36 %).

Školu kam chodí převážně romské děti by si zvolili respondenti v (9,09 %) a jinou školu v (9,09 %) a neodpovědělo (11,36 %) respondentů.

Skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let by dala přednost škole kam chodí převážně neromské děti v (22,73 %), pak škole kam chodí děti napůl romské a napůl neromské (18,18 %) a na posledním místě by to byla stejným poměrem (4,55 %) škola kam chodí převážně romské děti a (4,55 %) škola jiná.

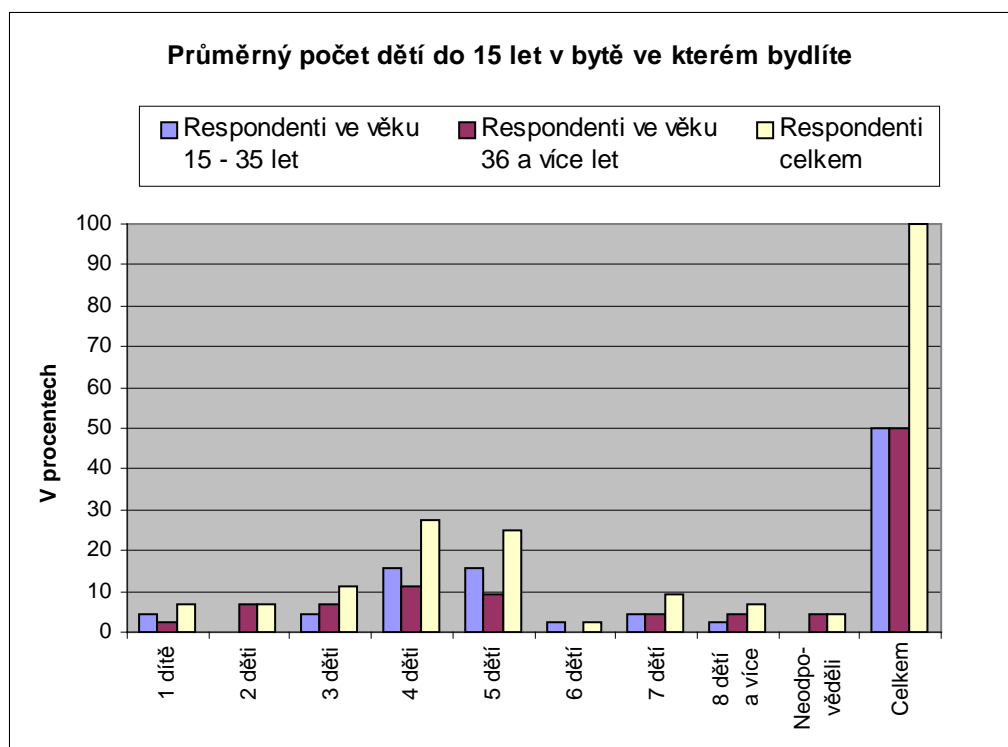
Skupina respondentů ve věku od 36 a více let by dala přednost škole kam chodí děti napůl romské a napůl neromské v (18,18 %), na druhé místo si zvolili školu kam chodí převážně neromské děti v (11,36 %) a na poslední místo se (4,55 %) se zařadila škola kam chodí převážně romské děti a (4,55 %) jiná škola.

10.2.6 Průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlí

Tabulka 9: Jaký je průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlíte v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
1 dítě	2	4,55	1	2,27	3	6,82
2 děti	0	0,00	3	6,82	3	6,82
3 děti	2	4,55	3	6,82	5	11,36
4 děti	7	15,91	5	11,36	12	27,27
5 dětí	7	15,91	4	9,09	11	25,00
6 dětí	1	2,27	0	0,00	1	2,27
7 dětí	2	4,55	2	4,55	4	9,09
8 dětí a více	1	2,27	2	4,55	3	6,82
Neodpověděli	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 9: Jaký je průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlíte v (%)

Respondenti uvádí (tab. 9), že společně s nimi v bytě bydlí čtyři děti v (27,27 %), pět dětí v (25 %), tři děti v (11,36 %), a sedm dětí v (9,09 %) ve věku do 15 let. Pouze (4,55 %) respondentů uvedlo, že spolu s nimi žije v bytě jedno, dvě nebo osm dětí ve věku do 15 let.

Již tato čísla ukazují na to, že se jedná o vícedětné rodiny a rodiče by se měli věnovat výchově a vzdělávání těchto dětí s plným nasazením. Vysoké počty osob žijících ve společné domácnosti ukazují také na přelidněnost bytů (tab. 28).

15,91 % respondentů ve věku od 15 do 35 let uvádí, že žije společně v bytě se čtyřmi dětmi, (15,91 %) s pěti dětmi do 15 let, což je více, než je tomu u respondentů ve věku od 36 a více let.

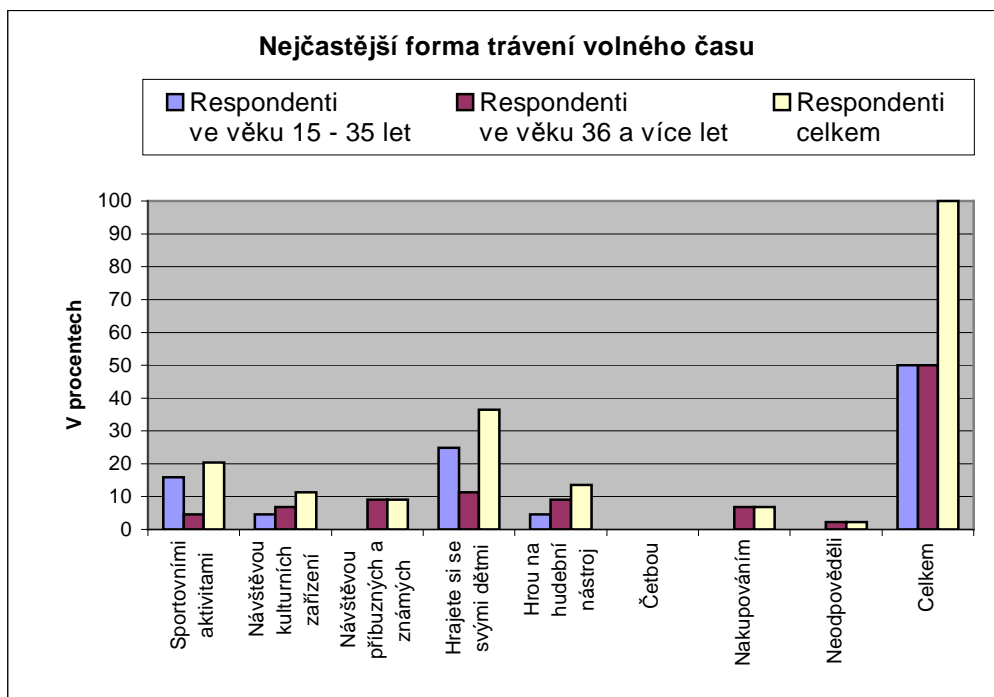
Respondenti ve věku od 36 a více let uvedli, že společně žijí v bytě se čtyřmi dětmi v (11,36 %), s pěti dětmi v (9,09 %) ve věku do 15 let. Dvě nebo tři děti jsou zastoupeny v bytě pouze v (6,82 %).

10.2.7 Formy trávení volného času

Tabulka 10: Jakou formou trávíte nejčastěji svůj volný čas v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Sportovními aktivitami	7	15,91	2	4,55	9	20,45
Návštěvou kulturních zařízení	2	4,55	3	6,82	5	11,36
Návštěvou příbuzných a známých	0	0,00	4	9,09	4	9,09
Hrajete si se svými dětmi	11	25,00	5	11,36	16	36,36
Hrou na hudební nástroj	2	4,55	4	9,09	6	13,64
Četbou	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Nakupováním	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Neodpověděli	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 10: Jakou formou trávíte nejčastěji svůj volný čas v (%)

Je všeobecně známo, že v romských rodinách je průměrně větší počet dětí, než je tomu v rodinách majoritní společnosti. Zajímalo nás, jak nejčastěji tráví volný čas respondenti romského etnika. Dle odpovědí respondentů (tab. 10), si hraje celkem (36,36 %) se svými dětmi, to je (25 %) respondentů ve věku od 15 do 35 let a (11,36 %) respondentů ve věku od 36 a více let.

Skupina respondentů ve věku do 35 let se věnuje sportovním aktivitám v (15,91 %), hře na hudební nástroj v (4,55 %) a návštěvě kulturních zařízení v (4,55 %).

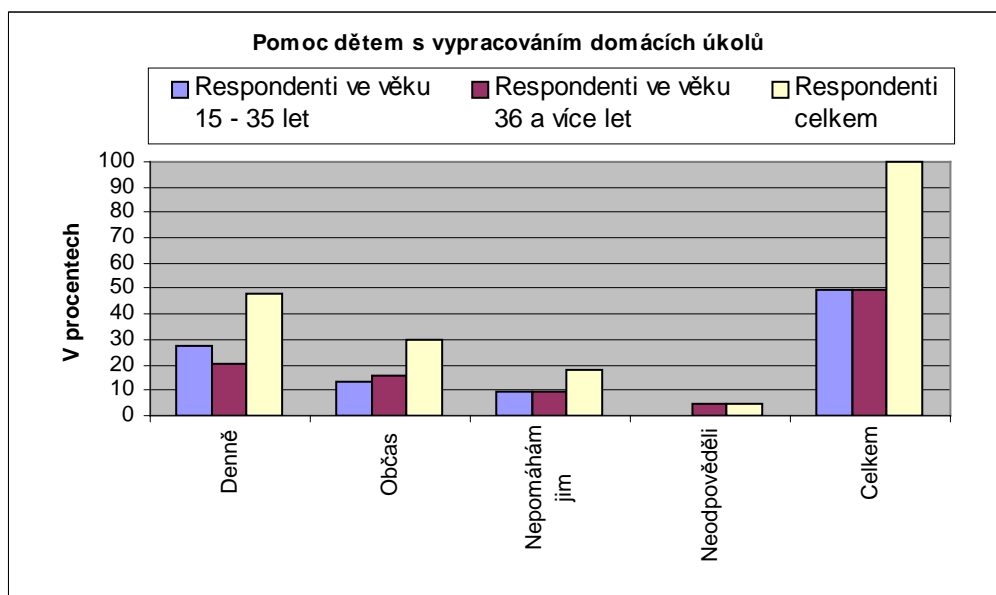
Z průzkumu zjišťujeme, že respondenti ve věku od 36 a více let již mají více volného času, který tráví návštěvou svých příbuzných v (9,09 %), návštěvou kulturních zařízení v (6,82 %) a nakupováním v (6,82 %) a nejméně času věnují sportovním aktivitám v (4,55 %).

10.2.8 Četnost pomoci dětem s vypracováním domácích úkolů

Tabulka 11: Jak často pomáháte svým dětem s vypracováním domácích úkolů v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Denně	12	27,27	9	20,45	21	47,73
Občas	6	13,64	7	15,91	13	29,55
Nepomáhám jim	4	9,09	4	9,09	8	18,18
Neodpověděli	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 11: Jak často pomáháte svým dětem s vypracováním domácích úkolů v (%)

Romské rodiny mají větší počet dětí. Zajímalo nás, zda rodiče pomáhají svým dětem s přípravou domácích úkolů a jak často. Celkem (47,73 %) respondentů (tab. 11) odpovědělo, že pomáhá denně svým dětem s řešením domácích úkolů, (29,55 %) jen občas a (18,18 %) nepomáhá jim.

Pomoc při denní přípravě dětí do školy (tab. 11), věnují respondenti ve věku od 15 do 35 let v (27,27 %), jen občas v (13,64 %), nepomáhají svým dětem v (9,09 %). Předpokládáme, že skupina respondentů ve věku do 35 let má větší počet dětí, které jsou ve věku, kdy navštěvují povinnou školní docházku a rodiče provádějí kontrolu domácích úkolů. Skupina respondentů ve věku od 36 a více let pomáhá s domácími úkoly dětem denně v (20,45 %), jen občas v (15,91 %), nepomáhá jim v (9,09 %) a neodpovědělo (4,55 %) respondentů.

„...romské matky předpokládají, že školní příprava je v kompetenci dětí samotných a jejich učitelů, stejně tak jako školní dovednosti.“¹⁰⁶ Očekávají, že by si jejich děti měli udělat úkoly ve škole za pomocí učitelů, popřípadě romských asistentů. „Romští rodiče předpokládají, že škola by se měla přizpůsobit dítěti. Protože i oni se dítěti přizpůsobují a je to pro ně samozřejmé.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 126. ISBN 80-7178-741-8.

¹⁰⁷ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 127. ISBN 80-7178-741-8.

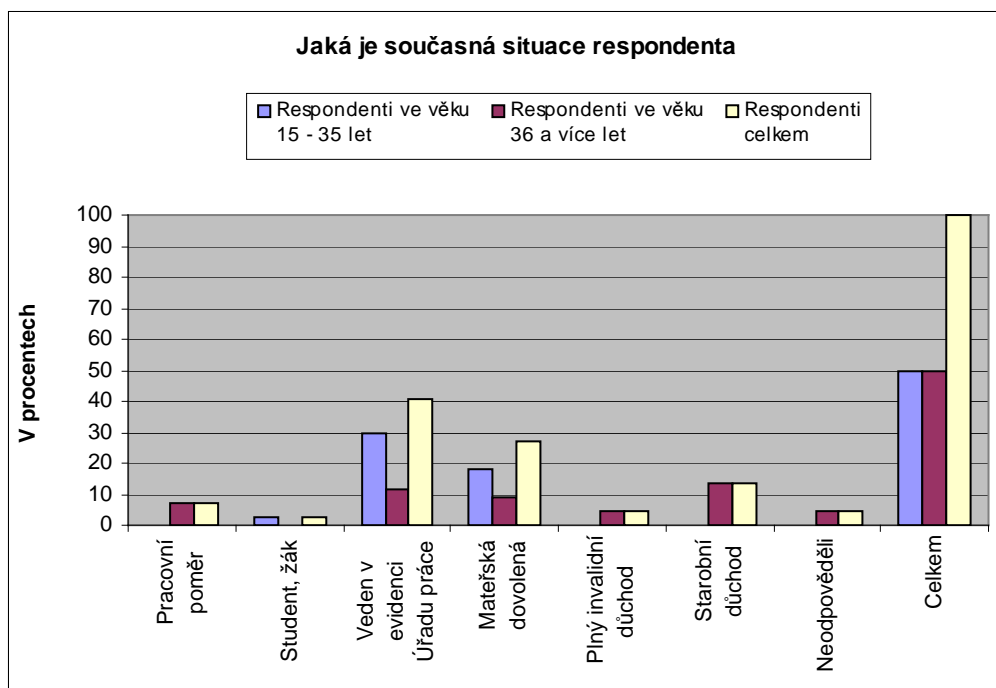
10.3 Pracovní zkušenost

10.3.1 Současná situace respondenta

Tabulka 12: Jaká je současná situace respondenta v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Pracovní poměr	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Student, žák	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Veden v evidenci Úřadu práce	13	29,55	5	11,36	18	40,91
Mateřská dovolená	8	18,18	4	9,09	12	27,27
Plný invalidní důchod	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Starobní důchod	0	0,00	6	13,64	6	13,64
Neodpověděli	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 12: Jaká je současná situace respondenta v (%)

Z celkového počtu 44 respondentů (100 %), (tab. 12) pracuje pouze (6,82 %), v evidenci úřadu práce je (40,91 %), na mateřské dovolené (27,27 %), ve starobním důchodu (13,64 %), plný invalidní důchod pobírá (4,45 %), neodpovědělo (4,45 %), studentem je (2,27 %) respondentů.

Ve skupině respondentů ve věku od 15 do 35 let není žádná osoba, která by pracovala. V evidenci úřadu práce je vedeno téměř (29,55 %), na mateřské dovolené (18,18 %) a studentů je pouze (2,27 %).

Ve skupině respondentů ve věku od 36 a více let je (6,82 %) respondentů kteří pracují, starobních důchodců je (13,64 %), v evidenci úřadu práce je vedeno (11,36 %), na mateřské dovolené (9,09 %), plný invalidní důchod pobírá (4,45 %), a neodpovědělo (4,45 %).

„Protože trh práce je v moderní společnosti zdrojem materiálního zabezpečení domácností a současně i určujícím faktorem sociálního postavení jedinců, je postavení etnických menšin ve světě práce klíčovým předpokladem jejich sociálního začlenění.“¹⁰⁸

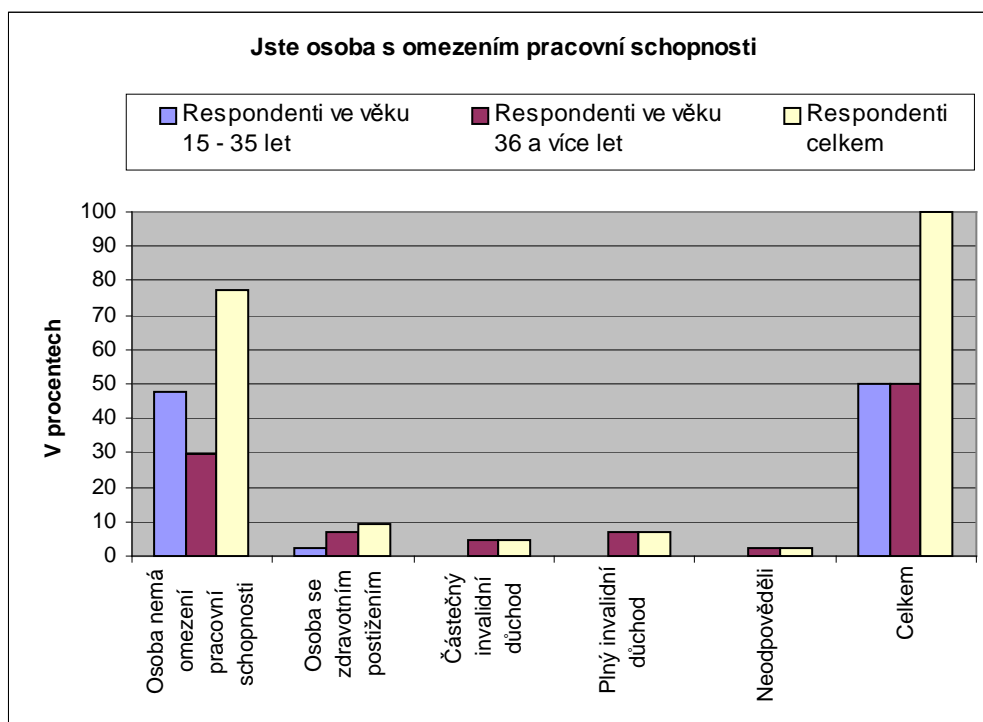
10.3.2 Omezení pracovní schopnosti

Tabulka 13: Jste osoba s omezením pracovní schopnosti v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Osoba nemá omezení pracovní schopnosti	21	47,73	13	29,55	34	77,27
Osoba se zdravotním postižením	1	2,27	3	6,82	4	9,09
Částečný invalidní důchod	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Plný invalidní důchod	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Neodpověděli	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

¹⁰⁸ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 155. ISBN 80-7178-741-8.

Graf 13: Jste osoba s omezením pracovní schopnosti v (%)

Z celkového počtu 44 respondentů (100 %), (tab. 13) je bez zdravotního omezení (77,27 %), z toho větší část (47,73 %) představují respondenti ve věku od 15 do 35 let a (29,55 %) respondenti ve věku od 36 a více let.

Osoby se zdravotním postižením byli vysledováni u respondentů ve věku od 15 do 35 let v (2,27 %) a u respondentů ve věku od 36 a více let v (6,82 %). U ostatních respondentů starších 36 let byl zjištěn částečný invalidní důchod v (4,55 %), plný invalidní důchod v (6,82%) a neodpovědělo (2,27 %).

V současnosti můžeme Romy, z hlediska práce, rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří Romové, kteří díky svému vzdělání a kvalifikaci jsou schopni se uchytit na trhu práce a úspěšně se začleňují do společnosti. Druhou skupinu tvoří Romové, bohužel je jich většina, kteří jsou zvyklí žít ze sociálních dávek, podpor či důchodů. Většina Romů trpí nezájmem pracovat, často nechtějí nést zodpovědnost za svoji práci, jsou nespolehliví nebo vyhledávají konflikty se spolupracovníky.¹⁰⁹

¹⁰⁹ *Historie, vzdělávání a výchova Romů.* [online]. [cit. 2012.02.26]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

10.3.3 Pracovní zkušenosti

Právě vzdělání (tab. 5) má vliv při uplatnění se na trhu práce. Nízká úroveň vzdělání je pro řádné uplatnění se na trhu práce silně nedostačující a odsuzuje respondenty v pozici žadatelů o práci k sezónním manuálním pracím, na základě kterých si nevytvoří pracovní návyk.

Všechny osoby starší 30 let by měly mít nějakou pracovní zkušenost vzhledem k povinnosti pracovat, která platila před rokem 1989.

Romové ve věku od 36 a více let museli za totalitního systému chodit povinně a pravidelně do práce, a tudíž mají větší pracovní návyky a zkušenosti, než dnešní generace ve věku od 15 do 35 let, která má právo na práci, ale jde pracovat podle své svobodné vůle,

Naším druhým cílem bylo zjistit, která skupina respondentů dle věku má větší pracovní zkušenosti.

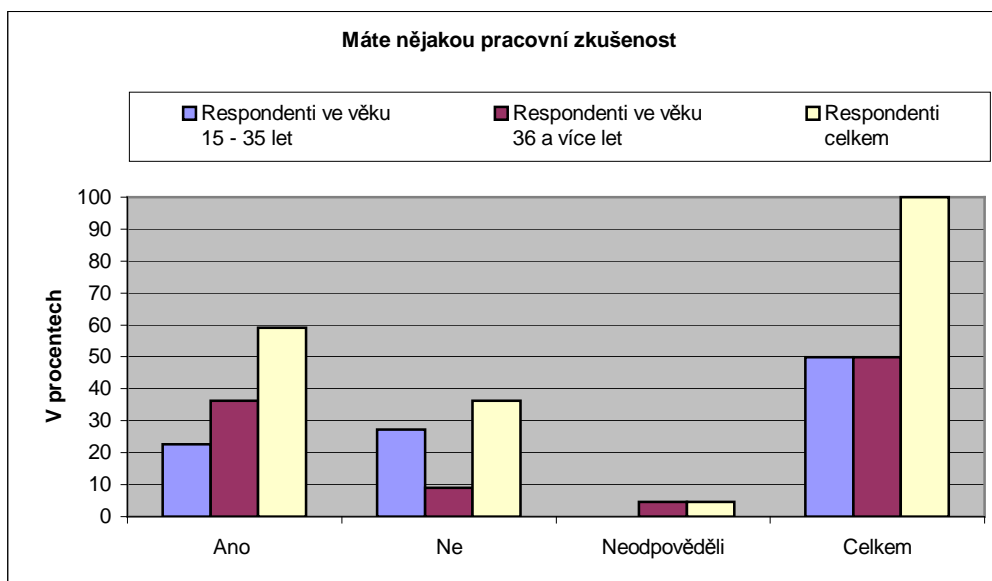
V druhé hypotéze předpokládáme, že ve skupině respondentů ve věku od 36 a více let bude větší počet respondentů v (%) s pracovní zkušeností, než ve zkoumané skupině respondentů ve věku od 15 do 35 let.

Tabulka 14: Máte nějakou pracovní zkušenost v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Ano	10	22,73	16	36,36	26	59,09
Ne	12	27,27	4	9,09	16	36,36
Neodpověděli	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Z celkového počtu 44 respondentů (100 %) odpovědělo (tab.14), že má nějakou pracovní zkušenost (59,09 %), nemá žádnou pracovní zkušenost (36,36 %), a neodpovědělo (4,55 %) respondentů.

Graf 14: Máte nějakou pracovní zkušenost v (%)

V dotazníkovém šetření se potvrdila druhá hypotéza, že respondenti ve věku od 36 a více let mají v (36,36 %) větší pracovní zkušenosti, než je tomu u (22,73 %) respondentů ve věku od 15 do 35 let. Respondenti ve věku do 35 let uvádějí, že ještě neměli žádnou pracovní zkušenost v (27,27 %) a respondenti starší 36 let v (9,09 %).

Myslíme si, že pokud by se do pracovního procesu zapojil větší počet Romů, eliminovaly by se sociální jevy, které jsou často vidět v romském etniku, jako je vysoká nezaměstnanost a kriminalita. Také by se zlepšilo vnímání Romů majoritní společností a docházelo by k postupné integraci Romů do společnosti. Děti, které by vyrůstaly v prostředí, kde rodiče pracují, budou vnímat tyto pozitivní vzory pro svůj budoucí život a budou tak motivovány pro to, aby se snažily dosáhnout co nejvyššího vzdělání, které jim paklepší postavení na trhu práce.

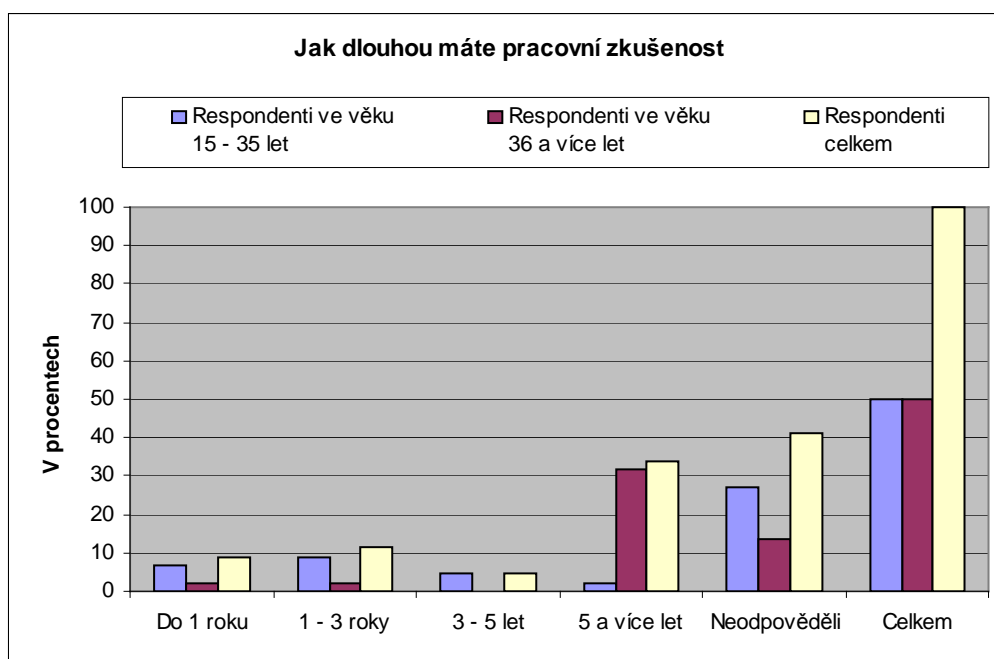
Velká nezaměstnanost nepostihuje v posledních dnech jenom majoritní společnost, ale i romskou národnostní menšinu. Z toho, co jsme se dověděli o romské národnostní menšině vyplývá, že jsou dobře nastaveni na přizpůsobení se novému prostředí a společnosti. Nedělá jim problém stěhování se z místa na místo (tab. 22), a proto si myslíme, že se mohou vydat za prací i do jiných měst a zemí, kde by mohli vykonávat práci i s nižší kvalifikací.

10.3.4 Délka pracovní zkušenosti

Tabulka 15: Jak dlouhou máte pracovní zkušenost v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Do 1 roku	3	6,82	1	2,27	4	9,09
1 - 3 roky	4	9,09	1	2,27	5	11,36
3 - 5 let	2	4,55	0	0,00	2	4,55
5 a více let	1	2,27	14	31,82	15	34,09
Neodpověděli	12	27,27	6	13,64	18	40,91
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 15: Jak dlouhou máte pracovní zkušenost v (%)

Na otázku, jak dlouhou mají pracovní zkušenost (tab.15), neodpovědělo (40,91 %) respondentů.

Respondenti ve věku od 15 do 35 let mají pracovní zkušenosti delší jako 5 let v (2,27 %), od tří do pěti let v (4,55 %), mezi jedním a třemi roky v (9,09 %) a do jednoho roku v (6,82 %).

31,82 % respondentů ve věku od 36 a více let mají pracovní zkušenosti delší jako 5 let, (2,27 %) do jednoho roku a (2,27 %) mezi jedním a třemi roky.

Všechny osoby starší 30 let by měly mít nějakou pracovní zkušenost vzhledem k povinnosti pracovat, která platila před rokem 1989. Při sledování pracovních zkušeností respondentů se potvrdil fakt, že s rostoucím věkem stoupá četnost pracovních zkušeností.

„Jednou s klíčových oblastí zdárné integrace Romů do majoritní společnosti je zcela jistě i zaměstnání. Díky stálé práci dochází nejen k pravidelnému kontaktu s majoritou, ale také k zajištění finančních prostředků a získání „aktivního životního stylu“..¹¹⁰

10.3.5 Počet zaměstnavatelů u kterého jste byli zaměstnáni

Tabulka 16v: U kolika zaměstnavatelů jste byl/a celkem zaměstnán/a v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
1 až 2	7	15,91	6	13,64	13	29,55
3 až 5	1	2,27	6	13,64	7	15,91
6 až 10	2	4,55	2	4,55	4	9,09
11 a více	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Neodpověděli	12	27,27	5	11,36	17	38,64
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Na tuto otázku (tab. 16), neodpovědělo (38,64 %) respondentů, z toho neodpovědělo (27,27%) respondentů ve věku do 35 let a (11,36 %) respondentů ve věku od 36 a více let.

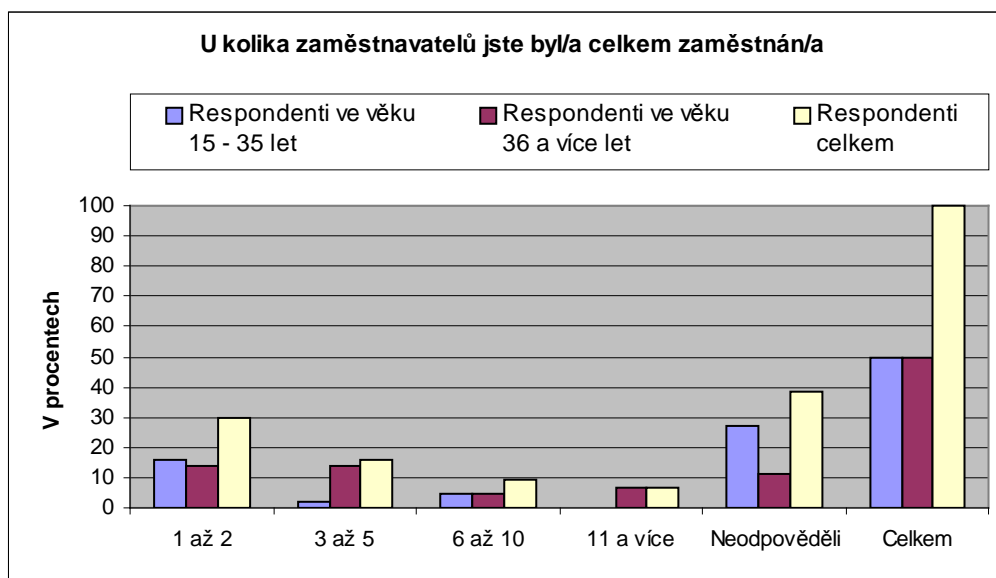
Respondenti ve věku od 15 do 35 let mají zkušenosti v (15,91 %) s jedním až dvěma zaměstnavateli. Šest až deset zaměstnavatelů uvedlo (4,55 %) respondentů. Zkušenost se třemi až pěti zaměstnavateli (2,27 %).

Respondenti ve věku od 36 a více let uvedli v (13,64 %), že mají největší zkušenosti s jedním až pěti zaměstnavateli. Šest až deset zaměstnavatelů

¹¹⁰ PLŠEK, J. a kol. *Romové na trhu práce valašského regionu*. Vsetín: Elim 2005.

uvedlo (4,55 %) respondentů. Zkušenost se jedenácti a více zaměstnavateli má (6,82 %).

Graf 16: U kolika zaměstnavatelů jste byl/a celkem zaměstnán/a v (%)

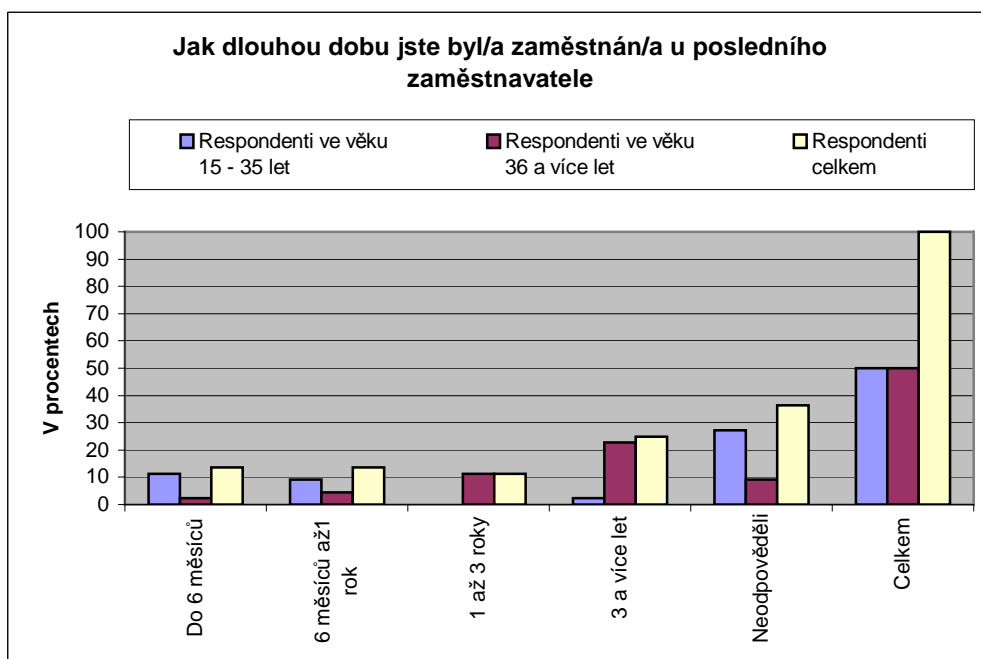
Respondenti ve věku do 35 let mají častější zkušenosti s jedním nebo dvěma zaměstnavateli, to ukazuje na to, že mají málo pracovních zkušeností (tab. 17).

10.3.6 Délka pracovního poměru u posledního zaměstnavatele

Tabulka 17: Jak dlouhou dobu jste byl/a zaměstnán/a u posledního zaměstnavatele v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Do 6 měsíců	5	11,36	1	2,27	6	13,64
6 měsíců až 1 rok	4	9,09	2	4,55	6	13,64
1 až 3 roky	0	0,00	5	11,36	5	11,36
3 a více let	1	2,27	10	22,73	11	25,00
Neodpověděli	12	27,27	4	9,09	16	36,36
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 17: Jak dlouhou dobu jste byl/a zaměstnán/a u posledního zaměstnavatele v (%)

Z celkového počtu 44 respondentů (100 %), (tab.17) neodpovědělo (36,36 %) na otázku, jak dlouhou dobu byli zaměstnání u posledního zaměstnavatele, z toho neodpovědělo (27,27%) respondentů ve věku do 35 let, a (9,09 %) respondentů starších 36 let.

Respondenti ve věku od 15 do 35 let uvádějí v (11,36 %), že mají zkušenost s délkou trvání pracovního poměru u posledního zaměstnavatele do šesti měsíců, v (9,09 %) do jednoho roku a v (2,27 %) do tří let.

U respondentů ve věku od 36 a více let se délka trvání pracovního poměru prodlužuje od tří a více let v (22,73 %), od jednoho do tří let v (11,36 %), a od šesti měsíců do jednoho roku v (4,55 %).

„V ČR není patrně jiná zřetelným sociálním znakem definovatelná sociální skupina, jejichž specifická míra nezaměstnanosti by byla na vyšší úrovni než u Romů.“¹¹¹

¹¹¹ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 156. ISBN 80-7178-741-8.

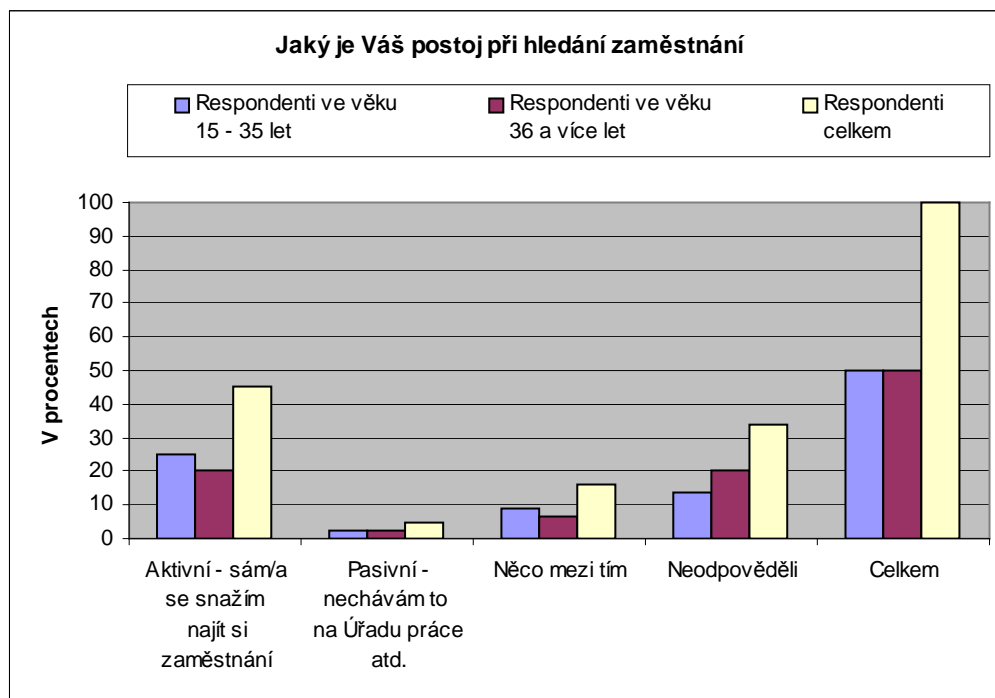

10.3.7 Typ postoje při hledání zaměstnání

Tabulka 18: Jaký je Váš postoj při hledání zaměstnání v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Aktivní - sám/a se snažím najít si zaměstnání	11	25,00	9	20,45	20	45,45
Pasivní - nechávám to na Úřadu práce atd.	1	2,27	1	2,27	2	4,55
Něco mezi tím	4	9,09	3	6,82	7	15,91
Neodpověděli	6	13,64	9	20,45	15	34,09
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 18: Jaký je Váš postoj při hledání zaměstnání v (%)

Velká část respondentů (45,45 %) se snaží být aktivních při hledání práce, ale nedaří se jim tuto práci najít. Otázkou zůstává, zda to, že také velká část respondentů je při hledání zaměstnání pasivní, vychází ze všeobecného

tvrzení o nedostatku pracovních míst, či z osobní zkušenosti, že se lépe žije ze sociálních dávek.

Aktivní postoj při hledání práce zaujímá (45,45 %) respondentů (tab. 18), na otázku neodpovědělo (34,09 %) respondentů.

Domníváme se, že tento aktivní postoj je podmíněn výplatou sociálních dávek. Větší zájem najít si práci je patrný u (25 %) respondentů ve věku od 15 do 35 let, než je tomu u respondentů ve věku od 36 a více let, kde je to (20,45 %). Tento výsledek je určitě ovlivněn tím, že ve skupině respondentů ve věku od 36 a více let jsou již zařazeni invalidní a starobní důchodci (tab. 12).

Pasivní postoj s tím, že hledání pracovního místa nechávají respondenti na úřadu práce shodně uvedly obě skupiny v (2,27 %).

Něco mezi aktivním a pasivním postojem uvádějí respondenti v (9,09 %) ve věku do 35 let, a (6,82 %) respondenti ve věku starší 36 let.

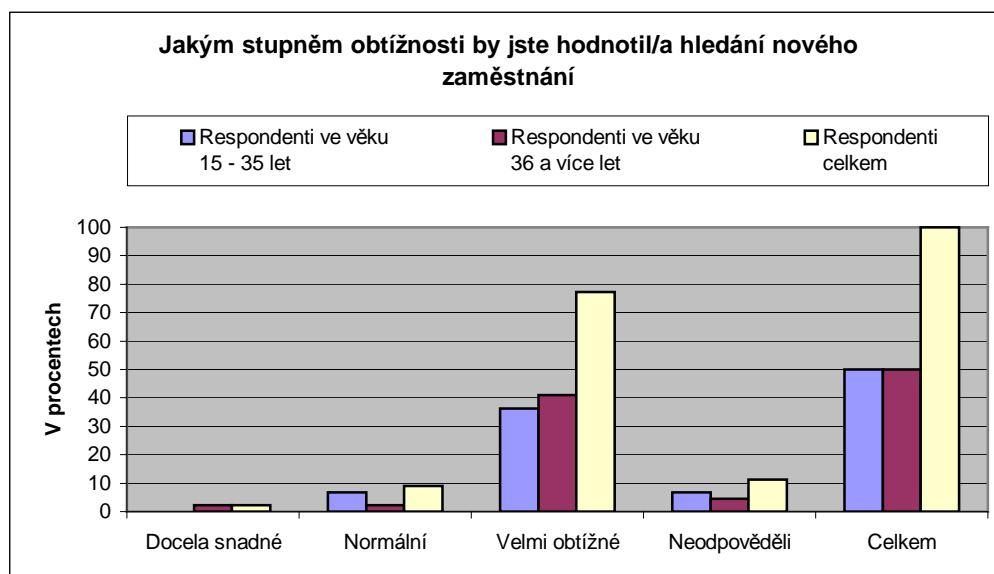
10.3.8 Určení stupně obtížnosti při hledání nového zaměstnání

Tabulka 19: Jakým stupněm obtížnosti by jste hodnotil/a hledání nového zaměstnání v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Docela snadné	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Normální	3	6,82	1	2,27	4	9,09
Velmi obtížné	16	36,36	18	40,91	34	77,27
Neodpověděli	3	6,82	2	4,55	5	11,36
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Respondenti se v (77,27 %) shodli na tom (tab. 19), že se velmi obtížně hledá zaměstnání. Větší obtížnost se získáním nového zaměstnání mají respondenti ve věku od 36 a více let (40,91 %) než je tomu u (36,36 %) respondentů ve věku od 15 do 35 let.

Graf 19: Jakým stupněm obtížnosti by jste hodnotil/a hledání nového zaměstnání v (%)

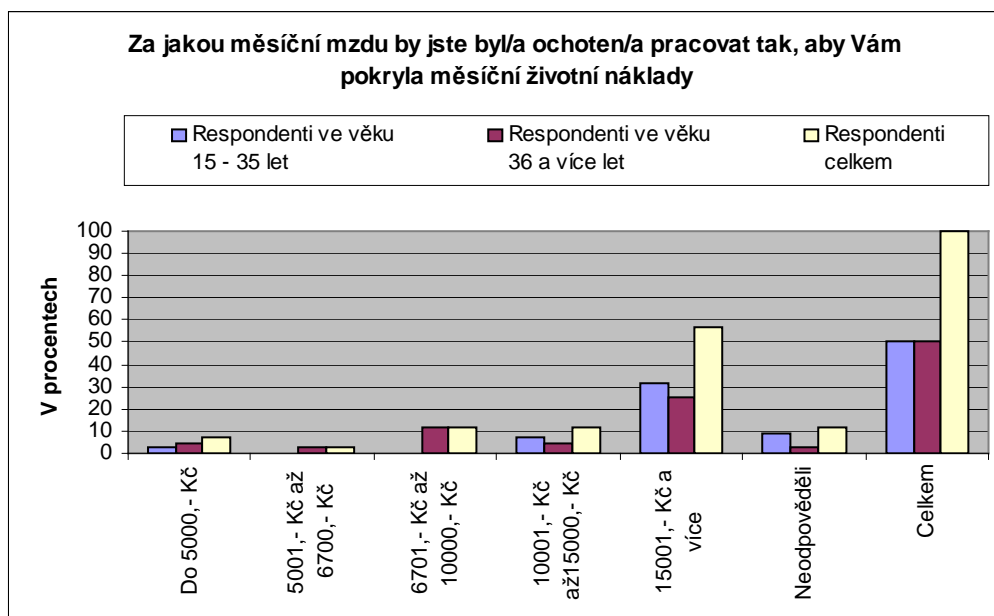
Za normální to považuje (6,82 %) respondentů ve věku do 35 let a (2,27 %) respondentů starších 36 let. Za docela snadné pak (2,27 %) respondentů starších 36 let.

10.3.9 Výše měsíční mzdy, za kterou by jste byli ochotni pracovat

Tabulka 20: Za jakou měsíční mzdu by jste byl/a ochoten/a pracovat tak, aby Vám pokryla měsíční životní náklady v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Do 5000,- Kč	1	2,27	2	4,55	3	6,82
5001,- Kč až 6700,- Kč	0	0,00	1	2,27	1	2,27
6701,- Kč až 10000,- Kč	0	0,00	5	11,36	5	11,36
10001,- Kč až 15000,- Kč	3	6,82	2	4,55	5	11,36
15001,- Kč a více	14	31,82	11	25,00	25	56,82
Neodpověděli	4	9,09	1	2,27	5	11,36
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 20: Za jakou měsíční mzdu by jste byl/a ochoten/a pracovat tak, aby Vám pokryla měsíční životní náklady v (%)

Zajímavým zjištěním byl fakt (tab. 20), že pouze (31,81 %) z celkového počtu respondentů by bylo ochotno pracovat za mzdu nižší než 15.000,- Kč.

Mzdu vyšší než 15.001,- Kč by požadovalo za svou práci (56,82 %) a (11,36 %) na tuto otázku neodpovědělo.

Skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let má vyšší požadavky na mzdu než má skupina respondentů ve věku od 36 a více let.

Pouze (9,09 %) respondentů by pracovalo za mzdu do 15.000,- Kč a (31,82 %) by požadovalo mzdu vyšší než 15.001,- Kč.

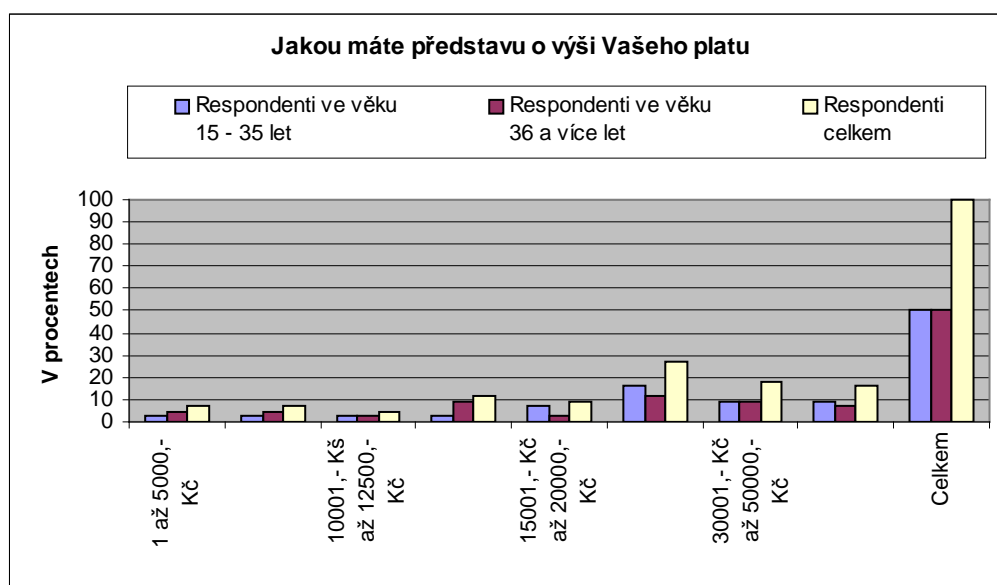
Skupina respondentů ve věku od 36 a více let by pracovala za mzdu do 15.000,- Kč v (22,73 %) a za mzdu vyšší než 15.001,- Kč v (25 %).

10.3.10 Představa o výši platu

Tabulka 21: Jakou máte představu o výši Vašeho platu v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
1 až 5000,- Kč	1	2,27	2	4,55	3	6,82
5001,- Kč až 10000,- Kč	1	2,27	2	4,55	3	6,82
10001,- Kč až 12500,- Kč	1	2,27	1	2,27	2	4,55
12501,- Kč až 15000,- Kč	1	2,27	4	9,09	5	11,36
15001,- Kč až 20000,- Kč	3	6,82	1	2,27	4	9,09
20001,- Kč až 30000,- Kč	7	15,91	5	11,36	12	27,27
30001,- Kč až 50000,- Kč	4	9,09	4	9,09	8	18,18
Neodpověděli	4	9,09	3	6,82	7	15,91
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 21: Jakou máte představu o výši Vašeho platu v (%)

Z celkového počtu 44 respondentů (100 %), má (27,27 %) představu o platu ve výši 20.001,- Kč až 30.000,- Kč, (18,18 %) ve výši 30.001,- Kč až 50.000,- Kč, (11,36 %) ve výši 12.501,- Kč až 15.000,- Kč, (9,09 %) ve výši 15.001,- Kč až 20.000,- Kč (tab. 21).

Některé odpovědi se na první pohled zdají být velmi vzdálené realitě. Naznačují, jak vysoké by mzdy musely být, aby převýšily sociální dávky.

Nereálná je také představa některých respondentů o výši mzdy, kterou by si za práci představovali s ohledem na jejich vzdělání, praxi atd.

Skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let má větší požadavky na výši mzdy za kterou by byli ochotni pracovat, než skupina respondentů ve věku od 36 a více let. Myslíme si, že tato představa o výši mzdy vychází ze skutečnosti, že respondenti starší 36 let mají více pracovních zkušeností (tab. 15) a také mají delší praxi (tab. 17) a tím se přibližují více k realitě.

„Děti a mladí vyrůstají v prostředí, kde je velmi vysoká nezaměstnanost a nepracovat je „normální“. Nezaměstnanost a postoj k práci rodičů, příbuzných a okolí se vrývá hluboko do jejich chápání – absentují vzory, jejichž následováním by získali finanční nezávislost na sociálních dávkách, které s ohledem na velikost romské rodiny výrazně převyšují možnost výdělku plynoucího ze zaměstnání. Romská komunita si navykla být odkázána na pomoc a péči jiných (stát, obec). S touto závislostí se naučila žít a v jistém slova smyslu se stala jejím životní stylem, kterým mnohým vyhovuje. Žije se ze sociálních dávek a rozpočet je přilepšován prací „na černo“, kriminální činností nebo sběrem druhotných surovin.“¹¹²

---

¹¹² PLŠEK, J. a kol. *Romové na trhu práce valašského regionu*. Vsetín: Elim 2005.

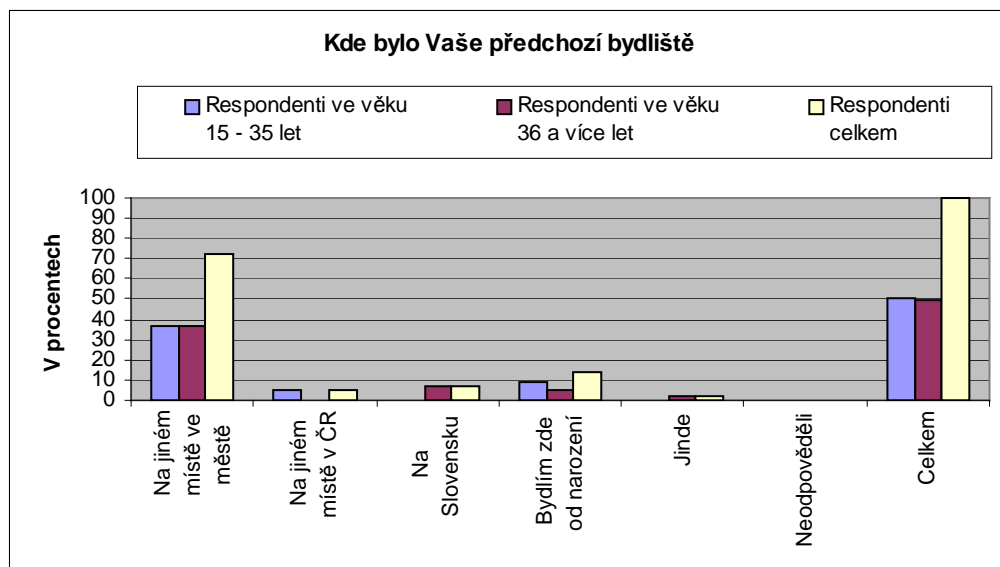
10.4 Domácnosti a bydlení

10.4.1 Předchozí bydliště

Tabulka 22: Kde bylo Vaše předchozí bydliště v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Na jiném místě ve městě	16	36,36	16	36,36	32	72,73
Na jiném místě v ČR	2	4,55	0	0,00	2	4,55
Na Slovensku	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Bydlím zde od narození	4	9,09	2	4,55	6	13,64
Jinde	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 22: Kde bylo Vaše předchozí bydliště v (%)

Shodně obě skupiny respondentů odpověděli (tab. 22), že bydleli na jiném místě ve městě v (36,36 %). Pouze (9,09 %) respondentů ve věku do 35 let a (4,55 %) respondentů starších 36 let setrvává na stejném místě, kde se narodili. Ze Slovenska do České republiky přišlo (6,82 %) respondentů starších

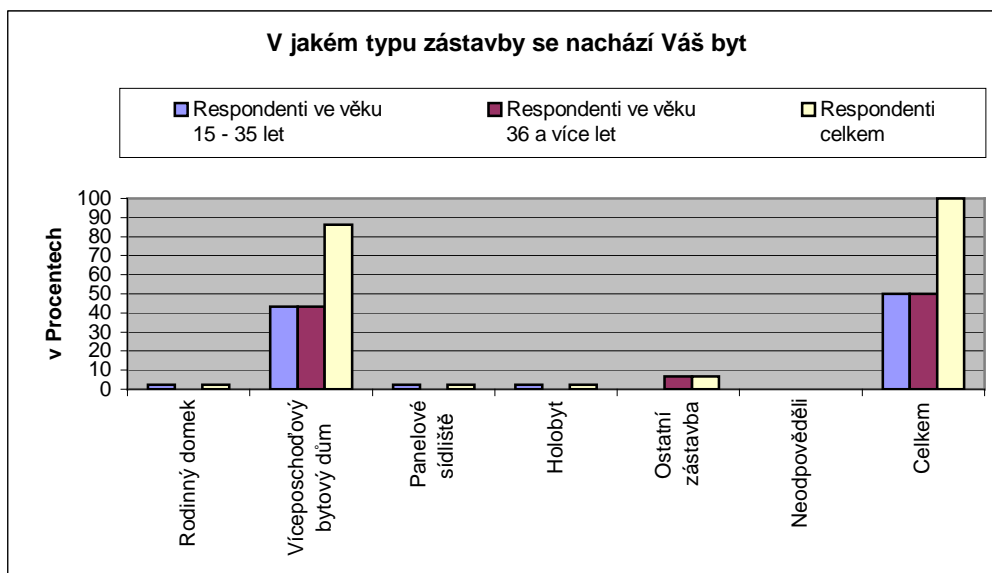
36 let. Na jiném místě v České republice žilo (4,55 %) respondentů ve věku do 35 let. Z daných výsledků je patrné, že respondenti romského etnika často mění svůj pobyt a místo, kde bydlí.

10.4.2 Typy zástavby

Tabulka 23: V jakém typu zástavby se nachází Váš byt v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Rodinný domek	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Víceposchodový bytový dům	19	43,18	19	43,18	38	86,36
Panelové sídliště	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Holobyť	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Ostatní zástavba	0	0,00	3	6,82	3	6,82
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 23: V jakém typu zástavby se nachází Váš byt v (%)

Respondenti (tab. 23) obývají klasické víceposchodové bytové domy v (86,36 %), panelové sídliště v (2,27 %), holobyť v (2,27 %), rodinný domek v

(2,27 %), ostatní zástavbu v (6,82 %).

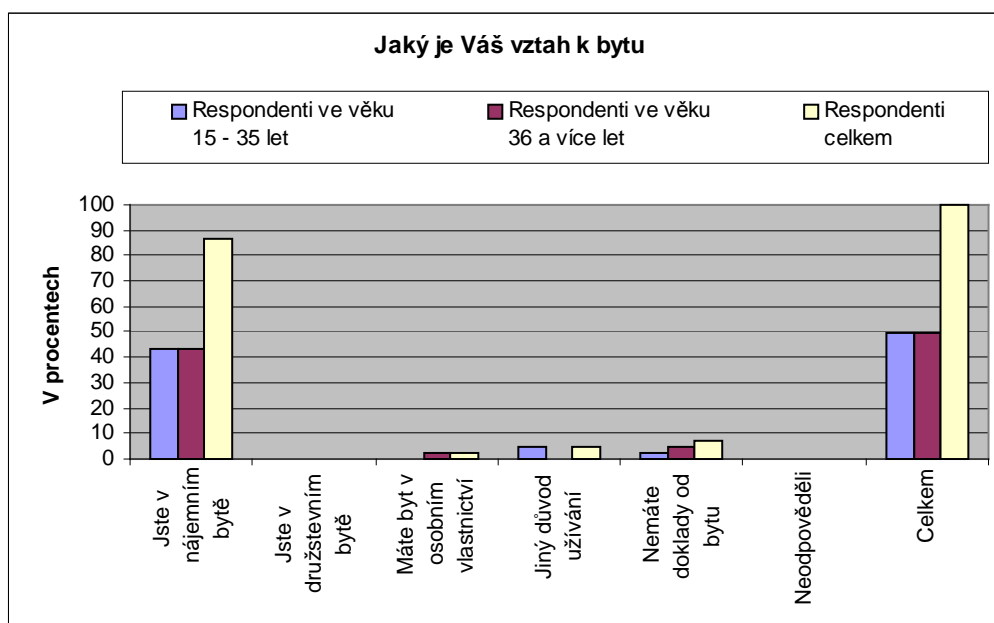
Obě skupiny respondentů se shodli v tom, že obývají ve (43,18 %) víceposchod'ové bytové domy. Respondenti ve věku od 15 do 35 let obývají rodinné domy v (2,27 %) panelové sídliště v (2,27 %), holobyt v (2,27 %).

10.4.3 Vztah k bytu

Tabulka 24: Jaký je Váš vztah k bytu v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Jste v nájemním bytě	19	43,18	19	43,18	38	86,36
Jste v družstevním bytě	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Máte byt v osobním vlastnictví	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Jiný důvod užívání	2	4,55	0	0,00	2	4,55
Nemáte doklady od bytu	1	2,27	2	4,55	3	6,82
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 24: Jaký je Váš vztah k bytu v (%)

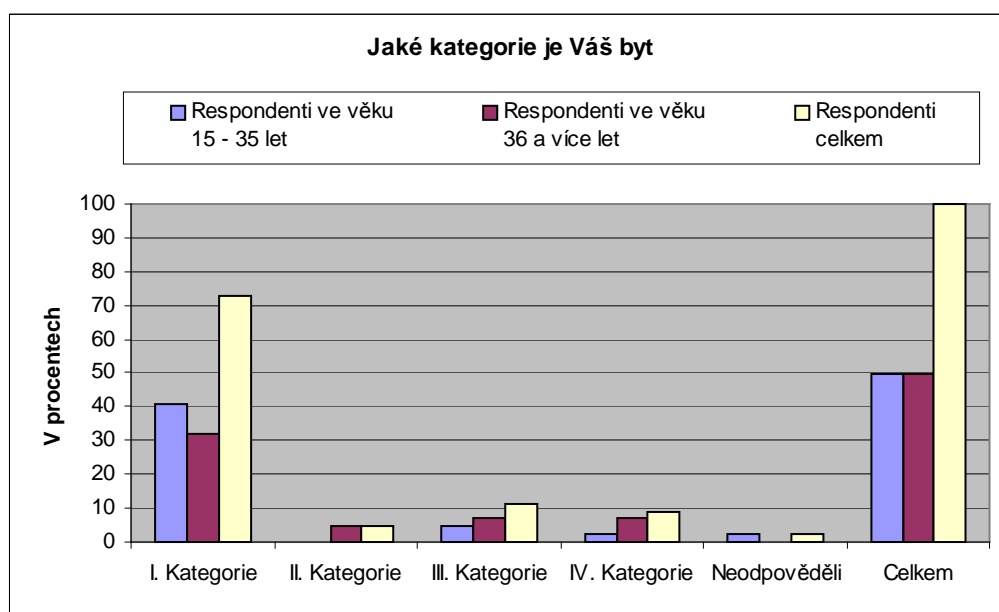
Z hlediska vztahu k bytu neboli držby (tab. 24) je pro naše respondenty příznačný vysoký podíl (86,36 %) užívání nájemních bytů. Obě skupiny respondentů shodně uvedli (43,18 %), že bydlí v bytech nájemních. V této souvislosti pozorujeme jen nízké užívání bytu v osobním vlastnictví (2,27 %). Užívání bytu bez jakýchkoli dokladů přiznalo (6,82 %).

10.4.4 Kategorie bytu

Tabulka 25: Jaké kategorie je Váš byt v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
I. Kategorie	18	40,91	14	31,82	32	72,73
II. Kategorie	0	0,00	2	4,55	2	4,55
III. Kategorie	2	4,55	3	6,82	5	11,36
IV. Kategorie	1	2,27	3	6,82	4	9,09
Neodpověděli	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 25: Jaké kategorie je Váš byt v (%)

Největší podíl bytů (tab. 25) je zastoupen v I. kategorii (72,73 %), ve III. kategorii v (11,36 %), IV. kategorii v (9,09 %), II. kategorii v (4,55 %) a neodpovědělo (2,27 %).

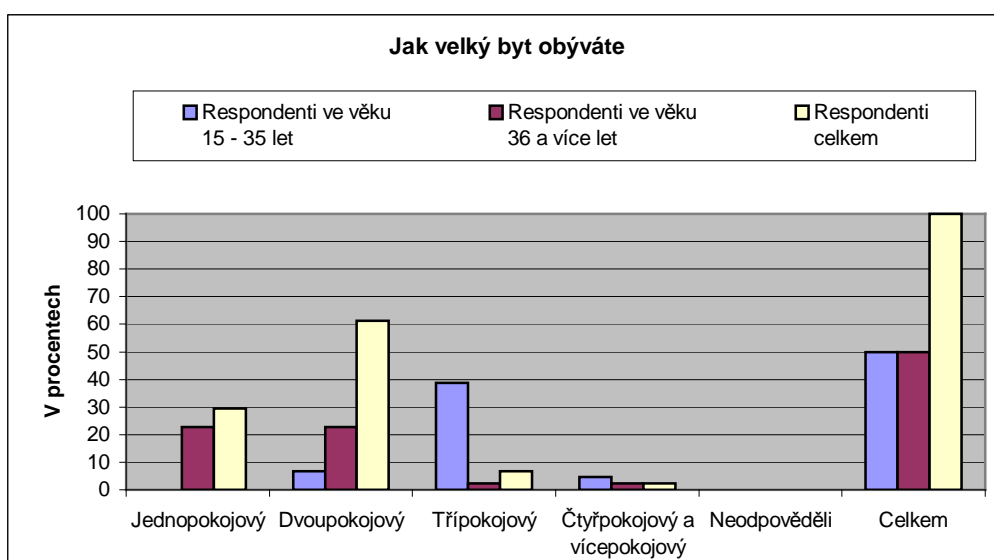
Větší počet respondentů (40,91 %) ve věku od 15 do 35 let žije v bytech I. kategorie, než je tomu u (31,82 %) respondentů ve věku od 36 a více let.

10.4.5 Velikost bytu

Tabulka 26: Jak velký byt obýváte v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Jednopokojový	3	6,82	10	22,73	13	29,55
Dvoupokojový	17	38,64	10	22,73	27	61,36
Třípokojový	2	4,55	1	2,27	3	6,82
Čtyřpokojový a vícepokojový	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 26: Jak velký byt obýváte v (%)

Respondenti obývají nejčastěji (tab. 26) dvoupokojový byt v (61,36 %), jednopokojový byt v (29,55%), třípokojový byt v (6,82 %), čtyřpokojový a vícepokojový byt v (2,27 %). Srovnání obou skupin respondentů ukazuje, že dvoupokojový byt obývají respondenti ve věku od 15 do 35 let v (38,64 %), respondenti ve věku od 36 a více let v (22,73 %). Jednopokojový byt obývá (22,73 %) respondentů starších 36 let a (6,82 %) ve věku do 35 let.

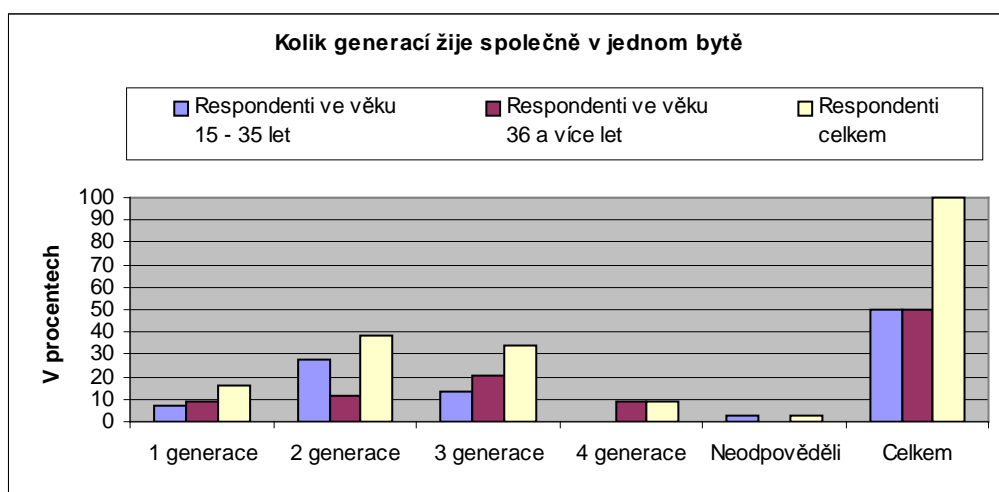
Romům k bydlení vyhovuje nejvíce pouze jedna společná místnost, kde se všichni společně shromažďují, přijímají návštěvy a také spí.

10.4.6 Počet generací žijících společně v jednom bytě

Tabulka 27: Kolik generací žije společně v jednom bytě v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
1 generace	3	6,82	4	9,09	7	15,91
2 generace	12	27,27	5	11,36	17	38,64
3 generace	6	13,64	9	20,45	15	34,09
4 generace	0	0,00	4	9,09	4	9,09
Neodpověděli	1	2,27	0	0,00	1	2,27
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 27: Kolik generací žije společně v jednom bytě v (%)

Respondenti žijí nejčastěji (tab. 27) v rodinách o dvou generacích (38,64 %), za nimi se zařadily rodiny o třech generacích (34,09 %), o jedné generaci (15,91 %), o čtyřech generacích (9,09 %) a neodpovědělo (2,27 %).

Respondenti ve věku od 15 do 35 let žijí ve společné domácnosti se dvěma generacemi v (27,27 %) a se třemi generacemi v (13,64 %).

Respondenti ve věku od 36 a více let žijí ve společné domácnosti se dvěma generacemi v (11,36 %) a se třemi generacemi v (20,45 %).

10.4.7 Průměrný počet osob v bytě

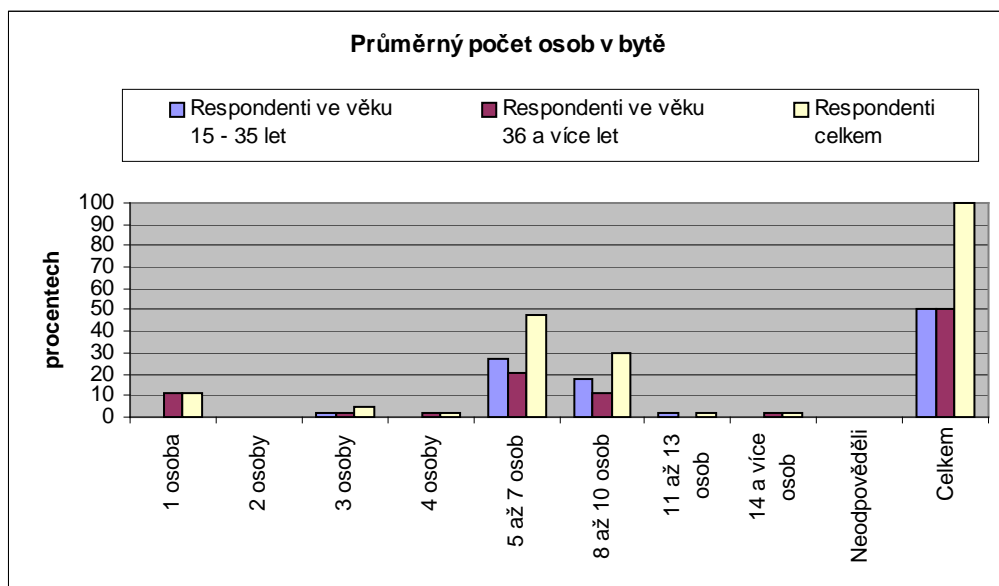
Tabulka 28: Průměrný počet osob v bytě v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
1 osoba	0	0,00	5	11,36	5	11,36
2 osoby	0	0,00	0	0,00	0	0,00
3 osoby	1	2,27	1	2,27	2	4,55
4 osoby	0	0,00	1	2,27	1	2,27
5 až 7 osob	12	27,27	9	20,45	21	47,73
8 až 10 osob	8	18,18	5	11,36	13	29,55
11 až 13 osob	1	2,27	0	0,00	1	2,27
14 a více osob	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Uvažujeme – li o možném přelidnění romských bytů (tab. 28), pak stojí za pozornost, že u (47,73 %) respondentů najdeme 5 až 7 osob v bytě, ovšem u (29,55 %) respondentů již nalezneme 8 až 10 osob v bytě a u (2,27 %) více jako 14 osob v bytě. Pokud respondenti obývají převážně byty o dvou pokojích (tab. 26), pak jsou jejich životní podmínky velmi tíživé.

Respondenti ve věku od 15 do 35 let žijí v jednom bytě se 5 až 7 osobami v (27,27 %), a se 8 až 10 osobami v (18,18 %).

Graf 28: Průměrný počet osob v bytě v (%)

Respondenti ve věku od 36 a více let žijí v jednom bytě se 5 až 7 osobami v (20,45 %), se 8 až 10 osobami v (11,36 %), ale objevuje se zde i nižší počet osob společně žijících v jednom bytě spolu s respondentem převážně ve věku od 36 a více let. Vysvětlujeme si to tím, že mezi respondenty jsou i důchodci (tab. 12). Z bytů respondentů se odstěhovaly jejich děti, a ty si založily vlastní rodinu a v době dotazníkového šetření bydlí již někde jinde.

10.4.8 Spokojenost s úrovní bydlení

Romské rodiny jsou velmi početné 5 až 10 lidí (tab. 28). Není nezvyklé, že v jedné domácnosti žije pohromadě několik generací (tab. 27). Výsledkem je, že tyto byty jsou pro tak velký počet osob malé, nevyhovující a Romové jsou se svou úrovní bydlení nespokojeni.

Pro Romy je tradicí mít velkou rodinu navzdory tomu, že se podmínky pro bydlení za ty roky moc nezměnily.

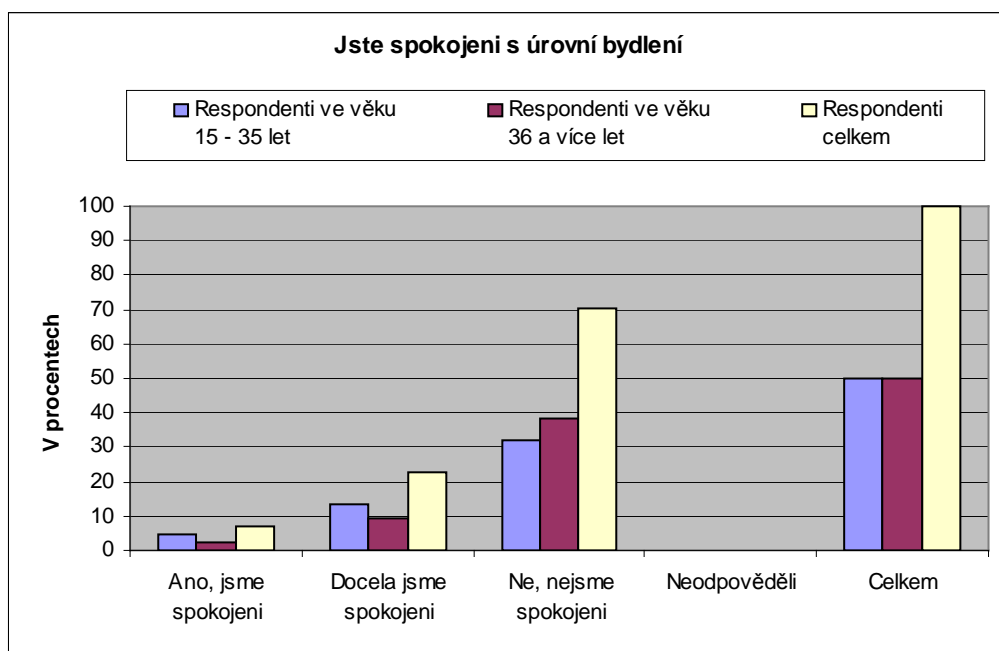
Třetím cílem bylo zjistit, která skupina respondentů dle věku je spokojenější se svou úrovní bydlení. Z důvodu malého prostoru pro tak velké rodiny, které chtějí bydlet společně, denně se stýkat, komunikovat a přijímat návštěvy svého rozvětveného příbuzenstva, protože to patří k jejich kultuře.

Ve třetí hypotéze jsme předpokládali, že skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let i skupina respondentů ve věku od 36 a více let bude více jako ze (35 %) nespokojena se svou úrovní bydlení.

Tabulka 29: Jste spokojeni s úrovní bydlení v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Ano, jsme spokojeni	2	4,55	1	2,27	3	6,82
Docela jsme spokojeni	6	13,64	4	9,09	10	22,73
Ne, nejsme spokojeni	14	31,82	17	38,64	31	70,45
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 29: Jste spokojeni s úrovní bydlení v (%)

Z celkového počtu 44 respondentů (100 %), není spokojeno se svou úrovní bydlení (70,45 %) respondentů (tab. 29), docela spokojeno je (22,73 %) a spokojeno je pouze (6,82 %).

Respondenti ve věku od 15 do 35 let s úrovní bydlení nejsou spokojeni v (31,82 %), docela spokojeni v (13,64 %) a spokojeni v (4,55 %).

Respondenti ve věku od 36 a více let s úrovní bydlení nejsou spokojeni v (38,64%), docela spokojeni v (9,09 %) a spokojeni v (2,27 %).

Výsledky průzkumu nám potvrdily jen částečně hypotézu, že každá skupina respondentů bude více, jako ze 35 % nespokojena se svou úrovní bydlení. Hypotéza se potvrdila u respondentů ve věku od 36 a více let, kteří jsou nespokojeni s úrovní bydlení v (38,64 %).

10.4.9 Spokojenost s lokalitou bydlení

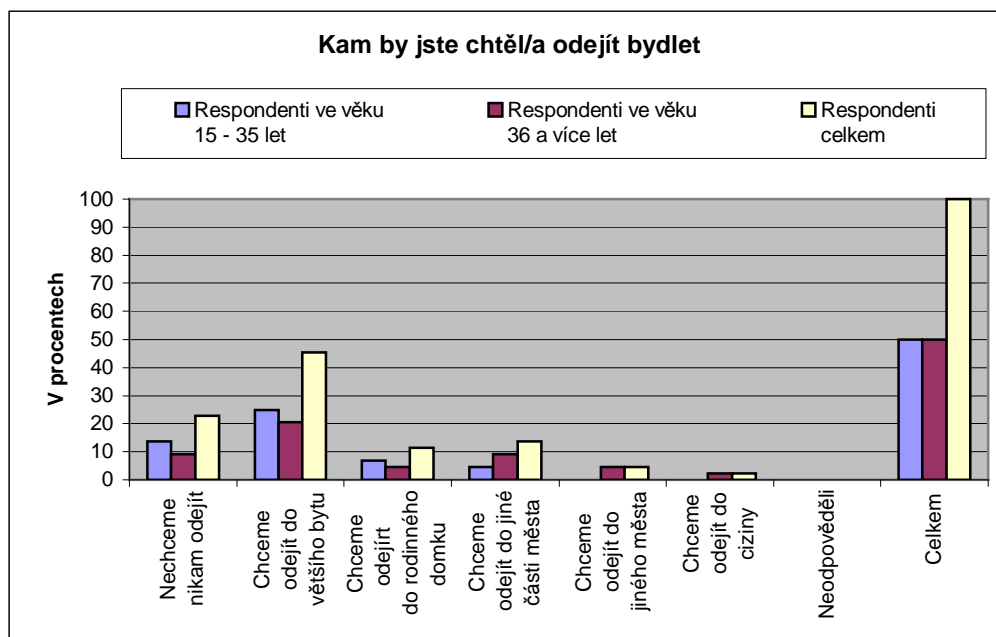
Tabulka 30: Kam by jste chtěl/a odejít bydlet v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Nechceme nikam odejít	6	13,64	4	9,09	10	22,73
Chceme odejít do většího bytu	11	25,00	9	20,45	20	45,45
Chceme odejít do rodinného domku	3	6,82	2	4,55	5	11,36
Chceme odejít do jiné části města	2	4,55	4	9,09	6	13,64
Chceme odejít do jiného města	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Chceme odejít do ciziny	0	0,00	1	2,27	1	2,27
Neodpověděli	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Respondenty trápí nejvíce problém (tab. 30) malého bytu a chtěli by se v (45,45 %) přestěhovat do většího bytu. Usuzujeme tak, na základě velkého počtu osob (tab. 28), žijících společně v jednom bytě. Pouze (22,73 %) respondentů je se svým bydlením spokojeno a nechce nikam odejít. S lokalitou, kde se nachází byt respondenta není spokojeno (13,64 %) a chtěli by odejít bydlet do bytu v jiné části města. Odejít bydlet do jiného města chce (4,55 %) a do ciziny (2,27 %).

Graf 30: Kam by jste chtěl/a odejít bydlet v (%)

Respondenty ve věku od 15 do 35 let nejvíce tíží problém malého bytu, (25 %) respondentů by chtělo odejít bydlet do většího bytu. Se svou bytovou situací je spokojeno pouze (13,64 %) respondentů. Bydlet v rodinném domku by chtělo (6,82 %) a (4,55 %) respondentů je nespokojeno s lokalitou, kde bydlí a chtějí odejít do jiné části města.

Respondenty ve věku od 36 a více let rovněž nejvíce tíží problém malého bytu, (20,45 %) respondentů by chtělo odejít bydlet do většího bytu. Se svou bytovou situací je spokojeno pouze (9,09 %). Bydlet do jiné lokality města by si přálo (9,09 %), do jiného města (4,55 %), do rodinného domku (4,55 %) a do ciziny (2,27 %) respondentů.

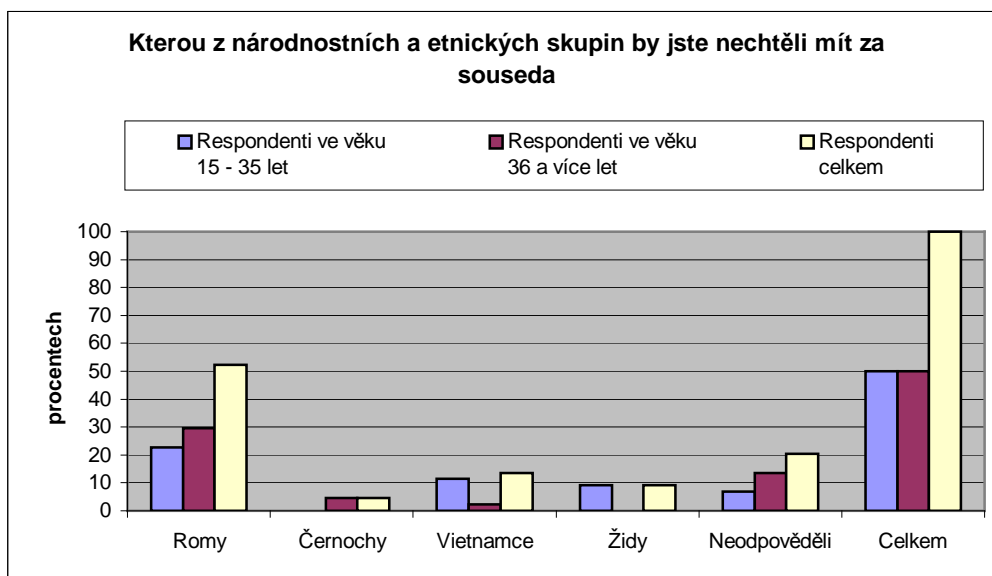
Obě skupiny respondentů shodně vnímají, jako nejtíživější problém velikost bytu, chtějí odejít do většího bytu. V porovnání spokojenosti s bytovou situací je skupina respondentů ve věku od 15 do 35 let s (13,64 %) spokojenější, než skupina ve věku od 36 a více let s (9,09 %).

10.4.10 Spokojenost s bydlením se sousedy z jiných národnostních a etnických skupin

Tabulka 31: Kterou z národnostních a etnických skupin by jste nechtěli mít za souseda v (%)

Odpovědi	Respondenti ve věku 15 - 35 let		Respondenti ve věku 36 a více let		Respondenti celkem	
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %
Romy	10	22,73	13	29,55	23	52,27
Černochoy	0	0,00	2	4,55	2	4,55
Vietnamce	5	11,36	1	2,27	6	13,64
Židy	4	9,09	0	0,00	4	9,09
Neodpověděli	3	6,82	6	13,64	9	20,45
Celkem	22	50,00	22	50,00	44	100,00

Graf 31: Kterou z národnostních a etnických skupin by jste nechtěli mít za souseda v (%)

Překvapilo nás, že ze 44 respondentů (100 %), by (52,27%) respondentů nechtělo mít za souseda Roma, (20,45 %) respondentů neodpovědělo, (13,64 %) Vietnamce, (9,09 %) Židy a (4,55 %) Černochoy (tab. 31).

Romové jsou velmi družní, uznávají velkou rodinu a musí být v neustálém kontaktu s členy své velké rodiny, popřípadě s lidmi své komunity.

22,73 % respondentů ve věku od 15 do 35 let (tab. 31), by nechtěli mít za souseda Roma. Dále jsou to Vietnamci s (11,36 %), Židi s (9,09 %) a neodpovědělo (6,82 %) respondentů.

Respondenti ve věku od 36 a více let by v (29,55 %) také nechtěli mít za souseda Roma. Na položenou otázku neodpovědělo (13,64 %) respondentů, a (4,55 %) respondentů nechtěli mít za souseda Černocho, (2,27 %) Vietnamce.

Romští respondenti vykazují předsudky a xenofobní tendence a mají je obdobně strukturovány jako jejich majoritní sousedé.

Obě skupiny respondentů vnímají nejméně přijatelného souseda z romského etnika. To ukazuje na problém, že sami Romové nechtějí žít pouze v uzavřených komunitách s Romy, ale chtějí se integrovat do majoritní společnosti. Respondenti se o Romech vyslovovali jako o lidech, kteří jsou nepřizpůsobiví, agresivní, se sklony ke kriminálnímu chování, nechodí do zaměstnání a nevěnují patřičnou péči výchově svých dětí. Domníváme se, že na této skutečnosti se podílí několik činitelů:

„Pro Romy konflikty neznamenají agresí nebo střet či spor, ale způsob vytváření kontaktu, který jim umožňuje prožívat emoce ve vztahu, což je pro jejich citový život specifické. Podmínkou optimalizace soužití s Romy je realizace kontaktů založených na pravidlech etikety vytvářených majoritou, kde přizpůsobení Romů chápeme jako převzetí majoritních hodnot a způsobu chování.“¹¹³

„V romské otázce nejde jen o to, jaký přístup k ní má a bude mít i nadále majoritní společnost, ale také je kladen důraz na přístup Romů k majoritní společnosti. Není nadále možné, aby jedna strana, třebaže většina, jen dávala a snažila se a romská menšina jen přijímala a očekávala, čím bude obdařena. Také z její strany je nutné požadovat, když už nic, tak alespoň nějakou snahu být nějak užiteční této společnosti, ve které jako lidé a občané žijí.“¹¹⁴

---

¹¹³ NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. s. 125. ISBN 80-7178-741-8.

¹¹⁴ PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava:Repronis, 2010. s. 5. ISBN 978-80-7329-249-2.

ZÁVĚR

Když jsme se poprvé seznámili s problémy romského etnika, které se týkaly úrovně vzdělání, velké nezaměstnanosti a špatných podmínek v bydlení, překvapilo nás, proč právě na tyto dlouhotrvající problémy ještě nebylo nalezeno správné řešení, které by vyhovovalo oběma stranám a to majoritní i minoritní společnosti.

Po hlubším ponoření se do této problematiky jsme došli k závěru, že mnohé problémy týkající se respondentů z romského etnika, pramení z jejich nevzdělanosti a způsobu života. Mladší generace respondentů ve věku od 15 do 35 let se výrazně neodlišuje od starší generace respondentů ve věku od 36 a více let v tom, jak žijí a jaké uznávají hodnoty života.

Pro obě skupiny respondentů je důležitější zdraví, láska, děti a souhra rodinných příslušníků, než vzdělání a pracovní kariéra. Žijí rodinný život, nejsou nároční na životní úroveň a zdá se, že jsou spokojeni s tím, co mají a jak žijí. Jejich priority jsou zcela odlišné, než je tomu u majoritní společnosti.

Z průzkumu vyplývá, že majoritní společnost se může naučit od romské národnostní menšiny tomu, jak více času věnovat rodině, dětem a svým příbuzným.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia Praha, 2004. 179 s. ISBN 80-7220-180-8.
- BALVÍN, J. a kolektiv. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. 198 s. ISBN 80-902461-7-6.
- BALVÍN, J. a kolektiv. *Romové a majorita*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. 139 s. ISBN 80-90-21-49-7-5.
- BALVÍN, J. a kolektiv: *Romové a obecná škola*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1996. 121 s. ISBN 80-90-21-49-3-2.
- BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Vydání první. Praha: Radix, spol. s r. o., 2004. 207 s. ISBN 80-86031-48-9.
- BALVÍN, J. a kolektiv. *Romové a dětské domovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. 137 s. ISBN 80-90-21-49-4-0.
- CLARK – JIŘINCOVÁ, H. *Pohled na charterovou školu Vivian Banksové v Kalifornském vzdělávacím systému*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 2001. č. 3-4. s. 103.
- DAVIDOVÁ, E. *Cesty domů / Romano drom. 1945 – 1990*. PF UP, Olomouc, s. 14.
- DAVIDOVÁ, E. *K současným změnám romského společenství a způsobu života*. Et Romové a majorita. Jaroslav Balvím a kolektiv. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 20-26. ISBN 80-902149-7-5.
- FIŠTANSKÁ, H. *Romové a státní politika in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice*. Praha: Sofis, 1997. s. 34-38. ISBN 80-902439-0-8.
- FIŠTANSKÁ, H., PEKÁREK, P., KALIBOVÁ, K., KADEŘÁBKOVÁ, J., ŠOTLOVÁ, E. *Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice*. Praha: Sofis, 1997. 106 s. ISBN 80-902439-0-8.
- GERYKOVÁ, V. a spol. *Manuál vzdělávacího programu rozvoje funkční gramotnosti romské mládeže*, Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2008.
- HÁJEK, B. a spol. *Pedagogické ovlivňování volného času*, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1
- HANZAL, J. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století*. Vydání první. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. 240 s. ISBN 80-7106-508-0.
- HELUS, Z. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. Praha 1973
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Co napovídá o romské rodině tradiční seznamovací ceremoniál*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 1996. č. 1 – 2. s. 22-23.

- HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Postavení a role některých členů tradiční romské rodiny*. Časopis romistických studií. Romano džaniben, 1996. č. 1 – 2. s. 25-26.
- HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1973. 287 s. Č. 14-073-74.
- JAKOUBEK, M., HIRT, T. *Romové: kulturologické etudy, ekopolitika a sociální organizace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 383 s. ISBN 80-86473-83-X.
- KADERÁBKOVÁ, J. *Možnosti pracovních příležitostí a socioprofesionální struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romského obyvatelstva in Romové – reflexe problému*. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 49. ISBN 80-902439-0-8.
- KAMÍN, T., MACHALOVÁ, T. *Kritika rasy a rasismus*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 173 s. ISBN 80-210-32-75-8.
- KAMÍN, T., MACHALOVÁ, T. *Kritika rasy a rasismus*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 124. ISBN 80-210-32-75-8
- KONEČNÁ, M. in MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae Praha, 1998. s. 14. ISBN 80-901964-5-4.
- KUBIŠOVÁ, E. *Práce s romskou mládeží ve městě Bruntál: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. 58 l., 15 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpařová.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
- NAVRÁTIL, P. a kolektiv. *Romové v české společnosti*. Vydání první. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-748-8.
- NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Třetí rozšířené vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. 97 s. ISBN 80-7067-559-4.
- NEČAS, C. *Špalíček romských miniatur*. První vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2008. 123 s. ISBN 978-80-7325-151-2.
- NOVÁKOVÁ, H. *Abeceda bydlení (díl I.)*. Polygon, Praha 1998.
- PLŠEK, J. a kol. *Romové na trhu práce valašského regionu*. Vsetín: Elim 2005.
- PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis, 2010. 101 s. ISBN 978-80-7329-249-2.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*, Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vydání druhé, upravené. Praha: Portál, 1998. 150 s. ISBN 80-7178-410-9.

ŘÍČAN, P. *Socializace romských dětí ve škole*. Et Romové a majorita. Jaroslav Balvín a kolektiv. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 27. ISBN 80-902149-7-5.

ŠOTOLOVÁ, E. *Příchod Romů do Evropy* in Romové – reflexe problému. Soubor textů k romské problematice. Praha: Sofis, 1997. s. 52-80. ISBN 80-902439-0-8.

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Druhé rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2001. 92 s. ISBN 80-247-0277-0.

TAMCOŠOVÁ A. *Zamyšlení nad negativními projevy životního stylu Romů*. Et Jaroslav Balvín a kolektiv. *Romové a majorita*. Ústí nad Labem: Hnutí R 1997. s. 16. ISBN 80-902149-7-5.

FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1998. 374 s. ISBN 80-7106-212-X. Z anglického originálu *The Gypsies* vydaného v edici *The Peoples of Europe* nakladatelstvím Blackwell, Oxford / Cambridge (Mass.) 1995.

GÁBOROVÁ, L., GÁBOROVÁ, Z. *Člověk v sociálnom kontexte*. Vydanie druhé. Prešov: Dubnický technologický inštitút, 2008. 170 s. ISBN 978-80-8068-897-4.

LIÉGEOIS, J., P. *Rómovia, Cigáni, kočovníci*. Druhé vydání. Bratislava: Charis s r. o., 1997. 272 s. ISBN 80-967674-2-9.

Historie, vzdělávání a výchova Romů [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/historie-vzdelavani-a-vychova-romu/>>.

Historie a původ Romů [online]. [cit. 2012.02.26]. Dostupné na WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>>.

Rodina [online]. [cit. 2011.05.14]. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>>Rodina>.

Socializace lidského jedince. [online]. [cit. 2011.01.22]. Dostupné na WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/psychologie/socializace-lidskeho-jedince/>>.

Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025. [online]. [cit. 2012.02.26]. Dostupné na WWW: <<http://www.multikultura.cz/soubory/tematicke-okruhy/romove/romska-legislativa/5-zasady-dlouhodobé-koncepce-romske-integrace-do-roku-2025.doc>>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Třídící znaky dle pohlaví respondentů v (%)	64
Tabulka 2: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 15 do 35 let v (%).....	65
Tabulka 3: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 36 a více let v (%).....	66
Tabulka 4: Co je pro Romy v životě nejdůležitější v (%)	67
Tabulka 5: Jakého jste dosáhl/a nejvyššího vzdělání v (%)	69
Tabulka 6: Ke které národnosti se hlásíte v (%)	71
Tabulka 7: Jakým jazykem mluvíte doma v (%).....	72
Tabulka 8: Jakou školu by jste vybral/a pro své děti v (%)	73
Tabulka 9: Jaký je průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlíte v (%).....	75
Tabulka 10: Jakou formou trávíte nejčastěji svůj volný čas v (%)	76
Tabulka 11: Jak často pomáháte svým dětem s vypracováním domácích úkolů v (%)	78
Tabulka 12: Jaká je současná situace respondenta v (%).....	80
Tabulka 13: Jste osoba s omezením pracovní schopnosti v (%).....	81
Tabulka 14: Máte nějakou pracovní zkušenost v (%)	83
Tabulka 15: Jak dlouhou máte pracovní zkušenost v (%).....	85
Tabulka 16v: U kolika zaměstnavatelů jste byl/a celkem zaměstnán/a v (%).....	86
Tabulka 17: Jak dlouhou dobu jste byl/a zaměstnán/a u posledního zaměstnavatele v (%).....	87
Tabulka 18: Jaký je Váš postoj při hledání zaměstnání v (%)	89
Tabulka 19: Jakým stupněm obtížnosti by jste hodnotil/a hledání nového zaměstnání v (%).....	90
Tabulka 20: Za jakou měsíční mzdu by jste byl/a ochoten/a pracovat tak, aby Vám pokryla měsíční životní náklady v (%).....	91

Tabulka 21: Jakou máte představu o výši Vašeho platu v (%)	93
Tabulka 22: Kde bylo Vaše předchozí bydliště v (%).....	95
Tabulka 23: V jakém typu zástavby se nachází Váš byt v (%)	96
Tabulka 24: Jaký je Váš vztah k bytu v (%).....	97
Tabulka 25: Jaké kategorie je Váš byt v (%).....	98
Tabulka 26: Jak velký byt obýváte v (%).....	99
Tabulka 27: Kolik generací žije společně v jednom bytě v (%)	100
Tabulka 28: Průměrný počet osob v bytě v (%).....	101
Tabulka 29: Jste spokojeni s úrovní bydlení v (%)	103
Tabulka 30: Kam by jste chtěl/a odejít bydlet v (%).....	104
Tabulka 31: Kterou z národnostních a etnických skupin by jste nechtěli mít za souseda v (%)	106

Seznam grafů

Graf 1: Třídící znaky dle pohlaví respondentů v (%).....	64
Graf 2: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 15 do 35 let v (%)	65
Graf 3: Skupina respondentů (muži, ženy) ve věku od 36 a více let v (%).....	66
Graf 4: Co je pro Romy v životě nejdůležitější v (%).....	67
Graf 5: Jakého jste dosáhl/a nejvyššího vzdělání v (%).....	69
Graf 6: Ke které národnosti se hlásíte v (%)	71
Graf 7: Jakým jazykem mluvíte doma v (%)	72
Graf 8: Jakou školu by jste vybral/a pro své děti v (%)	74
Graf 9: Jaký je průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlíte v (%).....	75
Graf 10: Jakou formou trávíte nejčastěji svůj volný čas v (%)	77
Graf 11: Jak často pomáháte svým dětem s vypracováním domácích úkolů v (%)	78
Graf 12: Jaká je současná situace respondenta v (%).....	80
Graf 13: Jste osoba s omezením pracovní schopnosti v (%).....	82
Graf 14: Máte nějakou pracovní zkušenost v (%).....	84

Graf 15: Jak dlouhou máte pracovní zkušenost v (%).....	85
Graf 16: U kolika zaměstnavatelů jste byl/a celkem zaměstnán/a v (%)	87
Graf 17: Jak dlouhou dobu jste byl/a zaměstnán/a u posledního zaměstnavatele v (%)	88
Graf 18: Jaký je Váš postoj při hledání zaměstnání v (%)	89
Graf 19: Jakým stupněm obtížnosti by jste hodnotil/a hledání nového zaměstnání v (%).....	91
Graf 20: Za jakou měsíční mzdu by jste byl/a ochoten/a pracovat tak, aby Vám pokryla měsíční životní náklady v (%)	92
Graf 21: Jakou máte představu o výši Vašeho platu v (%)	93
Graf 22: Kde bylo Vaše předchozí bydliště v (%)	95
Graf 23: V jakém typu zástavby se nachází Váš byt v (%).....	96
Graf 24: Jaký je Váš vztah k bytu v (%)	97
Graf 25: Jaké kategorie je Váš byt v (%)	98
Graf 26: Jak velký byt obýváte v (%).....	99
Graf 27: Kolik generací žije společně v jednom bytě v (%)	100
Graf 28: Průměrný počet osob v bytě v (%).....	102
Graf 29: Jste spokojeni s úrovní bydlení v (%).....	103
Graf 30: Kam by jste chtěl/a odejít bydlet v (%)	105
Graf 31: Kterou z národnostních a etnických skupin by jste nechtěli mít za souseda v (%)	106

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník

DOTAZNÍK K ETNICKÉ SKUPINĚ A K JEJIM PROBLÉMŮM ROMOVÉ A JEJICH SOCIALIZACE

Dobrý den, jsem Alena Šuláková, studentka magisterského studia Univerzity Jana Amose Komenského v Praze, obor Speciální pedagogika.

Součástí mé diplomové práce na téma „Etnické skupiny a jejich problémy, Romové a jejich socializace“ je i průzkum zaměřený na obyvatelstvo Romského etnika žijící v České republice, starší 15-ti let s použitou metodikou kvótního výběru podle kritérií pohlaví a věku.

Obracím se proto na Vás s prosbou o vyplnění tohoto anonymního uzavřeného dotazníku, kdy ke každé otázce uvádějte pouze jednu odpověď, případně označte odpověď, která je k Vaší odpovědi nejbližší.

Vyplnění dotazníku Vám zabere pouze pár minut.

Děkuji Vám za Váš čas a za Vaši ochotu.

Alena Šuláková

TŘÍDÍCÍ ZNAKY

1. Jste muž nebo žena?

A. Muž.

B. Žena.

2. Jaký je Váš věk?

A. 15 – 20 let.

B. 21 – 25 let.

C. 26 – 30 let.

D. 31 – 35 let.

E. 36 -40 let.

F. 41 – 45 let.

G. 46 – 60 let.

H. 60 a více let.

VZDĚLÁNÍ

3. Co je pro Romy v životě nejdůležitější?

A. Rodina, komunita.

B. Zdraví.

C. Rovnoprávnost, humanitní ideály.

D. Materiální hodnoty, sociální jistoty.

E. Práce, kariéra.

F. Příjemný pohodlný život.

G. Vzdělání.

4. Jakého jste dosáhl/a nejvyššího vzdělání?

- A. Nechodil do školy.
- B. Zvláštní škola.
- C. Neukončené základní vzdělání.
- D. Základní vzdělání.
- E. Vyučen bez maturity.
- F. Vyučen s maturitou.
- G. Střední odborné bez maturity
- H. Střední s maturitou.
- CH. Vyšší odborné.
- I. Vysokoškolské.

5. Ke které národnosti se hlásíte?

- A. Romské.
- B. České.
- C. Slovenské.
- D. Moravské.
- E. Maďarské.
- F. Jiná.

6. Jakým jazykem mluvíte doma?

- A. Jen romsky.
- B. Většinou romsky.
- C. Romsky i česky.
- D. Většinou česky.
- E. Jen česky.

7. Jakou školu by jste vybral/a pro své děti?

- A. Školu kam chodí převážně romské děti.
- B. Školu kam chodí převážně neromské děti.
- C. Školu kam chodí napůl romské i neromské děti.
- D. Jinou školu.

8. Jaký je průměrný počet dětí do 15 let v bytě ve kterém bydlíte?

- A. 1 dítě.
- B. 2 děti.
- C. 3 děti.
- D. 4 děti.
- E. 5 dětí.
- F. 6 dětí.
- G. 7 dětí.
- H. 8 dětí a více.

9. Jakou formou trávíte nejčastěji svůj volný čas?

- A. Sportovními aktivitami.
- B. Návštěvou kulturních zařízení.
- C. Návštěvou příbuzných a známých.
- D. Hrajete si se svými dětmi.
- E. Hrou na hudební nástroj.
- F. Četbou.
- G. Nakupováním.

10. Jak často pomáháte svým dětem s vypracováním domácích úkolů?

A. Denně.

B. Občas.

C. Nepomáhám jim.

PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI

1. Jaká je současná situace respondenta?

- A. Pracovní poměr.
- B. Student, žák.
- C. Veden v evidenci Úřadu práce.
- D. Mateřská dovolená.
- E. Plný invalidní důchod.
- F. Starobní důchod.

2. Jste osoba s omezením pracovní schopnosti?

- A. Osoba nemá omezení pracovní schopnosti .
- B. Osoba se zdravotním postižením.
- C. Částečný invalidní důchod.
- D. Plný invalidní důchod.

3. Máte nějakou pracovní zkušenost?

- A. Ano.
- B. Ne.

4. Jak dlouhou máte pracovní zkušenost?

- A. Do 1 roku.
- B. 1 – 3 roky.
- C. 3 –5 let.
- D. 5 a více let.

5. U kolika zaměstnavatelů jste byl/a celkem zaměstnán/a?

- A. 1 – 2.
B. 3 – 5.
C. 6 – 10.
D. 11 a více.

6. Jak dlouhou dobu jste byl/a zaměstnán/a u posledního zaměstnavatele?

- A. Do 6 měsíců.
B. 6 měsíců až 1 rok.
C. 1 – 3 roky.
D. 3 a více let.

7. Jaký je Váš postoj při hledání zaměstnání?

- A. Aktivní – sám/a se snažím najít si zaměstnání.
B. Pasivní – nechávám to na Úřadu práce atd.
C. Něco mezi tím.

8. Jakým stupněm obtížnosti by jste hodnotil/a hledání nového zaměstnání?

- A. Docela snadné.
B. Normální.
C. Velmi obtížné

9. Za jakou měsíční mzdu by jste byl/a ochoten/a pracovat tak, aby Vám pokryla měsíční životní náklady?

- A. Do 5.000,- Kč.
- B. 5.000,- Kč – 6.700,- Kč.
- C. 6.700,- Kč – 10.000,- Kč.
- D. 10.000,- Kč – 15.000,- Kč.
- E. 15.000,- Kč a více.

10. Jakou máte představu o výši Vašeho platu?

- A. 1 – 5.000,- Kč.
- B. 5.001,- Kč – 10.000,- Kč.
- C. 10.001,- Kč – 12.500,- Kč.
- D. 12.501,- Kč – 15.000,- Kč.
- E. 15,001,- Kč – 20.000,- Kč.
- F. 20.001,- Kč – 30.000,- Kč.
- G. 30.001,- Kč – 50.000,- Kč.

DOMÁCNOST A BYDLENÍ

1. Kde bylo Vaše předchozí bydliště?

- A. Na jiném místě ve městě.
- B. Na jiném místě v ČR.
- C. Na Slovensku.
- D. Bydlím zde od narození.
- E. Jinde.

2. V jakém typu zástavby se nachází Váš byt?

- A. Rodinný domek.
- B. Víceposchodový bytový dům.
- C. Panelové sídliště.
- D. Holobyť.
- E. Ostatní zástavba.

3. Jaký je Váš vztah k bytu?

- A. Jste v nájemním bytě.
- B. Jste v družstevním bytě.
- C. Máte byt v osobním vlastnictví.
- D. Vlastnictví v rodinném domě.
- E. Jiný důvod užívání.
- F. Nemá doklady od bytu.

4. Jaké kategorie je Váš byt?

- A. I. kategorie.
B. II. kategorie.
C. III. kategorie.
D. IV. kategorie.

5. Jak velký byt obýváte?

- A. Jednopokojový.
B. Dvoupokojový.
C. Třípokojový.
D. Čtyřpokojový a vícepokojový.

6. Kolik generací žije společně v jednom bytě?

- A. 1 generace.
B. 2 generace.
C. 3 generace.
D. 4 generace.

7. Průměrný počet osob v bytě?

- A. 1 osoba.
B. 2 osoby.
C. 3 osoby.
D. 4 osoby.
E. 5 – 7 osob.
F. 8 - 10 osob.
G. 11 - 13 osob.
H. 14 a více osob.

8. Jste spokojeni s úrovní bydlení?

- A. Ano, jsme spokojeni.
- B. Docela jsme spokojeni.
- C. Ne, nejsme spokojeni.

9. Kam by jste chtěl/a odejít bydlet?

- A. Nechceme nikam odejít.
- B. Chceme odejít do většího bytu.
- C. Chceme odejít do rodinného domku.
- D. Chceme odejít do jiné části města.
- E. Chceme odejít do jiného města.
- F. Chceme odejít do ciziny.

10. Kterou z národnostních a etnických skupin by jste nechtěli mít za souseda?

- A. Romy.
- B. Černochoy.
- C. Veitnamce.
- D. Židy.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Alena Šuláková

Obor: 7506T002 - Speciální pedagogika (Mgr. SPPGO)

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Etnické skupiny a jejich problémy, Romové a jejich socializace

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 98

Celkový počet stran příloh: 11

Počet titulů české literatury a pramenů: 38

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PhDr. Edita Ondříšková